

קונטרס

דיני ה"אוכל בשוק"

סובב והולך מקורות ביאורים ודיונים על מה דאיתא בגמרא (קידושין מ:) האוכל בשוק דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות. משולבים בתוך הקונטרס פסקים חדשים מגדולי ומאורי ישראל שליט"א

חיברתי וערכתי בעזרת החונן לאדם דעת
יצחק בלאאמו"ר הגאון הגדול רבי שמואל שליט"א פרץ
שנת ה'תשפ"ב לפ"ג
מכסיקו

הערות והארות יתקבלו בברכה

בכתובת יצחק פרץ מכסיקו

México

Av. De las fuentes 34 Dep. 301

C.P. 53950

טל. - Tel.

(0052) 5555895032

Mail דוא"ל

P5555895032@gmail.com

מפתחות	5
הסכמת.....	12
הקדמה.....	13
מקור הדין.....	22
מדוע דומה דוקא לכלב.....	24
אם הפסול לעדות הוא דאורייתא או דרבנן, ובדין הכרזה.....	24
האם זה איסור ממש או דרך דומה לכלב.....	26
אם דין זה הוא דוקא בת"ח.....	28
האם הענין של אוכל בשוק הוא דוקא בפת או גם בשאר אוכלים.....	32
מה הדין בזמננו.....	37
האם האיסור הוא גם בשתייה.....	40
בענין אכילה במסעדות, בפארקים ובחנותות.....	44
אכילה בשוק בזמן הקורונה שאין אנשים ברחוב.....	45
אי מותר לאכול בשוק כדי להזדרז למצוות.....	45
אי מותר לשים אותו כש"ץ, סופר, שוחט או משגיח כשרות.....	47
האם דין זה הוא גם באשה ובקטן שנפסלים לעדות בדברים שיכולים להעיד.....	48
אי מותר לאכול בשוק בלילה.....	49
אי מותר למצוץ סוכריה בשוק וכן בענין פיצוחים וגרעינים.....	49
אם אביו מצווה את הבן שיאכל בשוק מה יעשה.....	50
אי מותר לדבר בטלפון ברחוב.....	54
אי מותר לאכול בחוף הים.....	55
מה הדין ברכב פרטי או באוטובוס ציבורי.....	56
כיצד האוכל בשוק חוזר לכשרותו.....	56
אי מותר לאכול בשוק גוים.....	58
אם מותר לשתות יין בפורים ברחוב.....	59
מה הגדר של שוק.....	61
אם מותר לאכול פירות בשוק.....	61
אכילה בשוק בערב יו"כ דהוי אכילת מצוה.....	65
דינים העולים להלכה לענ"ד.....	67
מכתב ברכה והוספות לקונטרס, מיד"נ הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א בעמח"ס שערי יוסף ושא"ס.....	68
תשובת הגאון רבי בצלאל זאב שאפראן זצוק"ל על אוכל בשוק.....	

הסכמת¹ הרב הגאון רבי יוחנן סג"ל וואזנר שליט"א דומ"ץ סקווירא ובעמח"ס שו"ת החיי הלוי עם הצטרפותו של הרב הגאון רבי שמאי קהת הכהן גרוס דומ"ץ מחזיקי הדת ובעמח"ס שו"ת שבט הקהתי ושא"ס

¹ ההסכמות נסדרו לפי סדר קבלתם.

Rabbi Y. Vosner
5748 Hutchison Ave.
Montreal, P.Q. H2V-4B6
(514)2743414 – Fax (514)274-4940

יוחנן סג"ל וואזנער
ראב"ד דחסידי סקווירא
ודומ"ץ דקהל תולדות יעקב יוסף
דחסידי סקווירא מאנטריאל

בס"ד

יום שני לסדר וספרתם לכם, ח' אייר, כ"ג למבני, תשפ"ב לפ"ק

**ראיתי את הגליונות בענין אוכל בשוק
שנתחבר ע"י ידידי מו"ה ר' יצחק פריץ שליט"א
ממכסיקו יע"א**

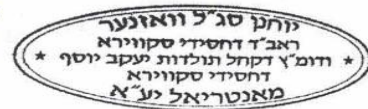
ונהניתי מאשר ראיתי שנכתב בבקיאאות גדולה לידע את המעשה אשר יעשו, להתנהג עפ"י
התורה, ועפ"י מדת דרך ארץ, ועי"ז נזכה לגדל את בנינו ובנותינו על דרך התורה והיראה מתוך
נחת ושמחה.
ויעזור השי"ת שיוזכה המחבר להוסיף לזכות את הרבים מתוך שמחה והרחבת הדעת עד שנוזכה
לטהרתן של כל ישראל בב"א.

וע"ז באשת"ח ידירכם

יוחנן סג"ל וואזנער

יוחנן

הנני מכתב להגאון ה"ל שליט"א
בהס"ק ה"ל י"ה לתועלת איך להתנהג עפ"י
צו"ה הגאון ה"ל שליט"א
י"ל שיהי
ל"ל להחמיר א"ל ר"ל יג"ל
וה"ל להחמיר וואו להפ"ל
ל"ל הגאון
ל"ל ר"ל יג"ל

הנני מצטרף להגאון הנ"ל שליט"א דהספר
הנ"ל י"ה לתועלת איך להתנהג עפ"י התורה
איך ומתי לאכול שיצא מזה רק קדה"ש

וניכר מהמחבר שליט"א רוב יגיעתו וחותר
להאמת וראוי להדפיסו מנאי המעריכו

שמאי קהת גרוס הכהן

**הסכמת הרב הגאון רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א אב"ד דק"ק בצל החכמה ירושלים ובעמח"ס
שו"ת באר שרים ושא"ס**

ABRAHAM YAFE-SCHLESINGER
Author of "BE'ER SARIM"
Chief Rabbi of Geneva
Rabbi of "BETZEL HA'CHOCHMA"
Jerusalem

אברהם יפה שלזינגר

מחבר סו"ת באר שרים, ועמית ועל המועדים
רב ואב"ד גנבה
וכעת רב ואב"ד דקהל בצל החכמה
עיריית ירושלים

בס"ד

ערב ר"ח סיון מ"ד לסך אדד"ס תשפ"ב לפ"ק

הנה הובא לפני גליונות מהבחור הנחמד, חו"ב טובא, כמר יצחק פרץ הי"ו וראיתי ראייה אחת אהובה מה שאסף כעמיר גרונה כל המסתעף בנידון האוכל בשוק דומה לכלב (קידושין מ' ע"ב) או כלשון מסכת ד"א "חבירו" של כלב. ודבר יפה אף נעים עשה בכל הנושא, ומה' ישא ברכה, ואני תפלה כי יפרצו בעזה"י מעינותיו חוצה, להגדיל תורה ויראה קדומה, בקרב מחנה ישראל להרבות כבוד התורה כבוד שמים לתפארה.

מה שעוררת ע"מ שכתבתי בספרי שו"ת באר שרים חלק יור"ד סי' כ"ד אות ב' באברך שבשעת הדוחק אכל פרוסת לחם ברחוב לפי הדוחק שהיה לו האם נפסל לעדות לקידושין וכתבתי מדברי התוס' בקידושין מ' ע"ב והסמ"ע חו"מ סי' ל"ד סקמ"ד להקל ואין לפוסלו. וע"ז עוררת שבשו"ע מבואר לפסול וכו'. הנה לק"מ, במחבר (שם) כתב בזה"ל, הבזויים וכו' והם האנשים שהולכים ואוכלים בשוק בפני כל העם וכו' שאין מקפידין על הבושת שכל אלו חשובים ככלב ואין מקפידים על עדות שקר כל אלו פסולים מדבריהם. ומקרה הנידון בספרי להדיא בשעת הדוחק, שהיה כנראה (רעב מאד) והיה לו פרוסת לחם שאכלה ברחוב ואולי לא היה אפי' לפני כל העם לפי דוחק השעה האם לזה נקרא בזוי אתמהה, האם זה חשיב בפני כל העם ההולכים ואוכלים שזה דרכו בכך, בודאי לא ולא, וגם אינו חוטף מאחרים ואוכל, כמו שכתבו בתוס' ובעוד ראשונים, בודאי שורת ההוראה בזה, להקל ולא לפוסלו אף לא מדבריהם ופשוט. וזאת גם לדברי המחבר כנ"ל, היות ומה שנידון בספרי, הוא בשעת הדוחק כלשוני (שם באות ב') ולכן אינו נכנס בגדר מה שדיבר המחבר ופשוט. ועי"ש ברא"ש ספ"ק דקידושין סי' ס"ה ובק"נ שאוכל סעודה וכו'. ובניד"ד היה רק "פרוסה"

יזכה לברך על המוגמר בזמן קריב וכל העם העומדים בעזרה יתברכו בראשיתם עד אחריתם, לעומתם ברוך יאמרו.

הכו"ח תוך צמי' לדבר ישועה ורחמים בכלל כ"י

אברהם בלאאמו"ר הגר"מ זצ"ל
יפה-שלזינגר

אבדק"ק גנבה וקהל בצל החכמה ירושלים דדהבא

רחוב סורוצקין 16, ירושלים. טלפון: 02-5021962 פקס: 02-5021960 Jerusalem 16 Sorotzkin Street,
email RS5000761@gmail.com

הסכמת הראשון לציון הרב הראשי לישראל הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בעל הילקוט יוסף

בס"ד, א' סיון תשפ"ב, 4-1591/פ"ב

דברי ברכה

הובא לפני גליונות קונטרס בענין **"האוכל בשוק"** מעשה ידי של הבחור החשוב, לן באהלה של תורה, עדין לפאר ולתפארת, יראת ה' היא אוצרו, ועליו יציץ נזרו, שמן תורק שמו, כבוד שם תפארתו, הר"ר **יצחק פרץ** נר"ו בן הגאון רבי **שמואל שליט"א** ממקסיקו.

ניכר עליו כי גמר חיפוש מחיפוש, ולא סמך על סברתו בלבד, והולך בדרך שהתווה מרן פוסק הדור אאמו"ר זצוק"ל ללימוד ההלכה מסוגיות הגמ' והראשונים טור וב"י, ולחפש בדברי הפוסקים עד למסקנות ההלכה אליבא דהלכתא, וגם בחיבור זה ניכר שעמל ויגע לאסוף מדברי רבותינו ז"ל ראשונים ואחרונים, ודן ופלפל בדבריהם בטוב טעם ודעת, והוסיף מדיליה ממה שחננו ה', ובסייעתא דשמיא מצא כדי מדתו, להרבות תורה ולהאדירה, איישר חיליה לאורייתא.

וכמה מרגין הלב לראות בחורי ישיבה צעירים השוקדים על לימודיהם ובין הסדרים תופסים בידם את קסת הסופר וכותבים פנינים והגיגים כאשר ידם משגת, וכזה ראה וקדש, להתמיד ולשקוד על דלתות תורתנו הקדושה על פי סדרי הלימוד בישיבה, ולנצל את הזמנים הפנויים וימי הפגרה ובפרט מן הפרט בלילות שבת הארוכים שבחורף ובימי שבת הארוכים שבקיץ, להוסיף חיל בלימוד, ובפרט בלימוד ההלכה למעשה. ובענינו ראינו הרבה תלמידי חכמים שבימי בחורותם שקדו על לימוד ההלכה (שלא בשעת סדרי הישיבה) והגיעו להיקף וידיעת התורה בגיל צעיר. ומי לנו גדול ממרן אאמו"ר רבן של ישראל זצוק"ל, ששקד על לימודו בהתמדה נפלאה עוד בהיותו צעיר לימים, והשתדל לשמור את עיתותיו ללימוד, והוציא את חיבורו הראשון **"יביע אומר"** על מסכת הוריות בימי בחורותיו. והתמדה ושקידה זו, היא זו שעמדה לו לזכות שיפוצו מעיינותיו חוצה וכזה ראה וקדש.

כאן האריך הרב שליט"א בהוספות והובאו במקומן בתוך הקונטרס

והנני לברך את המחבר היקר נר"ו, שחפץ ה' בידו יצלה לגדול בתורה וביראת שמים טהורה ולהפיץ מעיינותיו חוצה, והיה שמו כשם הגדולים אשר בארץ לתהילה לשם ולתפארת.

בברכת התורה,

יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

הסכמת הרב הגאון זקן ראשי הישיבות רבי שמואל קמנצקי שליט"א ראש ישיבת פילדלפיה

ב"ה סיון תשפ"ב
ק"ל רבינו הגאון ר' אברהם
עמרם קליין שליט"א

ד', סיון תשפב
כב' הבחור יצחק פרץ נ"י
קונטרסו הגיעני ונהניתי
מברכו כל טוב שמואל קמנצקי

הסכמת כ"ק הרב הגאון האדמו"ר רבי עמרם קליין שליט"א אבדק"ק אנגוואר ור"מ בית ישרים

בס"ד

AMROM KLEIN
Rabbi of Ungvar
1648 53rd Street
Brooklyn, NY 11204
(718) 851-0089

עמרם קליין
אבדק"ק אנגוואר ור"מ דשיבת "בית שערים"
ברוקלין, נ"י.

יום שנכפל בו כי טוב לסדר היום הזה באו מדבר סיני
למע"כ הבחור החשוב היקר, עוסק בתורה וחוקר
לן בעומקא של הלכה מערב ועד בוקר
מו"ה יצחק פרץ שליט"א
במכסיקו יצ"ו

אדשה"ט. מכותלו החיבור היקר על איסור אכילה בשוק ניכר התמדתו בתורה וזהירותו בבירור ההלכה, ויה"ר מלפני
אבינו שבשמים שלאילגא וברבא יתעבד לכבוד הוריו היקרים הגאונים שיחיו, ולכבוד לשם ולתפארת בית ישראל.
והנה באמת ספרו מלא וגדוש ואין מה להוסיף, אבל התורה כל זמן שאתה משמש בה אתה מוצא בה טעם. ובאמת בירור
זה ענין מאוד מאד אכילה בשוק, וכבר כתב מזה כ"ק אבי אמו"ר מרן מאוה"ג זי"ע בשו"ת משנה הלכות (חט"ו סי' ס"א
ס"ב) שמברר הענין.

כאן האריך הרב שליט"א בהוספות והובאו במקומן בתוך הקונטרס

ובזה אסתגר, והשי"ת יעזור שנזכה לקבלת התורה מתוך שמחה ונחת מאהבה ויראה ורצון עם כל כלל ישראל, ובקרוב
ניושע תשועת עולמים. ידידו דושו"ט,
בכבוד בברכה,
עמרם קליין

הסכמת הרב הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א רב ומו"ץ ובעמח"ס שו"ת גם אני אודך ושא"ס

הרב גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים

ועורך ומו"ל קובץ "מה טובו אהליך יעקב"

ושא"ס

ת.ד. 539 בני ברק

7128536@gmail.com

פל': 052-7128536

פקס: 15335201299

ב"ה, יום הששי לסדר "ראה אנכי נותן לפניכם" [לפניכם], ראשי תיבות: "לירבינו יצחק פירץ ניעשה כבוד מילכים" [היום ברכה] תשפ"ב.

להגה"ג אדיר וחזק, שמו מפארים, כל רז לא אניס ליה,

סוע"ה וכו' כש"ת רבי יצחק פרץ שליט"א.

שמחתי לשמוע שאתם מוציאים לאור חיבור מקיף מאד בכל עניני האוכל בשוק, וטוב עשה לחזק ענין זה. ואכילה בשוק זה גם דבר שנוגד כל עניני צניעות וקדושה, ואכמ"ל.

ושמחתי לראות שהזכיר הרבה מספריי "גם אני אודך" שדנתי בענינים אלו בשאלות וחקירות חדשות נפלאות בעולם התורה, בחמלת ה' עלי, והזכיר בשם אומרו, כדרכו בקודש, ויהיה רצון שתמיד יהיה חלקי בתורת ה' לעד, וממזכי הרבים לנצח.

וכן ראיתי שהזכיר ידידי עוז הגה"צ רבי חיים מלין שליט"א שחיבר ספר שלם ועצום בענינים אלו, במהדורה קמא בשם "שלמי חיים", ובעתיד בשם "אורחות האכילה", ועוד הביא מהרבה רבנים ות"ח חשובים שהאריכו בענינים אלו.

והנה כעת אנחנו בחודש "אב", ואמרתי ב"ה בדרך צחות שהנה "אב", ראשי תיבות: "איכל ב'שוק", שבחודש זה שיש בתוכו בין הזמנים, צריך יותר לזהר לא לאכול בשוק, שמצוי יותר בחודש זה שאנשים נמצאים בשוק בטיולים, וקניות, וכדומה, ורעבים, ורוצים לאכול כבר באמצע השוק. ולכן צריך לזהר בזה. ולכן נקרא החודש "מנחם אב", ו"מנחם" אפשר גם לפרש בדרך דרוש, מלשון הכתוב "יתנחם", (דברים ל"ב, ל"ו), שפירושו "לשון הפך מחשבה", ("רש"י שם), והיינו שיהפוך המחשבה שחשב לאכול בשוק, ולא יאכל בשוק, וזהו "מנחם אב". ודו"ק.

אפשר להמליץ עליכם הפסוק שכתוב (ישעיה נ"ח י"ד): כי "פיי" ה' דיבר, [וכן עוד פסוקים שכתוב "פיי", אפשר לפרש לטובה על כת"ר שליט"א, ותן לחכם ויחכם עוד], והנה "פיי", ראשי תיבות: "יצחק פירץ", רמז שיש לכם השראת השכינה בדיבורכם בתורה.

יהיה רצון שתמיד תזכו לקדש שם שמים בעולם, ולהגדיל תורה ולהאדירה, בבריאות וכל טוב, אמן כן יהיה רצון.

בברכת כהנים באהבה כעתירת

גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים

הסכמת מו"ז עט"ר הרב הגאון רבי מיכאל פרץ שליט"א רב דק"ק טוב במכסיקו בעמח"ס אהלי שם

Mijael Peretz
Keila Kedoshah "Tov"
México
Autor de libros: Aholé Shem al
HaShas, Al HaShuljan Aruj Or
Hajayim y Jelek mi Yore Dea.
Ein Yaacob Hotzar HaPerashah
Al HaTorah.

מיכאל פרץ
ק"ק "טוב" מכסיקו
מחבר הספרים: אהלי שם על הש"ס,
על השו"ע או"ח וחלק מיו"ד. עין יעקב
אוצר הפרשה על התורה.

הסכמה

בעזה"י, ל"ח למטמונים התשפ"ב לפ"ג

החוברת היקרה הכוללת ברור הלכה נרחב על דיני פרטי הלכות אוכל בשוק. מפעימה בהקיפה, מרהיבת עין בכניסה לפרטים ופרטי פרטים של הלכה זאת. היקר ובר הדעת ר' יצחק פרץ נר"ו, הוא מדהים בישוב הדעת שלו.

הלא בגמ' סנהדרין (צב) מפורט באריכות מעלת הדעת, גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות. כולנו מתפללים על חכמה בינה השכל ודעת, ומכל מקום חותמים את הברכה בחון הדעת. כי הדעה פירושו ירידה לעומק הענין, הבנת התכלית של הנושא. ההכרה איזה הוא עיקר ואיזה הוא טפל. זקני תלמידי חכמים דעתם מתיישבת עליהם. הבנת עומק המטרה של הדברים קשורה לדעת. לכן חשיבותה עילאית.

המאמר של החוברת הנכבדת הזאת כוללת ברור מקיף ומעמיק, עד לפרטי הפרטים, ותוספת מהלכים פסקים שרבים מתלמידי חכמים שבדור ראויים הם להוקרה למחבר הנכבד. ברור שיש דעות שונות ומגוונות, זה מוסיף בהבנת הנושא ולירידה להעמקה להלכה.

אלהי אביו יהיה בעזרו להמשיך בלימוד התורה ובהפצתה בהתמדה וביישוב הדעת האופניים לו. בברכת התורה ובתפלה שיגדל לתורה וליראה ויהא שקוע בלימוד התורה ובהפצתה בקרב כרם בית ישראל.

מיכאל פרץ

באהבה רבה ובהערכה

מיכאל פרץ

הסכמה וברכת אב מאמו"ר עט"ר הגאון רבי שמואל פרץ שליט"א בעמח"ס ארחץ בנקיון כפי
ושא"ס

הסכמה

קונטרס דיני האוכל בשוק שכתב בני יקירי הבה"ח יצחק ני"ו מראה כמה צריך לדקדק בכל אחד מדיני התורה שהרי כמה פעמים למדנו דין זה ולא עלה במחשבה שיש כל כך הרבה נידונים בזה, וזה בא ללמד על הכלל שתמיד צריך לדקדק מאוד בלימוד שהרי יש הרבה תנאים ופרטים ופרטים, ואע"פ שקי"ל אין לדיין אלא מה שענינו רואות זה נכון כשהאדם הוא בגדר דיין שדקדק בדין עד כמה שידו מגעת אבל לפתוח איזה ספר קיצור ולהחליט עפ"י ודאי שאין עליו שם דיין ואין יכולים לסמוך ע"ז, ואפשר שבשעת הדחק שאין לו את מי לשאול ואין לו אפשרות לברר הרבה אולי יכול לסמוך על מה שרואה מקופיא.

והנה כעת הקונטרס כולל כ"ד דינים באוכל בשוק ואין כוונת המחבר לפסוק בזה הלכה למעשה אלא להראות את השיטות שהוא מצא וכתב כפי הנלע"ד מקופיא ולמעשה בין כך אין זה דבר שכל אחד פוסק לעצמו אלא הוא דבר כלל ותלוי בדעת הבי"ד והרבנים וא"א שכל אחד יפסוק לעצמו בעניינים אלו אבל עכ"פ כל אחד ילמד להיזהר שלא להיכנס לספק פסול לעדות ויחמיר במה שאפשר לשמור על כבוד צלם אלוקים שבו ושלא יכנס לספק פסול לעדות.

לא נצרכה אלא לברכה יה"ר שתזכה לגדול בתורה ויראת שמים ותעלה מעלה מעלה במעלות התורה והיראה כי זה כל האדם ותזכה את הרבים בעוד הרבה בירור דינים להגדיל תורה ולהאדירה, ותתן נחת רוח להקב"ה ולהוריך ולכל הסובבים ולכל עם ישראל.

באה"ע ובאה"ר

אב"ד

הקדמה

הודאה רבה ועצומה הנני חייב להודות לבורא עולם על שזיכני להיות באהלה של תורה וזיכני לגדול בבית של תורה ויר"ש טהורה, ובמשפחה של רבנים גדולים ועצומים.

והנה זכיתי כבר כמה חודשים לדון בסוגיא בקידושין מ: דהאוכל בשוק דומה לכלב וי"א פסול לעדות. וזכיתי לכתוב ולסכם את הסוגיא וכן הבאתי ענינים וחקירות אקטואליות עם דעות מגדולי הפוסקים וממה שראיתי בספרים שכתבו בזה.

וזיכני השי"ת ברחמי הגדולים, לעמוד בקשר עם הרבה מגדולי הדור שליט"א, ואני שלחתי להם כמה מהשאלות שהיו על אוכל בשוק וב"ה זכיתי לקבל מהם תשובות, וצירפתי את התשובות לקונטרס כל אחת ואחת במקומה הראוי לה.

והנה לא באתי חס ושלום לזלזל על שום רב אלא זה שפעמים שיניתי את התוארים בין הרבנים זה כל אחד מה שעלה ברעיוני לכתוב לו בשעת הכתיבה ולא מפני שזה גדול ממי, וכמובן אין אנו יודעים מעלתם של גדולים, וכולם גדולים וגאונים אדירים. וחובה גדולה עלי להודות להם, וכדלקמן.

הודאה גדולה מאוד הנני חייב להודות לאאמו"ר הגאון רבי שמואל פרץ שליט"א בעמח"ס ארחץ בנקיון כפי וש"ס ולאמי מורתי תליט"א שהדיכנוי וגידלוני בדרך התורה והמצוות וסייעוני וחיזקוני בכל הזמנים.

כמו"כ הודאה אדירה אני חייב להודות למו"ז עט"ר הגאון הגדול רבי מיכאל פרץ שליט"א בעל האהלי שם על שמקדיש מזמנו היקר והסכים שאלמד איתו בחברותא כל שבת בס"ד. וכן שעונה לי תשובות על שאלותי, וכן מחזק ומעודד אותי מאוד מאוד.

וכן חובה עלי להודות לכל הרבנים הגדולים כל אחד בשמו הטוב (ואיני רוצה למעט בכבודן של חכמים ובגלל זה איני מפרט שמות ותוארים) על אשר הקדישו מזמניהם החשוב לכתוב לי תשובות המובאות בקונטרס.

ביקש הגאון רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א לא לסמוך על תשובותיו המובאות בקונטרס למעשה, ומחובתי לפרסם זאת כיון שלא פירטתי את זה בכל תשובה ותשובה שלו.

וכן חס ושלום לסמוך על מסקנותי למעשה וכמו שכתבתי בתחילת המסקנות שזה רק המסקנות שיוצאות לענ"ד אבל לא למעשה וכל אחד יסמוך ויעשה כדעת רבותיו.

חייב אני להודות, לרבנים הגאונים שליט"א שעזרו וחיזקו אותי לחבר קונטרס זה וכן על שנתנו את עצותיהם ודגנו במו"מ בענינים הנידונים בקונטרס עימם, ואני לא יכול להזכיר שם כולם, אבל אני כותב כמה מהם: הרב יוסף אביטבול, הרב סלמאן שלמה דורי, הרב חיים מלין (שנעזרתי רבות בקונטרס שלו, שלמי חיים, ובתשובות מגדולי ישראל שקיבל על אוכל בשוק), הרב גמליאל רבינוביץ. בעזה"י שיבורכו בכל מילי דמיטב, ויזכו לכל הברכות האמורות בתורה. אכ"ר.

והנה קראתי לקונטרס זה "דיני האוכל בשוק" מפני שדיני האוכל בשוק עולה בגמטריא עם מספר אותיות ומילים ל: יצחק פרץ, וכמפורסם בשם ספר הרוקח שכל אחד צריך לרמוז שמו בשם ספרו.

בהודאה על העבר ובקשה על העתיד שיזכני השי"ת להמשיך לשבת באהלה של תורה כל ימי חיי.

יצחק בלאאמו"ר הגאון רבי שמואל שליט"א פרץ
החו"פ עי"ת מכסיקו יע"א

מקור הדין

המוכרים והוא אינו אוכל מכל המוכרים ושמא הוא אינו אוכל פת אלא שאר מאכלים ושמא הוא אינו עושה כן בקביעות וגם הוא אינו אוכל בפני רוב העם והאוטובוס דומה לחנות בהל' דעות הנ"ל ושמא כיון שאין בזה דרך בושה ממילא שאין כאן פסול כלל.

ונראה שהוא מביא את זה כב' שיטות וצ"ע.

ועיין בתלמוד ירושלמי (מעשרות פ"ג ה"ב) אית תניי תני שאין שבחו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק כהדא רבי לעזר בר' שמעון הוה אכיל בשוקא חמתיה רבי מאיר אמר ליה בשוקא את אכיל ובטל גרמיה.

וראיתי לר"י מיגש (ליקוטים – שו"ת סי' קנט) שפירש דומה לרש"י וז"ל: פירשו הגאונים ואמרו לאו משום שאיפסיל מחמת רשע הוא ולא משום דאיסורא קעבד אלא משום דהוא פחות וירוד ואינו נוהג בכבוד עצמו וכ"ש אם עשה בשוק מעשה שהוא פחות וירוד מאכילה ומי שזאת מעלתו אין עדותו מקובלת. עכ"ל.

וכן הובא דין זה באורחות חיים מלוניל (הל' עדויות אות ד) שכתב וז"ל: אלו הן הפסולין..... והאוכל בשוק ומינין והאפיקורסין⁵.... ע"כ.

וכתב המאירי (קידושין מ:): וז"ל: האוכל בשוק הרי הוא פסול לעדות מפני שהוא בכלל הבזויים וכבר ביארנו במקומו שהבזויים פסולים לעדות והבזויים הם ההולכים ערומים בשוק בשעה שעוסקין במלאכה מנוולת והאוכלים בשוק בפני כל העם ובתלמוד המערב פירשוהו בחוטף ואוכל ופירשוהו רבותי שאוכל דרך גרגרנות בחפזון על דרך חוטפין מצה בערבי פסחים שאם חטיפה ממש הרי יש לך

איתא במסכת כלה רבתי (פרק י) האוכל בשוק חבירו של כלב. גמרא: וה"מ בנהמא ומידי דרעבתנותא אבל מידי אחריני לא. ע"כ.

²ועי' בגמרא (קידושין דף מ:): ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב³ ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין הלכה כיש אומרים. ע"כ.

ופרש"י: **ופסול לעדות**: דכיון שאינו מן הישוב אין מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים וכן האוכל בשוק הואיל ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו ולפסול⁴. עכ"ל.

והתוספות (קידושין מ:): כתבו וז"ל: **ויש אומרים אף פסול לעדות**: פירש בקונטרס הואיל ואינו מקפיד על עצמו אינו בוש לזלזל בעצמו ולפסול וקשה אמאי פסול לעדות הוא הא אמרינן בירושלמי ר"ש ברבי הוה אכיל בשוקא חזיה ר"מ אמר לו אין שבח לתלמיד לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא ופי' ר"ח דהכא מיירי שחוטף ואוכל וא"ת אם כן פשיטא דפסול דגזלן הוא וי"ל שחוטף פחות משהו פרוטה אי נמי שגזל דבר שאינו מקפיד עליו והר"ר אליהו מפרש כגון שהלך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט כאילו רוצה לקנות מהם וניחא השתא שקורין כלב שדומה לכלב אוכל כאן מעט וכאן מעט ור"ת פירש דאוכל בשוק היינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר. עכ"ל.

וצ"ע אם הר"ח והר"א סוברים אותו דבר או שחולקים וראיתי בשו"ת אורחותיך למדני (ח"ו סי' רה עמ' תצב) שכתב וז"ל: ולפי זה י"ל שמי שאוכל באוטובוס אינו פסול לעדות כלל וזה מכמה טעמים **שהוא אינו חוטף מאחרים והוא אינו אוכל אצל**

⁴ ועי' בזה בס' דברות משה – קידושין (עמ' תקנ) מה שכתב בזה.

⁵ מזה שהאורחות חיים סמך את האוכל בשוק למינין ולאפיקורסין כתב בס' הגיוני הפרשה (פרשת דברים עמ' מ) שיש להבין חומרת האוכל בשוק שהאורחות חיים סמך אותו למינין ולאפיקורסין.

² ובדבר השאלה, דלמה פסול זה לא מובא במשנה בראש השנה פרק א דמנתה את כל הפסולים לעדות. ענה לי בזה הגאון רבי שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א דכיון שיש בזה הרבה חילוקים בדין עצמו לא הובא שם. ועוד ענה לי: שייך עוד דברים אטו כי רוכלא. ומו"ר זקני עט"ר הגר"מ פרץ שליט"א ענה לי דאולי בזמן המשנה עדיין לא היתה התקנה.

דיני האוכל בשוק

תהיה צנוע בשתי' וכו'. ומשמע שלא בכלל אכילה ולכן צריך להזהיר על שתיה בנפרד, וכן שהוא לא כתב דהוי כאוכל בשוק אלא משום שלא תהא בלע וגרגרן. וצ"ע קצת. ואולי י"ל דס' זה כשמו כן הוא חסידים, ומובאים בו עניני חסידות ובאמת מדינא רק בקובע סעודתו יש בעיה. אמנם לא נרא' לי לפרש כן. וצ"ע.

וכן הרי"ף (שם) הביא הלכה זו בלשון הגמרא. וכן הבה"ג (בהלכות עדות) הביא דין זה בלשון הגמרא. וכן באגודה (סופ"ק דקידושין) הביא דין זה בלשון הגמרא וכן הביא את שיטת ר"ת.

ובפירוש רבינו יהודה אלמדארי (המובא בקובץ שיטות קמאי קידושין ב) כתב וז"ל: תני ר' שמעון בן קרחא הוה אכיל בשוקא חזייה ר' מאיר אמר ליה אין שבח לתלמידי חכמים לאכול בשוק אמר ליה בשלו דמיה שמע מינה דהאי דתני האוכל בשוק הרי זה ככלב כגון שחוטף משל אחרים ואוכל כמו הכלב. עכ"ל.

עוד הביא שם בקובץ שיטות קמאי וז"ל: וי"א פסול לעדות בירושלמי דמס' מעשרות פ"ג ה"ב גר' ר' שמעון בר' הוה אכיל בשוקא חזייה ר"מ א"ל אין שבח לת"ח לאכול בשוק בשל גרמיה ופר"ח מכלל דאחרים אין קפידא בשל גרמיה וכי קאמר הכא הרי זה ככלב שחוטף וגוזל ואוכל כמו כלב ומיירי בפחות משה פרוטה או שאין מקפידים עליו מדנקט בשוק ולא בבית והר"ר אליהו פי' שמערים וטועם מכל חנוני כאלו בדעתו לקנות ור"ת פי' דהאי אוכל שסועד בשוק כמו האוכל אצל חמיו ביהודה כתובות י"ב ע"א דהוי גנאי טפי בפת שאוכל ומברך בשוק. (תוספות רבינו שמואל ב"ר יצחק).

עוד הביא שם: ואוכל בשוק דוקא חוטף ואוכל פסול ובשל גרמיה כשר. (צורר הכסף הקצר דרך א' שער ב').

סרך פסול מצד אחר והוא הגזל, אלא שמכל מקום כבר פירשוה שם בגזל פחות משה פרוטה ואוכל בשוק והוא שאמרו שם ר' חזא ליה לר' שמעון ברבי אכיל בשוקא אמר ליה גנאי הוא לתלמיד חכם שיאכל בשוק והקשה לו מזו שאף בכל אדם אמרו שפסול לעדות ופירשוה בחוטף פחות משה פרוטה ואוכל. עכ"ל.

ועי' ברא"ש (סי' סה) שכתב וז"ל: ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי הלכה כיש אומרים פירש ר"ח דאמר' בירושלמי דמסכת מעשרות פ"ג ה"ה רבי שמעון ב"ר הוה אכיל בשוקא חזייה ר' מאיר א"ל אין שבח לתלמיד חכם דאכיל בשוקא ובלבד בשל גרמיה שמע מינה הא דתני האוכל בשוק דומה לכלב כגון שחוטף מאחרים ואוכל כמו כלב עכ"ל ונראה שדקדק מדקאמר אין שבח לתלמיד חכם מכלל דלאחרים אין חשש בשל גרמיה וא"ת אי בחוטף פשיטא שפסול לעדות ואפילו אכלו בביתו דגזלן הוא ויש לומר בפחות משה פרוטה או בשאין מקפידין עליו וה"ר אליהו ז"ל פי' כגון שהולך אצל חנוני וטועם מכל אחד ואחד כאילו הוא רוצה לקנות ומערים כההיא דאמרינן לענין הקזה בפ' מפנין (דף קכט) ורבינו תם פי' דהאי אוכל בשוק היינו כשאוכל שם סעודתו כמו אנו לוויין ואוכלים (חולין דף סד). ואוכל אצל חמיו ביהודה (כתובות דף יב.) דגנאי הוא מי שאוכל סעודתו בשוק. עכ"ל.

וקצת צ"ע מזה שבן אחרות של הרא"ש, רבי משה בן מכיר בס' חסידים תנינא (מובא בס' תורת החסידים הראשונים אות מא) כתב: ואל תאכל שום דבר בשוק אפילו לנסות הפרי בעת תקנהו על השוק.

כלומר הוא פוסק שבכל אוכל יש את הדין של אוכל בשוק, ונגד הרא"ש דפסק דרק בקובע סעודתו.

אמנם נרא' שהוא סובר דשתיה לאו בכלל אכילה היא לענין זה משום דבהמשך דבריו הוא כתב וכן

דיני האוכל בשוק

משום נטילת ידיים או משום שבקשו קרן זדת שאינו בזיון כ"כ ודו"ק. עכ"ל.

והנה מצאתי בקובץ נר דוד (מכולל נוה דוד מאמר נפלא מראש הכולל הרב איל שרגא עמ' ז) בענין זה של אוכל בשוק ובהתחלה הביא וציין את כל הראשונים על הענין ואמרתי נעתיק את הרשימה כיון שטובה היא וז"ל: בקידושין (מ ע"ב) ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב וי"א פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין הלכה כיש אומרים וכן פסקו הרי"ף (ספ"ק דקידושין) והרא"ש (שם סי' סה) ובעל הלכות גדולות (הלכות עדות) והאורחות חיים (הלכות עדות אות ד) והאגודה (ספ"ק דקידושין) והאשכול (דפוס ים הלכות סעודה) והאור זרוע (פסקי סנהדרין פ"ג אות כא) והעיטור (אות ק' ד"ה קבלת עדות) והכל בו (סי' פא) והרוקח (סי' שכט ד"ה ד"א בסעודה) והמרדכי (סנהדרין סי' תשכא) והסמ"ג (לאוין ריד) והיד רמה (סנהדרין כו) ובפסקי ריא"ז (פ"ג דסנהדרין סי' יז) ובספר חוקות הדיינים (סי' טו) ובספר והזהיר (פרשת צו) וכ"פ הרמב"ם (פי"א מהלכות עדות ה"ה) והטוש"ע (סי' לד סעי' יח). ע"כ. וע"ש בגוף התשובה הנפלאה הזו שציין עוד הרבה מקורות וכתב דברים בטוב טעם ודעת.

וע"ע שם ולא הבאתי עוד את דבריו מפני שמרובים הם, אבל כתב מאוד נפלא, וב"ה עוד חזון למועד להעתיק את דבריו.

והסמ"ק (יום חמישי מצוה רלה עמ' תד) וז"ל: ואלו הן הפסולין... והאוכל בשוק. וע"ש בסמ"ק מצוריד שהביא את הגמרא ואת התוספות.

וכן הביא דין זה ברי"ף סוף פרק קמא דקידושין והביא את לשון הגמרא.

והרמב"ם (הלכות דעות פרק ה הלכה ב) כתב וז"ל: כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו לא יאכלנו אלא בביתו על שלחנו ולא יאכל בחנות ולא בשוק אלא

שנו האוכל בשוק הרי זה כלב וי"א פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין הלכה כיש אומרים. (ספר והזהיר מיוחס למר חפץ אלוף פר' צו).

ומצאתי בס' מנחת דוד - רוזנברג (ח"ו עמ' 449) שהביא רשימה של הראשונים שהביאו דין זה וז"ל: מקור איסור לאכול בשוק הוא במס' קידושין דף (מ' ע"ב) ת"ר האוכל בשוק דומה לכלב ד"א פסול לעדות והלכה כיש אומרים וכ"ה במס' דרך ארץ רבה (פרק י') דהאוכל בשוק חבירו של כלב יעו"ש וכ"פ הרמב"ם (הל' עדות פי"א ה"ה) דאנשים שהולכים ואוכלים בשוק בפני כל העם פסולים לעדות יעו"ש וכ"ה בשו"ע (חו"מ סי' ל"ד סי"ח) וכן הובא איסור זה בספרי הפוסקים בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן (סי' קי"א) ספר העיטור (ערך קבלת עדות עמוד קט"ז) שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג ח"ד סי' תתק"כ) שו"ת מהר"י וייל (סי' קכ"ח) שו"ת מהר"י בן לב (ח"ד סי' ט') שו"ת ר"י מיגאש (סי' קנ"ט) שו"ת יכין ובוועז (ח"ב סי' כ') יעו"ש וע"ע בהגהות מרדכי (עמ"ס סנהדרין רמז תשכ"א) ובכל המפרשים עמ"ס קידושין שם ועל הרמב"ם שם שהאריכו בזה טובא. ע"כ.

ועוד כתב שם: באורים ותומים (סי' ל"ד אורים סקל"ח) חילק דהקובע מקום בשוק בלי הליכה לא נפסל לעדות אבל לת"ח אסור באגדת אליהו מעשרות פ"א ה"ב מחלק בין אוכל מעומד למיושב דמעומד פסול לעדות דגנאי הוא ומסתכן בנפשו (גיטין ע') אצל אוכל מיושב לא נפסל לעדות אבל אסור לת"ח בהגהות יעב"ץ קידושין מ' ב' דבמקום שלא נמצא רק מעט אנשים אסור רק לת"ח ועיי"ש עוד ב' חילוקים באגדת אליהו (שם) כ' דלת"ח אסור אפי' בקרן זוית ובחנות שזה מותר לכל וכ"כ בפנים במשפט שם ובזה יתורץ קו' התוס' וסתירת הרמב"ם בכמה אנפין ודו"ק ובקטנים נלענ"ד דלא שייך מתבזה בנפשם ואפי' אוכלים בשוק אינם פסולים לעדות מה"ט אך בלא"ה פסולים מדין קטן מה שהלכו תלמידי רב לאכול לנהר דנק אולי

פרוטה או שאינו מקפיד עליו דאי לא תיפוק לי משום גזל והכריחם בזה הא דאמרינן בירושלמי (מעשרות פ"ג ה"ב) ר' שמעון ברבי הוה אכיל בשוקא חזייה ר' מאיר אמר אין שבח לתלמיד לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא והיינו באוכל פירות או באינו חוטף ואפילו הכי אין שבח לת"ח ורבינו סתם דבריו ואין בהם הכרע אי נמי שרבינו סובר דהא דאמר' פסול לעדות היינו באוכל בפני כל העם אבל אם אוכל בשוק שאין בו רוב עם אלא קצת עוברים ושבים לא מיפסל משום הכי והיינו היא דירושלמי מ"מ אינו שבח לת"ח. עכ"ל.

יוצא דהכסף משנה פוסק רק אם יש הרבה אנשים ברחוב.

והנה כתב הטור (חו"מ סי' לד אות יח) וז"ל: האוכל בשוק פסול לעדות מפני שאין לו בושט פנים ואינו חושש להעיד שקר ופירש רבינו חננאל דוקא בחוטף ואוכל ורבינו תם פירש דוקא בקובע סעודתו בשוק. לשון הרמב"ם הבזויין פסולין לעדות מדבריהם והם אנשים האוכלים בשוק בפני כל העם וכגון אלו שהולכים ערומים בשוק וכו'. עכ"ל.

ולא מובן מה דעתו להלכה

ומרן בבית יוסף (שם) כתב: סוף פרק קמא דקידושין תנו רבנן האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין הלכה כיש אומרים ופירש רש"י האוכל בשוק הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל והקשו בתוספות מדאמרינן בירושלמי אין שבח לתלמיד חכם לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא ופירש רבינו חננאל דהכא במאי עסקינן בשחוטף ואוכל וא"ת פשיטא דגזלן הוא וי"ל שחוטף פחות משהו פרוטה אי נמי

מפני צורך גדול כדי שלא יתגנה בפני הבריות וכו'.⁶ ע"ש.

וכן כתב הרמב"ם (הלכות מעשר פרק ה הלכה ו) וז"ל: וכן אם נתן לו דבר שאין דרכו להאכל חי או שהיה אדם גדול שאין דרכו לאכול בשוק ה"ז מתקן דמאי. עכ"ל.

וכן פה הרמב"ם כתב אם היה אדם גדול שאין דרכו לאכול בשוק, והרי הלכה זו היא לכל אדם ולא רק לאדם גדול אז למה הרמב"ם אומר שאם זה אדם גדול שלא אוכל בשוק מותר, וי"ל דסובר כהירושלמי. וצ"ע.

וכן כתב (הלכות עדות פי"א ה"ה) וז"ל: וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם והם האנשים שאוכלין בשוק בפני כל העם וכגון אלו שהולכין ערומים בשוק בעת שהן עוסקין במלאכה מנוולת וכיוצא באלו שאין מקפידין על הבושט שכל אלו חשובין ככלב ואין מקפידין על עדות שקר. עכ"ל.

וראיתי בספר מעדני יו"ט – זנגר (ח"ב סי' נח עמ' רחצ) שכתב בשם הספר הליקוטים על הרמב"ם שהביא בשם ספר ארבעה טורי אבן שבת"ח יש תרתי לגריעותא שבן אדם סתם אסור לו לאכול בשוק רק כשנמצא בשוק ויש הרבה אנשים אבל ת"ח אפי' שלא יהא אף אחד אם זה שוק אסור לא לאכול וחילוק יפה הוא. ועיי"ש שהאריך בזה הרבה.

והכסף משנה שם כתב וז"ל: סוף פרק קמא דקידושין ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב וי"א פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין הלכה כיש אומרים וכתבו התו' דדוקא אוכל פת פסול אבל לא אוכל פירות אי נמי לא שנא פת ל"ש פירות אלא אם חוטף ואוכל הוא דמפסיל וכגון שאין בו שוה

אבל הרמב"ם דייק כשאוכל מעט אוכל רק בבית ולא בשוק ואם אוכל בקביעות פסול וכן מבואר החילוק בתוספות סוף פ"ק דקידושין ונראה שהחילוק אם אוכל כשהוא הולך כל אחד פסול ואם קובע לעצמו לאכול בצינעא אין בזה דרך לת"ח אבל לא פסול. עכ"ל.

⁶ וראיתי לגר"מ שטרנבוך בס' דעת ומחשבה (עמ' כז) שכתב וז"ל: הרמב"ם קבע האסור לא לאכול כהנהגה לתלמיד חכם ובפרק י"א מהלכות עדות הל' ט שהבזויים פסולין לעדות והיינו האנשים האוכלים בשוק ואוכלים בפני כל העם הרי שבכל אחד אסור עד שפסול לעדות

דיני האוכל בשוק

והך דירושלמי אינו אלא ביושב בשוק במקום אחד ואוכל דלאחר אין קפידא ולתלמיד חכם גם זה אינו שבח. והרב ב"י מחלק בין בשוק בפני כל העם ובין בשוק דליכא אלא קצת עוברים ושבים ולא נהירא אלא כל שוק שוה כיון דרבים בוקעין בו ולא נאמרו דברי רז"ל לשיעורים. עכ"ל.

ומרן בשו"ע (שם) כתב וז"ל: הבזויים פסולים לעדות והם האנשים שהולכים ואוכלים בשוק בפני כל העם וכגון אלו שהולכים ערומים בשוק בעת שהם עסוקים במלאכה מנוולת וכיוצא באלו שאין מקפידים על הבושת שכל אלו חשובים ככלב ואין מקפידים על עדות שקר וכו'. ע"כ.

והסמ"ע שם כתב: אבל כשאינו בפני כל העם אמרו בגמרא דגנאי הוא לת"ח לעשות כן אבל אין אדם נפסל בכך ועפ"ר שכתבתי מה שיש להסתפק בל' הרמב"ם ובטור ובד"מ דכתב בשם התוס' עו' ב' פירושים בענין חוטף ואוכל פסול לעדות.

פי' וחיישינן נמי יעידו שקר ולא יחששו שיודע הדבר ויבא עליהן חרפה ובושה דהא אין מקפידים על הבושת רש"י.

וא"כ קצת קשה לי למה החמיר מרן בשו"ע אחרי שיש לנו כל כך הרבה ספיקות להקל בענין זה ואלו הן:

ראשית כל יש לנו את הירושלמי שכתב אין שבח לת"ח וזה אומר שזה רק אין שבח ורק לת"ח, וכן יש לנו את שיטת רש"י לסוברים שבזמננו כיון שאין בושה אין זה אסור, וכן יש לנו את ג' השיטות בתוס' להקל, וכן יש לנו את הרמב"ם בהלכות מעשר ובהלכות דעות וכן יש לנו את דברי הכסף משנה שם שכתב שרק כשיש הרבה אנשים יש לחוש א"כ למה להחמיר ולפסול עד כזה לעדות. וצ"ע.

וראיתי בשו"ת אורחותיך למדני (ח"ו סי' רה עמ' תצב) שכתב בזה גם כן וז"ל: ולפי זה י"ל שמי שאוכל באוטובוס אינו פסול לעדות כלל וזה מכמה

שגזל דבר שאינו מקפיד עליו וה"ר אליהו מפרש בכגון שהלך אצל החנונים וטועם משל כולם מעט מעט כאילו רוצה לקנות מהם ורבינו תם פירש היינו שאוכל בשוק סעודת פת דגנאי יותר והרא"ש כתב סברת רבינו תם ולא הזכיר בה פת אלא כך כתב ורבינו תם פירש דהאי אוכל בשוק היינו כשאוכל שם סעודתו והרא"ש והתוספות דרך אחר להם בסברת רבינו תם דאוכל בשוק היינו קובע סעודתו בשוק.

וכתב במישרים נ"ב ח"ד (יג.) שדעתו כדעת רבינו תם ולא ראיתי בדברי הרמב"ם הכרע לכך ויותר נראה לומר דסבירא ליה דהא דאמרנן פסול לעדות היינו כשאוכל בשוק בפני כל העם אבל אם אוכל בשוק שאין בו רוב העם אלא קצת עוברים ושבים לא מיפסל והיינו דהיא דירושלמי.

והב"ח כתב: כך פירש רש"י סוף פרק קמא דקידושין ובתוספות הקשו מדאיתא בירושלמי אין שבח לתלמיד חכם לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא ולכן פירש רבינו חננאל משמע דוקא בחוטף ואוכל ולפי פירוש רבינו חננאל משמע דבאינו חוטף ואוכל לית לן בה אבל דעת רש"י נראה עיקר והיינו דוקא דרגיל הוא לאכול תמיד בשוק דאין לו בושת פנים כו' והך דירושלמי אינו אלא באקראי בעלמא ואפילו הכי אין שבח לתלמיד חכם לאכול בשוק אפילו אכילת עראי או שתית עראי כגון יין שרף אבל לאחר אין קפידא.

ומ"ש ורבינו תם פירש דוקא דקובע סעודתו בשוק: כ"כ התוספות והרא"ש בשמו אלא דכתב שם קובע סעודתו בשוק ומשמע דאפילו בפעם אחת נמי פסול כיון דסועד בקבע ומ"ש בספרי רבינו סעודתו דמשמע ברגיל לקבוע הוא טעות סופר אלא צריך להיות סעודתו.

נראה שהביא לשון הרמב"ם מפני שמדבריו נראה יישוב אחר לקושיא זו והוא דאינו פסול לעדות אלא בדאית ביה תרתני דאוכל בשוק בפני הכל וגם בשעת אכילה הולך ואוכל ואינו יושב במקום אחד

דיני האוכל בשוק

ושיטות התוס' הרי הרי"ף והרמב"ם לא פסקו כמו התוס' והם רוב בנין ורוב מנין והלכה כמותם

ומה שהבאת את הכסף משנה שרק כשיש הרבה אנשים. בפשטות כן פסק השו"ע. שהרי העתיק לשון הרמב"ם שכך יוצא לפי שיטתו בבית יוסף וכסף משנה.

ובענין הכרזה מאן יימר שמרן לא מסכים לזה. אמנם אפשר שכאן אין צורך כיון שכאן אינו סיבה אלא סימן ודוק כי קצרת. עכ"ל.

וע"ע בענין זה בשו"ת גם אני אודך תשובות הגרמ"ש דיין (ח"ה סי' כה). וכן כתב שהכל תלוי במנהג המקום בשו"ת גם אני אודך תשובות הגרמ"מ גבאי (ח"ד עמ' קנד). עי"ש. וראיתי בספר מעדני השלחן – להרב נועם ירמיהו (ח"ב חו"מ סי' טז) שכתב אריכות בענין זה. וע"ע בשו"ת גם אני אודך תשובות הרב חן פדלון (ח"א סי' לח). ועיין בספר שו"ת גם אני אודך תשובות הרב אדיר כהן (ח"ב סי' כא). ועי"ש. וכן עיין בספר משפט העדים (עמ' קכא). ועיין בספר שו"ת גם אני אודך תשובות הרב סלמאן שלמה דורי שליט"א (ח"א עמ' 304) שכתב אריכות בענין. וראיתי בספר שלחן הטהור (חו"מ סי' לד סע' יח) שפסל את האוכל בשוק לעדות והסביר טעמו מפני שלא מתבייש וכו' כמו רש"י ועי"ש. ועיין בספר הנפלא שלמי חיים – מלין שכולו מדבר בענינים אלו. ועי"ש. וע"ע בספר שאלת שלום (ח"א סי' סט עמ' קצה). וע"ע בקובץ יקרא דאורייתא (עמ' קכח).

ודודי הגאון רבי משה פרץ שליט"א מח"ס שלמא בעלמא ושאל"ס כתב לי שבדרך כלל כל האוכל בשוק אוכל בעמידה⁷ וז"ל: אפשר להוסיף בזה שהאוכל בשוק, מסתבר שאוכל מעומד וכתב הרמב"ם שת"ח לא יאכל מעומד. וכדלהלן:

והנה איתא בש"ס "שלשה דברים מתיזין גופו של אדם, ואלו הן, אכל מעומד ושתה מעומד" וכו'.

טעמים שהוא אינו חוטף מאחרים והוא אינו אוכל אצל המוכרים והוא אינו אוכל מכל המוכרים ושמא הוא אינו אוכל פת אלא שאר מאכלים ושמא הוא אינו עושה כן בקביעות וגם הוא אינו אוכל בפני רוב העם והאוטובוס דומה לחנות בהל' דעות הנ"ל ושמא כיון שאין בזה דרך בושא ממילא שאין כאן פסול כלל.

וכן עי' מה שכתב המעדני יו"ט הנ"ל שכיון שזה פסול לעדות מדרבנן יש הלכה שהפסול הוא אך ורק כשיש הכרזה על העד שהוא פסול וכיון שבזמננו לא מכריזים אין פה בעיה ועי"ש שפלפל בזה. וכ"כ בספר מעדני השלחן – ירמיהו (ח"ב עמ' 194) שצריך הכרזה מהבית דין כדי לפסול אותו עי"ש.

וכעת ראיתי שכ"כ בס' הנפלא עדות איש (ח"ב פרק יז הל' יג) דצריך הכרזה כדי לפוסלו כיון שזה פסול דרבנן. וע"ש בס' ההוא בכל הפרק יז דדן יפה בכל עניני סוגיא זו.

ועיין בכל הענין הזה של אוכל בשוק במה שכתב הגאון רבי אמיר ולר שליט"א מח"ס ירוץ דברו בקובץ באר התורה פרשת ויגש מס' קמט.

ושאלתי שאלה זו לדודי הגאון רבי יוסף שליט"א וענה לי וז"ל:

שלם וברכה

ראיתי את שאלתך המפולפלת. אך דע לך שלפי הכללים הפשוטים הפסק הברור הוא כמרן.

כשיש מחלוקת בבלי וירושלמי הלכה כהבבלי. כך שהוצאנו את הירושלמי מן התמונה.

ושיטת רש"י מאן יימר שבזמן הבית יוסף היה שונה מזמן הגמרא.

⁷ ועי' בענין זה במה שכתב בס' שלמי חיים – מלין (עמ' 51) והאריך בענין.

סימן ד) שיש לומר בדברי דא"ז שאכילה ושתייה חזא היא. ע"ש. וכן ראיתי במכ"ע יום ליום (מוסף עונג שבת פר' בא תשע"ה דף יא ע"א) שמהר"י אביחצירא ז"ל (הבבא סאלי) הוכיח את בתו על אשר שתתה מים מעומד, ואמר לה שאין זה משורת דרך ארץ. אולם הגרמ"ל צ'ארני ז"ל בשו"ת אמרי משה (ס"ט לואיס תש"ו, סימן מד) כתב, דטעמא דת"ח לא יאכל מעומד, ע"פ הגמ' בברכות (מ"א ע"א) מיסב ואוכל בלפתן, וביאר רש"י שבהסבה אדם אוכל יותר מהר מאשר בלעדיה, וע"כ לא יאכל ת"ח מעומד משום ביטול תורה. ע"ש. ולפי טעם זה, לא שייך האיסור אלא באכילה, משא"כ בשתייה שמהירה היא. ואפי' את"ל דה"ה בשתייה, מ"מ אפשר ליישב המנהג [שהביא גם אאמו"ר נר"ו בס' אמת קנה (דיני קידוש ס"ג)]. עש"ב. וכן הוא בספרו אהלי שם על הש"ע (סימן רעא אות י). וכן אמר לי מהר"א אדמוני נר"ו בשם מהר"ד יוסף נר"ו (מח"ס הלכה ברורה ועוד) שכן נהג אביו מהר"ע ז"ל [ל] שעומדים בשתיית יין קידוש ליל שבת, דכיון שעומד הוא בשעת אמירת הקידוש, הרי יבזבז יותר זמן במה שיושב מאשר הזמן שחוסך השתייה המהירה יותר. ואולי הדבר תלוי במנהג לאכול מיני מגדים לפני המוציא, שכן אם יאכלם מיושב, א"כ לא יחסוך זמן בשתיית היין מעומד, שכן הוא עומד לשבת מיד לאחר מכן. ומנהג זה הוא מנהג אר"צ, וכמ"ש בס' דרך אר"ץ (עמוד ריז). וכן סיפר לי הגמון' דוד בר אברהם קצין ז"ל שכן ראה בבית שאר בשרו מהר"ר עבדיה הדאיה ז"ל (מח"ס ישכיל עבדי ועוד) כשהזמינו לסעודת שבת שאכל כמה דברים לפני המוציא. גם עי' בשו"ת יחזה דעת למהר"ע יוסף ז"ל (ח"ו ס"ס כו) שהביא דברי האחרונים שהסכימו למנהג זה. ומש"כ בשו"ת חזון עובדיה הנד"מ (ח"א סימן יא עמוד קעד) להעיר על זה משום קידוש במקום סעודה, אפשר לומר שנחשב שמתחילים בסעודה כשאוכלים את הדברים המקדימים לה, ויתירה מזו כתב בס' עץ חיים (הנז' להלן) שאין זה משורת דרך ארץ להתחיל בפת.

וראיתי למהרי"ח ז"ל בשו"ת רב פעלים (ח"ב חאו"ח סימן מה) שכ' וז"ל, מיהו הרמב"ם ז"ל בהלכות דעות פ"ד לא זכר זה, ולא כתב שיגיע לו נזק לא באכילה ולא בשתייה מעומד, ואפשר דס"ל בזה"ז נשתנו הטבעים מזמן חכמי המשנה והתלמוד, כאשר נמצא כזאת בדברים אחרים, ואפשר מהאי טעמא אין העולם נזהרים בזה לא ביין ולא במים, מפני שראו דהרמב"ם השמיט ענין זה בה' דעות. ע"ש. ועפ"ז יישב המנהג לעמוד בשתיית יין קידוש ליל שבת [והו"ד בס' ילקוט יוסף (א"ח סימן קע הערה יא). ע"ש]. ובס' תורת חיים למהרי"ח זוננפלד (עמוד קצא ביאורים אות ג) כתב שאנו רואים שהאוכל ושותה מעומד לא באים לידי סכנה. ע"ש. והו"ד בס' דבר סתר (מהדורה רביעית דף נד ע"ב). ויש להעיר דהרמב"ם (פ"ד מהל' דעות ה"ג) הביא דין זה, שכ' שם, לעולם כשיאכל יושב במקומו או יטה על שמאל ולא ילך ולא ירכב וכו' עד שיתעכל המזון שבמעיו, וכל המטייל אחר אכילתו או שייגע ה"ז מביא ע"ע חולאים רעים וקשים. עכ"ל. [ואע"ג שהרמב"ם ז"ל כתב שלא ילך ולא יטייל וכו' ולא כתב שלא יעמוד ויאכל, מ"מ ממה שאמר שישב במקומו או יטה על שמאל, משמע דלא יעמוד ומ"מ לא הביא הרמב"ם הדין שאין לשתות מעומד, ונראה טעמו משום דפסק כהאי דמס' דרך ארץ זוטא (פרק ה) "מי שהוא ת"ח לא יאכל מעומד" וכו'. ומשתיה מעומד לא מוזכר שם. [ועי' להרב מתורתן של ראשונים (גיטין ע' ע"א ד"ה גמ' אכל), ובש"ע הוצאת מכון ירושלם (א"ח סימן רצו במג"א אות ד בסוגריים)]. ועפ"ז גם אפשר ליישב מנהג העולם שהביא מהרי"ח ז"ל דלא נזהרים מלשתות ואמנם ראיתי בס' שמירת הגוף והנפש (סימן כה סק"א) שכ' שממה שסתמו האחרונים שת"ח לא יאכל ולא ישתה מעומד, משמע שהבינו דמה דאיתא במס' דא"ז, ה"ה לענין שתיה. ע"כ. וכ"כ בס' שבעים תמרים (בכפות תמרים שבסוה"ס סוף

דיני האוכל בשוק

שמחלק כך אם אוכל בשוק שמצוי בו הרבה בנ"א נפסל לעדות, ואם אוכל בשוק שאין בו אלא קצת עוברים ושבים, לא מיפסל.

ובטור (חו"מ סי' ל"ד סע' י"ח) כנראה שלא הכריע, והמחבר שם נקט דעת הרמב"ם דדוקא באוכל בשוק בפני כל העם נפסל וז"ל, הבזוים פסולים לעדות מדבריהם, והם האנשים שהולכים ואוכלים בשוק בפני כל העם וכו' שכל אלו חשובים ככלב ואין מקפידים על עדות שקר ע"כ. והגם שהמחבר נקט מילת 'שהולכים ואוכלים בשוק', וכתב שהם חשובים ככלב. גם יש לעיין למה נקט הרמב"ם וגם המחבר כהקדמה 'הבזוין'. וכ"כ בערוה"ש (שם סע' י"ח) וז"ל, וכן הבזוים פסולים לעדות מדרבנן, והם האנשים שהולכים ואוכלים ברחוב תדיר אכילת קבע בפני כל העם. ומהיעב"ץ (ילקוט מפרשים על קידושין מ:) דנקט שני החילוקים לדינא וז"ל, ויש לחלק עוד בין שוק לשוק, שיש שאינן מצוין בו כל כך, ואעפ"כ אין שבח לתלמיד חכם לאכול שם וכו' גם יש לחלק בין ההולך בשוק ואוכל, או מיושב, וכולהו איתנייהו - יוצא מדבריו דשניהם בעי. וכן בקובץ הביא דבתומים שמחלק בין ההולכין בשוק ואוכלים, שהוא פחיתות גדול בזוי מאוד, ובין הקובעים מקום בשוק שהוא אין כבוד לת"ח, אבל לא בשביל כך פסול לעדות. ועיין בספר מאזניים למשפט (הובא בקובץ הפוסקים) שכתב שאוכל בשוק וכו' היינו שהוא בעירו שמכירין לו הרואים וכו'. וכתב דחזקת עדות הוא בשני ענינים: אחד) יראת ה', והב') מורא בני אדם שאם יוכחש ויתגלה שקרותו. אבל זה שאין מקפיד כלל על כבודו אינו בוש מלשקר. והביא עוד, ועיין בספר יד דוד (ח"א דף קס"ו) שבדין אוכל בשוק תלויים במנהג המקום, שעיקר פסול הוא מחמת שאינו מקפיד על בושותו, ויכולים בעת מעשה להבין איזהו בושות מרובה ואיזהו בושות מועט, והכל כפי ראות עיני הב"ד בעת מעשה לפי מנהג המקום. ומהנראה משו"ת משנה הלכות שחולק על זה, שאפילו כולם נכשלים בזה יש חשש בעדותן, ואכמ"ל.

ובס' דרך אר"ץ (שם) כתב שכן הוא גם מנהג מקצת התימנים. ומהר"י צאלח בעץ חיים (ח"א דקי"א סע"ב) כתב שכן מנהג תימן. וכ"כ בשתילי זתים (סימן רפח ס"ק יג). וכ"כ מהר"ר יוסף צובירי ז"ל בסידור כנסת הגדולה ח"א (ריש עמוד שצג), ובהסכמתו לספר קידוש כהלכתו. וע"ע בס' קידוש כהלכתו (פי"ט סעיף ח), ובהסכמת מהר"ש דבליצקי ז"ל לספר הנ"ל. עכ"ל.

וע"ע עוד בענין זה בס' שו"ת הרב"ז שאפראן (סי' כא) שהאריך הרבה בזה.

במקור הדין כתב הגאון רבי עמרם קליין בהסכמתו לקונטרס וז"ל: והנה מקורו בגמ' (קידושין מ' ע"ב) ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב, ויש אומרים פסול לעדות. אמר רב אידי בר אבין הלכה כיש אומרים. ופירש"י, האוכל בשוק הואיל ואינו מקפיד על כבודו, אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל.

והתוס' ועוד ראשונים הקשו שבירושלמי איתא, ר"ש ברבי הוה אכיל בשוקא, חזייה רבי מאיר ואמר לו אין שבח לתלמיד חכם לאכול בשוק. יוצא מהירושלמי דלת"ח דוקא. וגם לא כתב שאינו איסור אינו שבח. ותירצו בשם ר"ח דהאוכל בשוק לשיטת ר"מ שאמר פסול לעדות מירי שחוטף אוכל מיד חבירו ונפסל לעדות, דומה לכלב שחוטף ג"כ מחבירו. אבל אין פסולו מטעם גזל, דמירי בחוטף פחות מטעם גזל, דמירי בחוטף פחות משהו מפרוטה או דבר שאין הבעלים מקפידים עליו.

והרא"ש מתרץ בשם ר"ת דהאוכל בשוק, היינו שאוכל סעודתו שם, דגנאי הוא מי שאוכל סעודתו בשוק. ולא הזכיר פת, משמע דלאו דוקא פת אלא אם אוכל שם סעודה אפילו בלי פת נפסל לעדות ע"י כן, וכן הוא שיטת רבינו אליהו. והרמב"ם (הל' עדות פי"א ה"ה) כתב, וכן הבזוין פסולין לעדות מדבריהם, והם האנשים שהולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם וכו' וכיוצא באלו שאין מקפידין על הבושות, שכל אלו חשובין ככלב ואין מקפידין על עדות שקר, עכ"ל. משמע ממה שכ' בפני כל העם

עצמן לילך במבואות העיר, וכן הא דקתני ולא כהנים באר"י משום הטהרות, לא שנא אלא במקום שאינו משתמר, אבל בלולין נשמרים מותר לכהנים וללויים ולישראלים אפי' בירושלים לגדלם ולהתפרנס מהם. וברבורין אבוסין דשלמה יוכיח, והוא דקרא תרגולת ה"נ סייעתא לפירוש הזה מרישא במתניתין דקתני אין מגדלין בהמה דקה באר"י, דהיינו דוקא בשילוח הרגל אבל במכניס לה מזונות במקום שמור לא גזרו, דאי הכי תכבד העבודה ללשכות, ועוד דהוה גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה :

אך בספר כסא רחמים תמה מהא דמובא (תמורה טו: ב"ק פ.) בחסיד אחד שהי' גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שייניק חלב רותח שחרית, והביאו לו עז וקשרו לו בכרעי המטה. נכנסו חביריו לבקרו, כיון שראו העז הלכו להם, יען שעובר על דברי חכמים. ולפי דברי הרמ"ע מה כל החרדה, הא היכא דקשרו בכרעי המטה שאין הולך בשילוח לא גזרו :

אמנם בספר מעשי למלך כתב, ונראה להביא ראי' להרמ"ע, עי' פי"ט דכלים דאיתא שם, חבל שבו קושרין הפסחים, ופירש"י (חולין נד:) שהוא זכר לפסח מצרים, דכתיב "אסרו חג בעבותים" וכתיב "והי' לכם למשמרת". ועיין בנמ"י סוף מרובה שהוא כ' שהי' דרכם לקשור כדי שלא תלך ותרעה ויפסיד שדות אר"י. וכן מש"כ רבינו אין הכהנים מגדלים תרגולים באר"י, עי' מס' תרומות (פי"א מ"ט) כרשיני תרומה מאכילין אותם לבהמה ולחי' ולתרגולים. וכתב בספר קול הרמ"ז שדיקדק למה נקט 'תרגולים' ולא קתני סתם 'ולא לעופות', והביא לתרץ דאיתי לאשמעינן דאע"ג דאסור לכהן לגדל תרגולים באר"י, מ"מ בנזדמן באקראי יכול להאכילן. והשיג עליו וז"ל, ולא ידעתי מניין לו היתר זה, ובאמת דכרשינין אינם ראויים לעוף הדק. ובקול סופר השיג עליו דבתוספתא (תרומות פ"י) כתב דנותן אדם כרשיני תרומה לתוך שובכו ואין חושש, הרי דראוי אפי' ליונים. וכ"כ רבינו

ועיין בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פ' משפטים) שהביא, ובמדרש שמואל (אבות פ"ג) פי' כי התפלה במרובים עדיף ברוב עם הדרת מלך, משא"כ אכילה טוב ביחיד וכו'. וז"ש במשנה שלשה שאכלו כאחד (שם באבות) לשון דיעבד וכו' יעו"ש. וכן בספר תפארת יהונתן עה"פ (שמות כג:כה) "ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך וגו'", דהא דפתח בלשון רבים וסיים בלשון יחיד, דתפילה צריכה להיות בציבור, משא"כ אכילה ביחיד, יעו"ש. ועיין כעין זה בכלי יקר שם. אמנם בספר דברי יחזקאל החדש (עמ' שכ"ו) מובא מספר דברי חנה שאמר פעם הרה"ק מקאלאשיטץ זי"ע, שראה פעם בחומש שמות עה"פ בפרשת משפטים "ועבדתם את ה' וכו' וברך את לחמך" שכתוב שם בפירוש יונתן על תרג"י, שמכאן ראי' שלאכול צריך ביחיד ותפלה ברבים. ונכתב שם בצדו: אבל אנחנו לא קבלנו כן מרבותינו הקדושים, אלא גם האכילה צריכה להיות ברבים. וכתב ע"ז בצדו זקנו, רביה"ק משינאווא זצ"ל, שזה הג"ה מכ"ק רבינו הקדוש מהר"צ מזידיטשוב זי"ע.

וכידוע שדבר הראשון בקבלת התורה משה רבינו תיקן להם לישראל זמן סעודה תלמוד כמ"ש (יומא עה:) אמר רב אחא בר יעקב, בתחילה היו ישראל דומין כתרנגולים שמנקרין באשפה, עד שבא משה וקבע להם זמן סעודה.

ובאמת יש להבין הדמיון של כתרנגולים שמנקרים באשפה. וברמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ז ה"ט) אין מגדלין בה תרגולים. ובגמ' מפרש הטעם משום קדשים, פירש"י כל תרגולים מנקרים באשפה ומביאין בשר שרצים בפיהם ומטמאין את הקדשים.

והנה הרמ"ע מפאנו (סי' פ"ה) הקשה מהא דאמרינן (יומא כ:) מאי קריאת הגבר? וכו' קרא תרגולא. ואמאי לא אתבוהו מהא, ואמאי לא סייעוהו מכאן למ"ד קרא גברא. והשיב דהא דאמרינן אין מגדלין תרגולין, היינו דוקא להניח תרגולים ברשות

המהרש"א (שם) כתב: "שדומה לכלב שאין מזונו מצוי בבית ואוכל גם בשוק אם נמצא לו שם, וק"ל. עכ"ל.

ובס' שלמי חיים (עמ' 29) כתב וז"ל: וע"ע בחידושי אגדות למהר"ל מש"כ לבאר בדמיון האוכל בשוק לכלב דאין בבע"ח בריה שאין לה שום כבוד ככלב שהיא הבריה הפחותה ומשוללת מן הכבוד יותר מכל הבע"ח וא"כ האוכל בשוק ג"כ מבזה את עצמו ומראה שאין לו בושה מפני בנ"א וכתב שהכלב הוא משולל מהמציאות ועל כן מי שדומה לו אינו יכול לבוא ולהעיד על מציאות כיון שהוא עצמו משולל מן המציאות ויעוי' בסמוך בדברי התוס' דפ"א באופ"א הדמיון לכלב וע"ע בגליוני הש"ס שהביא מהרוקח בהל' נדה סימן שי"ז שכתב כל אשה שבניה הולכים ואוכלים בשוק אמו פגעה בכלב בצאתה מטבילה והיינו דכלב שאין לו בושה הטביע באם טבע זה ולכך נולדו לה בנים שאין להם בושה דמה שהאשה רואה בצאתה מהטבילה משפיע על העובר וכדאשכחן בב"מ פ"ד א' בר' יוחנן דיתיב אשערי טבילה כדי שיוולדו להם בנים כמותו ע"ש האם פסולו מדאורייתא או מדרבנן. ע"כ.

וראיתי בגם אני אודך תשובות הרב כפיר דדון (ח"א סי' יז) שכתב וז"ל: הואיל ובזמן חז"ל היה הכלב חיה בזויה האוכלת בשווקים וברחובות ומחפשת אוכל באשפות ובביבין ודבר זה היה נגלה לעיני כל מעשים שבכל יום ומשום כך דברו חז"ל כלשון בני אדם שבאותו דור על מנת לסבר את אוזנם ורמזו לדבר ממה שכתוב בספר תהילים פרק נ"ט פסוק ז' ישוּבו לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר וכן במשלי פרק כ"ו פסוק י"א ככלב שב על קיאו כסיל שונה באולתו ומכאן שהכלב היה משוטט ברחובות ואוכל בדרך מאוסה ואחר זמן מצאתי בחפיש"ה און לי בספר קבוצת חכמים ווארענהיים ע"מ שהביא ממסכת דרך ארץ פרק י' האוכל בשוק חבירו של כלב וביאר הטעם לדבר וז"ל יורה כי הכלב היה לרוב בימי חז"ל נטוש

(הל' תרומות פ"ט ה"ט) ואוצר אדם כרשיני תרומה לתוך שובכו ואיני חושש שמא יבואו יונים ויאכלו. והנה מה שכתב בנזדמנו שרי, והקשו עליו א"כ למה הלכו להם חכמים שבאו לר"א כשראו בהמה דקה בביתו, דילמא נזדמנו לו. וא"כ נשמע דאין לחלק בין נזדמנו לו לאין נזדמנו :

וא"כ אולי דחלק מקביעות זמן סעודה שתקין משה רבינו הוא שלא להיות כתרנגולים המנקרים באשפה, דיהי' תלוי לש' רש"י הוא דוקא מחמת שאוכל דברים טמאים לפני מתן תורה, חוץ ממה שלא הי' להם זמן קבוע היו מנקרין כתרנגולים באשפה ואכלו כל שהי', ולא הבחינו. ואח"כ בא משה רבינו, תיקן להם זמן סעודה כשרות המזון. אבל לש' הרמ"ע מפענו שאין מגדלין תרנגולין באר"י בשילוח הרגל, דהיינו שאכלו בשוק במקום שרבים מצוים, והכ"נ זה הי' חלק מתקנת משה רבינו שלא יאכלו כתרנגול האוכל בחוץ. אמנם בגמ' דילן דימה האוכל בשוק ככלב, ולא כתב כתרנגולין. ובאמת בגמ' דילן (ביצה כה:) אי' שלשה עזין הן וכו' כלב בחיות, תרנגול בעופות, א"כ יש בזה דמיון, עכ"פ משמע דהחסרון מחמת עזות. ובאמת צריכים למשכונ'י נפשין להציל כמה וכמה עדיות הנמסרים בעדות כאלו שאינם יודעים פסוליהם. וחשבתי לדייק למה דוקא דומה לכלב. ויש בזה כמה פירושים. עכ"ל.

וע"ע במה שכתב הגאון רבי אדיר כהן ובנו נ"י בשו"ת גם אני אודך תשו' הרב אדיר כהן (ח"ג סי' ט).

מדוע דומה דוקא לכלב

והנה בענין זה שאמרה הגמרא דומה לכלב, יש דיון למה דווקא דומה לכלב, ונביא מקצת הדברים על הענין פה בס"ד.

ונעזב ואין איש מאסף אותו הביתה ולכן לא היה לו מקום לאכול כי אם בשווקים וברחובות ואגב אעיר כי מאמר חז"ל הלזה הוא היפך דת היוונים האומרת אם תעשו משה בחוץ תעשוה עכ"ל וב"ה שכיוונתי לדעתו הגדולה. עכ"ל.

וע"ע בענין הזה בהסכמת הגאון רבי עמרם קליין שליט"א.

וכתב לי בזה מו"ר זקני עט"ר הגאון רבי מיכאל פרץ שליט"א רב דק"ק טוב במכסיקו ובעל האהלי שם וז"ל: מדוע דומה לכלב. ונראה, כל אדם מבין שלא מכובד לאכול בשוק. ומי שאוכל בשוק אינו מתגבר על יצרו ועל תאוותו, ואוכל בשוק א"כ גם כשיעיד ויהיה לו נגיעה לא יתגבר ויעיד מ"מ. נגד כלב יכול לאכול בשוק ואינו מביא בחשבון את המצב, והרי עד מעיד אמת כי סהדי שקרי אאוגריהו זילי, ולכן הסיבה להעיד אמת זה הבושה שלא יזלזלו בהם כי הכבוד והבושה הם הגורמים להעיד "אמת" ודו"ק. עכ"ל.

וכעת הוסיף לי דודי הגאון רבי משה פרץ שליט"א מח"ס שלמא בעלמא וז"ל: בדברי אאמו"ר נר"ו שהובאו בעמוד א בהערה, אפשר להוסיף מה שיש שפירשו שהכתוב שלא יחרץ כלב, אינו מדבר על כלב ממש, כי אם על המקטרגים והמזיקים [וע"ע בדרשות רבי יוסף פינטו – לקח טוב (בשלח עמ' ריח ד"ה ותירצו) ובס' בקדושת נועם אלימלך (עמ' כה)]. ובדבריהם מיושבת קושיית הרב אילת השחר עה"ת דמה איכפת לן אי לא נבחו הכלבים. ע"ש (וע"ע בזה בפ' הרא"ש עה"ת ובדעת זקנים לבעלי התוס' ובפ' הרשב"ם ובאור החיים ובאוצר הפרשה כאן, ולמהר"י עייאש ז"ל בס' קול יהודה ס"פ בא דף עו ע"ג ד"ה וי"ל). ושו"ר שכ"כ ליישב עפ"י מהר"ד אביחצירא הי"ן בס' פתח האהל. ע"ש. וכ"כ בהגש"פ למהרי"א חבר ז"ל (מהד' ב"ב תשנ"ג, בדרשת שבת הגדול עמ' ו). ע"ש. [ועי' בקובץ הערות וביאורים (ניסן תשע"א עמ' לד) ובקובץ מרי"ח ניוח (גליון פט עמ' יא)]. עכ"ל.

והגאון רבי עמרם קליין בהסכמתו לקונטרס כתב וז"ל: ואולי יש לומר ביאור ענין 'דומה לכלב' כמובא בחז"ל (יומא פו:) "ככלב שב על קאו" (משלי כו:יא) מאכל שהקיא שוב חוזר ואוכלו כמובא בגמרא כמה מקומות, וביאר הר"י קארו זהו הסיבה שכלבים מנמנים הרבה, כנאמר (ישעי' נו: יא) "שוכבים אוהבי לנום", וזאת שמרוב מאכלם האכילה מכבידם ומביאם לידי שינה. ובגמ' (שבת קנה:) אי' ששוהה אכילתו במעיו ג' ימים. ועכ"ז שלא נצרך כל כך להרבה מאכל, כתב במעיל צדקה (אות ש"פ) כשיש נבלה שיכולה לספק להרבה כלבים, כשבא הכלב הראשון ורואה שבא כלב נוסף, מגרשו מפני שרוצה הכל בשבילו מכיון שכלבים אוכלים הרבה ועלול להזיקם, ברא להם השי"ת חכמה נפלאה שכשרואים שהם מלאים והאוכל מכביד עליה אוכלים עשבים מסויימים שבכוחם לגרום להקאה להפליט האוכל, כן היא בשבט מוסר (פרק י' א') ובגמ' שם אי' שהקב"ה משהה אכילתו ג' ימים, מ"מ אינו מסתפק ורץ לאכול ביותר.

וכמ"ש בגמ' (פסחים מט.) ת"ר, כל תלמיד חכם המרבה סעודתו בכל מקום - סוף מחריב את ביתו, ומאלמן את אשתו, ומייתם את גוזליו, ותלמודו משתכח ממנו, ומחלוקות רבות באות עליו, ודבריו אינם נשמעים ומחלל שם שמים ושם רבו ושם אביו, וגורם שם רע לו ולבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות. מאי היא? - אמר אביי: קרו ליה בר מחים תנורי. רבא אמר: בר מרקיד בי כובי. רב פפא אמר: בר מלחין פינכי. רב שמעיה אמר: בר מן רבע, עכ"ל. ופירש רש"י, ומאלמן את אשתו - שמבקש לימודו ואינו מוצא ואי אפשר לו, וגולה למזונות, והרי אשתו כאלמנות חיות גוזליו יתומים, ותלמודו משתכח שאינו עמוק לחזור עליו, ומחלוקות רבות באות עליו מחמת ששכח תלמודו, או הקפות שמקיף מחנוני למעודותיו. קרו ליה לבנו מרקיד בי כובי, כדרך הליצנים שמשחקים ומרקדין בחנויות להשקותם בשרן. מלחין פינכי קערות. מן רבעי מקפל לבושו ורוצץ וישן כך דרך

איש, והבחין איך שחתן באמצע השבעת ימי המשתה עומד ואוכל שם ברחוב. אמר, כלב כבר ראיתי הרבה פעמים, אבל מלך שהוא כלב מימי לא ראיתי. כוונתו למשחזר "ל דכל האוכל בשוק דומה לכלב, וכן למה שאחז"ל דחתן דומה למלך. עכ"ל הרב עמרם קליין שליט"א.

אם הפסול לעדות הוא דאורייתא או דרבנן, ובדין הכרזה

הנה בענין זה כבר דיבר בס' עדות איש – שרגא (ח"ב עמ' תקד) והביא מדברי הראשונים דמבואר דזה פסול דרבנן, וכן מבואר מזה שצריכים הכרזה. ולא נאריך כעת בענין זה כיון שאינו נוגע למעשה.

ובענין הכרזה פסק לי הגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א דכן צריך הכרזה כדי להפסל.

האם זה איסור ממש או דרך דומה לכלב

לכאורה הלומד בגמרא בלי לראות כלום הפשט המסתבר הוא שכל אדם האוכל בשוק הוא דומה לכלב וי"א שהוא פסול לעדות וכן נראה מרש"י שזה בכל אדם, ולכאורה מוכח מהירושלמי שכתב אין שבח לת"ח ומוכח שרק אין שבח לת"ח אבל לסתם אדם מותר לכתחילה.

והנה כשחושבים יותר שמים לב שגם הגמרא עצמה לא אסרה אלא אמרה שהוא דומה לכלב וצ"ע אם זה איסור לדמות לכלב וכן בירושלמי שכתב אין שבח לת"ח גם מוכח שאין זה איסור אפי' לת"ח אלא אין שבח ואפילו שיהיה פסול לעדות איפה יש דין של איסור להיות פסול לעדות.

ושאלתי את פי אאמו"ר הגאון רבי שמואל פרץ שליט"א אי מותר לומר אני כלב ולאכול בשוק

המשתכרים אינו מספיק לילך לביתו ולשכב על מיטתו, אלא מקפל לבושו תחתיו וישן. מך כמו בר המרא מוך שקיך וגני, עכ"ל. ובאמת כאן כתב הגמ' תלמיד חכם המרבה סעודתו בכל מקו"ם. אבל זיל בתר טעמי, אין שום נפקא מינה בין ת"ח לשאר בני אדם לענין שאינו מוצא כדי פרנסתו, והיא כעין דברי הרמב"ם שכתב 'בפני כל העם', הגם דכאן מיירי מתלמיד חכם, אבל לסתם בני אדם זה ג"כ בזיון, אלא שהתלמיד חכם נענש באופן נורא, כי הרי מצד התלמיד חכם המיעוט שאוכל צריך להיות בצינעא.

ובס' בן יהודע מבאר הגמ' הנ"ל וז"ל, פירוש כיון שלמד להיות זולל וסובא בבשר ויין מרובה, שצריך לו הוצאות הרבה, לפעמים אין לו מעות ויהיה מוכרח להחריב ביתו, לסתור דלתות וחלונות למכרם כדי למצוא מעות לקנות בהם, וגם מכירה של מטלטלין וכלים של הבית נקרא חורבן הבית. ומה שאמרו מאלמן אשתו ומייתם גוזליו, פי' מאחר שצריך לו מעות הרבה בעבור המותרות, מוציא המעות בעבורם ואינו מביא פרנסה לאשתו וכו', עיי"ש.

ולפי זה אולי יש לומר דמי שרעב ואוכל להשקיט רעבו, הרי אינו דומה לכלב, הגם שאינו ממדה של תלמיד חכם כמו שכתב הרמב"ם, שמעט שאוכל אוכל בצנעה בביתו, מ"מ היות שע"י הרעב נמשך לאכול בכל מקום שהוא. אבל מי שכבר גמר סעודה והולך בכל מקום כדאי' שמרבה בסעודתו ואוכל ... וזה כוונת הבזויין ואוכל בפני כל העם, דבכל מקום שיש אוכל הרי הוא מחותן שם, ואינו יושב ואוכל במקום דאפשר, כמו אחד מן הישוב. ועל זה כוונת שפסול לעדות, שהרי הוא דומה לזולל וסובא וכל השמות שנזכרו לעיל. ובאמת כ"ק אאמו"ר בתשובתו ג"כ השתמש בלשון מלחך פינכי, ונרמז זה בדבריו הקדושים.

וכל זה כתבתי רק להמליץ טוב על אחינו בני ישראל. וראיתי בס' תא שמע הביא פ"א עבר מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בבני ברק ליד כולל חזון

וענה לי שאולי כלב ע"פ ההלכה אין מניעה אבל פסול לעדות שכך נפסק בשו"ע לא פשוט שהרי מה הטעם שפסול לעדות כי בן אדם כזה עלול לשקר אז אמר יש איסור להכנס למצב של איסור דאורייתא לשקר בפני הב"ד וצ"ע.

וכן שאלתי בזה את הגר"נ קופשיץ שליט"א וענה לי זה מהלכות דרך ארץ ויש אסמכתא מפסוק ע"ז שאין להיות כבהמה אל תהיו כסוס כפרד אין הבין. עכ"ל.

ובענן זה כתב לי דודי הגאון רבי משה פרץ שליט"א מח"ס שלמא בעלמא ושאל"ס וז"ל: גם בענין מה שכתבת מה הדין אם אדם רוצה להיות ככלב, יש לציין לדברי מהר"ד אביחצירא ומהרי"א חבר שהכלב הוא הסטרא אחרא, וכדלהלן:

ראיתי בס' רשימות לב (פסח עמ' כ) בשם מהר"י הוטנר ז"ל (מח"ס פחד יצחק) בשם הרב חתם סופר ז"ל, שטעם גניבת האפיקומן ע"י הילדים בליל הסדר הוא כי אמרו בפסחים (קיג ע"א) שאין לדור בעיר דלא נבא בה כלבא, משום שנביחתם מבריחה את הגנבים. והנה בליל יציאת מצרים לא חרץ כלב את לשונו, וא"כ רבו בה הגנבים, וא"כ גניבת האפיקומן הוא כר לנס דלא יחרץ כלב את לשונו. וכ' שם שכ"כ מדנפשיה בהגש"פ באר מרים להרב מכתב סופר ז"ל (עניני יחץ). וכן הוא בהגש"פ מכתב סופר (עמ' לט). וכן ראיתי שהביאו בשם ספר היו מספרים בשם הקדמת שו"ת מכתב סופר ח"ב. וכ"כ בקובץ קשר – קול שופר רבני אירופה (גליון פו עמ' ג) בשם קובץ האהל (גליון א) בשם ספר מכתב סופר בדרך הלצה. וכ"כ בס' אוצר טעמי המנהגים (עמ' רפג) בשם ס' מנהג ישראל תורה ח"ב (עמ' רצא) בשם ס' ברכת הפסח [ובעיקר מנהג זה, עי' בחק יעקב (סימן תעב אות ב) ובס' הליכות שלמה על פסח (פ"ט הערה רי)]. וביומני טאלנא (עמ' קלח) כ' ש"אפיקומן" בגימ' "במרמה". ע"ש. וכ"כ בקובץ מרי"ח ניוח (גליון קיט דף טז ע"א) בשם מהרי"ח זוננפלד ז"ל (מח"ס

שלמת חיים ועוד). ע"ש. וע"ע בקו' כתר מלוכה (גליון ג דף טז ע"ב). וכ' עוד ביומני טאלנא (בעמ' קלט) שהרב פני מנחם ז"ל ביקש מנכדיו שלא יגנבו האפיקומן. גם עי' להרב ליקוטי שיחות ז"ל בהגש"פ שלו (דף יא סע"ב) שלא נהגו כן במקומם, והעיר מד' הש"ס (ברכות ה ע"ב) בתר גנובא גנוב וטעמא טעים. ועי' בקובץ המאור (כסלו תשנ"ג דף יט ע"א) שכ' שבהגש"פ של הרב ליקוטי שיחות ז"ל לא ביאר הטעם שלא נהגו בגניבת האפיקומן. ע"ש. והמעייין יראה שכ' הטעם משום בתר גנובא גנוב וכו'. גם בקובץ תורת אמת (גליון ב דף ה ע"א) העתיק מס' כתר שם טוב (ח"ג עמ' קעו) ומהגש"פ כה לחי (עמ' קכג אות ד) שדיברו בגנות מנהג זה המרגיל את הקטנים לגנוב, וכ' שם שלא נהגו כדבר הזה בארצות המערב ובתימן. ע"ש. וכ"כ בקו' דורות (גליון ג דף ל ע"א הערה ג) שלא נהגו כן במערב הפנימי. וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"ד (עמ' תמ), ובהגש"פ ארזי הלבנון (עמ' יא, יז, כא, לב), ולהרמ"ז ז"ל בס' אור לארבעה עשר (עמוד כט) [.

וראיתי שהעירו ע"ז בזה"ל: לפי דבריו הרי שלמרות שהיה הלילה ליל שימורים, דוקא בלילה זה רבו הגנבים. והנה מובא מרבינו נסים גאון שמנהג אביו היה שלא לסגור את דלת הבית בליל הסדר, משום שליל הסדר הוא לילה המזומן לגאולה ו"כשיבוא אליהו נצא לקראתו במהרה ללא עיכוב" (או"ז ח"ב סי' רלד). וכיצד לא חשש לגנבים? אולי משום שסבר שליל שימורים כולל גם אותם. וכן היה מנהגו של רבי אברהם שאג צוובנר זצ"ל אב"ד קויברסדורף, להשאיר את דלתות ביתו פתוחות בליל הסדר, ולא עוד אלא שהיה מותיר בכוונה תחילה על השלחן את כלי הכסף והזהב שהיו ברשותו, באומרו שליל שימורים הוא. ע"כ [ועי' בקובץ מריח ניוח (גליון פו דף ג ע"ב) דס"ל שליל הסדר אינו משומר מבעלי בחירה הרוצים להזיק].

גם יש להעיר על טעם זה, שכן ממה שאמר הכתוב שלבני ישראל לא חרץ כלב, משמע שלמצרים

דיני האוכל בשוק

ועל בזה בקונטרס עיטורי מרדכי הל' אוכל בשוק מה שכתב בזה, ולא ציינתי אותו עוד, ועל בכל הקונטרס.

והשיב לי בזה הגאון רבי יצחק אזרחי שליט"א ראש ישיבת מיר וז"ל: הנהגה טובה. עכ"ל.

ושאלתי את הגאון רבי אביגדר נבנצל שליט"א אם הענין של אוכל בשוק הוא ענין של דרך ארץ או איסור גמור וענה וז"ל: דרך ארץ. עכ"ל.

ומו"ר ועט"ר הגר"מ פרץ שליט"א אמר לי דפשוט לו דזה איסור גמור מכיון דפסול לעדות וחז"ל לא יפסלו אותו מחמת איזה ענין והנהגה טובה אלא רק מפני איסור.

וכששאלתי בזה את הגאב"ד הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א ענה לי: מה השאלה, הוא פסול לעדות! כלומר בודאי שזה איסור.

אם דין זה הוא דוקא בת"ח

הנה יש לדון אי דין זה של אוכל בשוק הוא דוקא בת"ח או גם בשאר אנשים.

והנה איתא בתלמוד ירושלמי (מעשרות פ"ג ה"ב) אית תניי תני שאין שבחו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק כהדא רבי לעזר בר' שמעון הוה אכיל בשוקא חמתיה רבי מאיר אמר ליה בשוקא את אכיל ובטל גרמיה.

וכתב הרמב"ם (הלכות דעות פרק ה הלכה ב) כתב וז"ל: כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו לא יאכלנו אלא בביתו על שלחנו ולא יאכל בחנות ולא בשוק אלא מפני צורך גדול כדי שלא יתגנה בפני הבריות וכו'. ע"ש.

ועוד כתב הרמב"ם (הלכות מעשר פרק ה הלכה ו) וז"ל: וכן אם נתן לו דבר שאין דרכו להאכל חי או

חרצו [וכ"כ בשמו"ר (פלא"א סימן ט). וע"ע בקו' המאזנים (גליון לא דף עב ע"א)], וא"כ הגנבים גנבו אך ורק מעם ישראל. והוא פלא, שהובטחו לצאת ברכוש גדול, ובלייל צאתם ממצרים גנבו מהם את רכושם. ותו גנבים אלו מסתברא שהיו מצריים, שכן רוב גנבי ישראל היינו דוקא בפומבדיתא שהיו רעים כמ"ש התוס' (ב"ב לג ע"ב ד"ה רבי אליעזר), ובמצרים אף מיעוטא לא היו שכן מתו הרשעים במכת חושך, ואם היו הגנבים מצריים נבחו עליהם הכלבים (כמ"ש באור החיים כאן דהיינו טעמא דלא יחרץ כלב וגו', כדי שכשינבחו על א' בארץ גושן ידעו שהוא מצרי שהתחבא בין היהודים מפני פחד מכת בכורות), וא"כ מי יגנוב מבני ישראל דבר. ועוד יש להעיר, שטעם הש"ס שלא לדור בעיר דלא נבח בה כלבא, היינו שע"י הנביחות יתעוררו בעלי הבית ולא יוכל הגנב לגנוב. והנה בליל יציאת מצרים נראה בפשטות שעם ישראל לא ישנו, וא"כ לא היה צורך שהכלבים יעירום כדי לשמור על רכושם.

גם יש להעיר שיש שפירשו שהכתוב שלא יחרץ כלב, אינו מדבר על כלב ממש, כי אם על המקטרגים והמזיקים [וע"ע בדרשות רבי יוסף פינטו – לקח טוב (בשלח עמ' ריח ד"ה ותירצו) ובס' בקדושת נועם אלימלך (עמ' כה)]. ובדבריהם מיושבת קושיית הרב אילת השחר עה"ת דמה איכפת לן אי לא נבחו הכלבים. ע"ש [וע"ע בזה בפ' הרא"ש עה"ת ובדעת זקנים לבעלי התוס' ובפ' הרשב"ם ובאור החיים ובאוצר הפרשה כאן, ולמהר"י עייאש ז"ל בס' קול יהודה ס"פ בא דף עו ע"ג ד"ה וי"ל]. ושו"ר שכ"כ ליישב עפ"י מהר"ד אביחצירא הי"ן בס' פתח האהל. ע"ש. וכ"כ בהגש"פ למהרי"א חבר ז"ל (מהד' ב"ב תשנ"ג, בדרשת שבת הגדול עמ' ו). ע"ש. [ועל בקובץ הערות וביאורים (ניסן תשע"א עמ' לד) ובקובץ מרי"ח ניוח (גליון פט עמ' יא)]. עכ"ל.

ואולי גם אפשר לומר שיש הבדל שלפעמים אפילו שאין זה פסול לעדות אין זה שבח לת"ח.

דיני האוכל בשוק

וראיתי לגר"מ שטרנבוך בס' דעת ומחשבה (עמ' כז) שכתב וז"ל: הרמב"ם קבע האסור לא לאכול כהנהגה לתלמיד חכם ובפרק י"א מהלכות עדות הל' ט שהבזויים פסולין לעדות והיינו האנשים האוכלים בשוק ואוכלים בפני כל העם הרי שבכל אחד אסור עד שפסול לעדות אבל הרמב"ם דייק כשאוכל מעט אוכל רק בבית ולא בשוק ואם אוכל בקביעות פסול וכן מבואר החילוק בתוספות סוף פ"ק דקידושין ונראה שהחילוק אם אוכל כשהוא הולך כל אחד פסול ואם קובק לעצמו לאכול בצינעא אין בזה דרך לת"ח אבל לא פסול. עכ"ל.

וכתב בזה הגר"ר אשר וויס שליט"א בספר השלחן הערוך לרב וז"ל: והנה איתא בירושלמי מעשרות (פ"ג ה"ב): "אית תניי שאין שבחו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק כהדא רבי לעזר בר רבי שמעון הוה אכיל בשוקא חמתיה רבי מאיר אמר ליה בשוקא את אכיל ובטל גרמיה".

הרי לן בירושלמי דלא אמרו אלא שאין שבחו של תלמיד חכם שיהא אוכל בשוק, אבל לא אמרו בזה דברים קשים כגידים לדמותו לכלב ולא ראו זאת בחומרא יתירה כמו שמצינו בבבלי, ועוד הוסיפו לספר שחד מגדולי התנאים ר' אלעזר בר"ש אכל בשוק, ורחוק לומר שאכן נחלקו בזה הבבלי והירושלמי.

אלא נראה יותר דהכל לפי הענין ושבחו של תלמיד חכם שימנע לחלוטין מלאכול בשוק, אבל רק האוכל סעודת קבע, או בנוהג כך בדרך קבע עליו אמרו שדומה לכלב. ופשוט לפי"ז דגם אין לפסול לעדות אלא באותם שעליהם אמרו שדומה לכלב ונוהגים בעצמם בזיון גדול. וכל זה פשוט.

ומ"מ אף שלא נפסל לעדות, יש לת"ח ולאנשי מעשה לקיים דברי חכמים במילואם ופשטותן ולהמנע מלאכול בשוק בכל ענין. עכ"ל.

ושאלתי בזה את ראש הישיבה הגאון רבי יצחק אזרחי שליט"א וענה לי: שמי שמתבייש להיות כלב. עכ"ל.

שהיה אדם גדול שאין דרכו לאכול בשוק ה"ז מתקן דמאי. ע"כ.

והתוספות (קידושין מ:) כתבו וז"ל: ויש אומרים אף פסול לעדות: פירש בקונטרס הואיל ואינו מקפיד על עצמו אינו בוש לזלזל בעצמו ולפסול וקשה אמאי פסול לעדות הוא הא אמרינן בירושלמי ר"ש ברבי הוה אכיל בשוקא חזיה ר"מ אמר לו אין שבח לתלמיד לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא ופי' ר"ח דהכא מיירי שחוטף ואוכל וא"ת אם כן פשיטא דפסול דגזלן הוא וי"ל שחוטף פחות משהו פרוטה אי נמי שגזל דבר שאינו מקפיד עליו והר"ר אליהו מפרש כגון שהלך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט כאילו רוצה לקנות מהם וניחא השתא שקורין כלב שדומה לכלב אוכל כאן מעט וכאן מעט ור"ת פירש דאוכל בשוק היינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר. עכ"ל.

והב"ח (חו"מ סי' לד ס' יז) כתב: כך פירש רש"י סוף פרק קמא דקידושין ובתוספות הקשו מדאיתא בירושלמי אין שבח לתלמיד חכם לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא ולכן פירש רבינו חננאל משמע דוקא בחוטף ואוכל ולפי פירוש רבינו חננאל משמע דבאינו חוטף ואוכל לית לן בה אבל דעת רש"י נראה עיקר והיינו דוקא דרגיל הוא לאכול תמיד בשוק דאין לו בושת פנים כו' והך דירושלמי אינו אלא באקראי בעלמא ואפילו הכי אין שבח לתלמיד חכם לאכול בשוק אפילו אכילת עראי או שתית עראי כגון יין שרף אבל לאחר אין קפידא.

ועי' להגרי"ח סופר שליט"א בס' שלום יעקב (סי' כה).

ולמעשה נראה מסתימת הבבלי שזה גם בשאר בני אדם (ואולי תלוי אם נאמר שכונת הבבלי היא דוקא בפת אולי גם רק ת"ח ואולי יש לחלק וצ"ע) וכן נראה מסתימת הרמב"ם והטשו"ע, וכך נראה שיש להחמיר.

דיני האוכל בשוק

רק שבח. ודוק בברכה ובידידות יוס"ף כ אדר שני תשפב פנמה. עכ"ל.

ושאלתי בענין זה לגר"ע פריד שליט"א וענה וז"ל: הברייתא מהתנאים והגמ' מהאמוראים

היה לעיני הראשונים בעל העיטור (שער ברכת חתנים) ורבינו בחיי (ס"פ שופטים) ורבינו אברהם בן נתן הירחי בעל המנהיג

הראשונים לא יכולים לחלוק עליה. עכ"ל.

ושלחתי תשובה זו של הגר"ע לדודי הגר"י וענה וז"ל: שמחתי בדברי הר"ע פריד. אמנם חבל שלא הביא שום ראיה לדבריו, שמה שהביאה ראשונים הוא הוכחה שהיתה לפנייהם ואינו הוכחה שהיתה מזמן האמוראים.

ולענ"ד הראיה הגדולה שאינו מזמן האמוראים היא מזה שאינה חלק מהתלמוד, לא בבלי ולא ירושלמי, ועם ישראל לא היה מאבד מסכתא מהתלמוד, שהרי מסכתא זו נדפסה רק לפני כמאה ושמונים שנה. ואם היתה מהאמוראים לא היה קורה כזה דבר. וכמו שכלל ישראל לא איבד מאוצרותיו. וכל הספרים שנדפסו בזמן האחרון בדרך כלל הם כפל מה שהיה בידינו, וכמו מכילתא דרשב"י שהיה ידוע מכילתא דרי"ש. וכן ספרי זוטא שהיה ידוע ספרי הרגיל.

וכן המסכתות קטנות שהדפיסם לראשונה החיד"א רוב דבריהם כלולים בש"ס ובמסכת סופרים. וכן התנחומא החדש שהדפיס רש בובר הרי כבר היה לעולמים. באופן שהיו בגדר אבידה מדעת, אבל מסכת של תלמוד בבלי לא שייך שנאבד. וכן כבר התברר ג"כ שלא היה ירושלמי על קודשים. והדברים ארוכים.

ואל תתמה שהרי כבר כתב הרא"ש שמסכת סופרים היא מזמן הגאונים.

והגר"ש גרוס שליט"א בעל שבט הקהתי ענה לי דזה לכולם.

האם הענין של אוכל בשוק הוא דוקא בפת או גם בשאר אוכלים

הנה בענין זה איתא בגמרא במסכת כלה רבתי (פרק י) וה"מ בנהמא ובמילי דרעבתנותא אבל מידי אחרינא לא. ע"כ.

ויש לדון מה נקרא מילי דרעבתנותא וכן יש לדון מה נקרא פת והאם פת שמברכים עליו מזונות אפשר להקל בו והאם מה הדין של הטורטיא ושאלתי ע"ז לדודי הרה"ג רבי יוסף פרץ שליט"א וענה וז"ל: בפשטות תלוי איך אוכלים את הטורטייה שאם אוכל רק קיסאדיא אחת או טאקו אחד הוי דרך עראי, אבל אם אוכל טשילאקילים או כמות נכבדה מהנז' הוי דרך קבע. ובפשטות אינו תלוי בפת ממש. עכ"ל.

ובענין מסכת כלה רבתי שאלתי את מרן הגר"א נבנצל שליט"א מתי חוברה ולמה ר"ת בתוס' בקידושין לא הביאה, וענה לי וז"ל: איני יודע. עכ"ל.

ושאלתי את דודי הגר"י פרץ שליט"א מתי חוברה מסכת כלה רבתי וענה וז"ל: שלם וברכה

נראה שמילי דרעבתנותא היינו אכילה של סעודה אע"פ שאינו לחם, לאפוקי חטיפים וכדומה.

ומה שכינית מסכת זו בשם ברייתא, יש להבחין בין הברייתא לגמרא, וזה כתוב בגמרא, והוא גמרא שנכתבה בזמן הגאונים ואין לה הסמכות האבסולוטית כגמרא. ולכן הרמב"ם ושאר ראשונים, והשלחן ערוך שלא סוברים כרבנו תם, מסתמא לא יסברו כמסכת כלה רבתי. אי נמי שיאמרו שאירי לאפוקי המקרים שגם לדידהו אין בעיה. וכמו שכמעט כולם ביארו איזה אופן שהוא

דיני האוכל בשוק

עכ"ל. וע"ע בענין זה בספר שלמי חיים (עמ' 45) עי"ש.

וראיתי בשו"ת מגן שלמה (ח"א סי' נט) שפסק שאחד שהולך ברחוב ואוכל פת נפסל לעדות. וצ"ע למה והרי יש כמה צירופים להקל.

וראיתי בגליון בית נאמן (מס' 310 מוצש"ק בחוקותי שכתב שם בעמ' 5) שכתב שלא יודע מאיפה מצאו את הגמרא למסכת זו. ע"ש.

ושאלתי בענין זה את הרה"ג רבי עובדיה יוסף שליט"א בנו של הרב יעקב זצ"ל וענה לי וז"ל: מו"א היה מורה שנוהג בזמננו אבל לא בפירות רק בלחם ועוגה הצלחה גדולה ושבוע טוב. וחזרתי ושאלתי למה רק בפת הרי בשו"ע לא חילק וענה וז"ל: לא זוכר מקור אבל ככה אבא היה אומר ומצאתי מקור ושכחתי. וחזרתי וכתבתי לו דכנראה המקור הוא בתוס' קידושין שם שהביא מרבינו תם שרק בפת אבל השו"ע סתם ונראה שכל אוכל וענה וז"ל: כשמרן סותם האם יש ראייה נגד התוספות, מי חולק על התוספות בזה. עכ"ל. ועניתי לו דבתוס' עצמו הביא שיטת רבינו חננאל ורבי אליהו שבכל אוכל יש את הבעיה וכן זה שמרן לא חילק משמע שהוא לא סובר את החילוק הזה.

וראיתי בספר מנוחת אמת – גרוס (עמ' פב) שכתב שהאיסור הוא דוקא בפת ובכל זאת כדאי לת"ח להחמיר אפ"י בפירות. וכן הורה לי הגאון בע"פ.

והגאון רבי דניאל טוויל שליט"א מח"ס לב צדיק וש"ס ציין לי לס' שו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סי' קעז) שכתב ודן שם אם מסכת כלה רבתי היתה בעיני הראשונים והנני חושב שכדאי להעתיק את דבריו וז"ל: ומה שהעיר כ"ת בקידושין מ"ם האוכל בשוק הר"ז דומה לכלב וי"א פסול לעדות וכ' התוס' בש"ס ר"ת דהיינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר והרי כדברי ר"ח מבואר להדיא במס' כלה רבתי פ"י האוכל בשוק חבירו של כלב ובגמ' ש"ס אמרו והנ"מ בנהמא ומידי דרעבתנותא אבל מידי אחרינא לא וכ"ת מסופק בדרך כלל אם מס'

ומה שכתב שהראשונים לא יכולים לחלוק עליה, הא תיובתיה, שהרי הרמב"ם חולק עליה כאן. עכ"ל.

ושאלתי את הגרע"פ א"כ איך הרמב"ם חולק על המסכת כלה רבתי פה וענה וז"ל: כיון שסתימת הגמ' קידושין מ"ע"ב שבכל מאכל הרי הוא פסול לעדות לכן סתמו הרמב"ם והשו"ע. עכ"ל.

והג"ר יוסף פרץ ענה לי וז"ל: הראיה העיקרית שלי היא מזה שאינו בתוך הש"ס, ולא הדפיסיה עד הדורות האחרונים. וגם שלא מצינו שעשו גמרא על ברייתות, והיה להם לעשות על סדר זרעים וטהרות לפני שיעשו על ברייתות.

ועיין במבוא למסכת כלה רבתי מהדורת היגר, שנדפס בנ"י, ותראה שמוכח מתוכו שאינו מזמן התלמוד. ועיין.

ואיני מכריח דעתי רק כך נראה. ועוד שבזה מתיישב מה שלא הביאו התוס' ראייה לשיטתם ממסכת זו, שאם הוא מדברי אמוראים היה להם להביא ראייה לשיטת ר"ת ממנה. וא"ת שלא היה בידם זה בעצמו ראייה שאינו חלק מהתלמוד.

וגם הרמב"ם הרי לא פסק כמסכת זו. ומה שאומר שסמך על הבבלי נגד מסכת זו. א"כ אין לנו הכרח לפסוק כמותה. עכ"ל.

וכן פסק ר"ת בתוספות (קידושין מ:). ע"ש.

וכן כתב לי הגר"א בוטבול שליט"א שרק בפת נוהג הדין ואולי הוא פסק כך מדין ס"ס ספק אולי בזמננו אפשר להקל וספק אולי האיסור רק בפת וצ"ע ונראה להחמיר.

וכעת ראיתי בספר שלום יעקב (עמ' רסט) שכתב וז"ל: ואין לתמוה מדוע שום אחד מרבתינו הראשונים לא הזכיר דברי רז"ל במסכת כלה רבתי, כי כבר נתברר לי בראיות שמסכת זו לא הגיעה לידי רבתינו הראשונים ז"ל, וכדכתיבנא במקומו בס"ד ולכן אין כאן תמיהה כלל ודוק.

דבעביד פ"א לא מיפסל כ"א בקובע סעודותיו ורגיל למיעבד הכי עי' ב"י שם ודו"ק משא"כ במס' כלה לא הוזכר סעודה משמע אפי' באקראי בעלמא וגס ל"ד פת אלא כל מידי דרעבתנותא ונראה דאתי לאפוקי פרי ועי' כ"מ ה' עדות פ"א ה"ה שהעתיק דברי התוס' בנ"א קצת מאשר כתוב לפנינו בקידושין שם ועי' בהגא"ש סנהדרי' כ"ו אמנם בעיקר קושיית התוס' קידושין שם מהא דירושלמי דר"ש ב"כ אכיל בשוקא חזי' ר"מ א"ל אין שבח לתלמיד לאכול בשוק דמשמע דלאחר אין קפידא ע"ש לכאו' יש ליישב עפאז"ל ברכות מ"ג וא"ו דברים גנאי לת"ח וכ' המעדנ"י אהא דפסיעה גסה כו' אף מי שאינו ת"ח יהי' נזהר מזה כו' אלא שחכמים הקפידו יותר לצוות לת"ח כו' יע"ש ומובא במחצהש"ק רס"י קנ"ו א"כ אין קושיא מירושלמי אע"ג דר"מ קאמר אין שבח לתלמיד לא אתי לאפוקי אחר אלא דעל ת"ח הקפידו ביותר אמנם י"ל דשפיר דייקו התוס' מלשון שלילי אמר ר"מ אין שבח לתלמיד ול"א גנאי בדרך חיובי דאילו הוי אמר גנאי לתלמוד ה' אפ"ל דה"ה לאחר אלא דלת"ח יש קפידא יותר ומדאמר אין שבח משמע דגנאי מוחלט נמי ליכא אלא דמ"מ אין שבח לתלמיד בזה י"ל דלגבי אחר ליכא שום קפידא וזהו נכון לענ"ד ואגב אורחין יש להעיר דלשון הרמב"ם שם הוא כך והם האנשים שהולכי' ואוכלי' בשם בפני כל העם" וכו' הכ"מ ז"ל ורבינו סתם דבריו ואין הכרע א"נ שרבינו סובר דהא דאמרי' פסול לעדות היינו באוכל בפני כל העם אבל אם אוכל במקום שאין בו רב עם כו' לא מיפסל מש"ה והיינו ההוא דירושלמי מ"מ אינו שבח לת"ת עכ"ל ולא ידענא למה כ' בגה"ש בירושלמי שם שהכ"מ לא העיר ע"ד הירושלמי ולולא מסתפינא הייתי אומר דמקום הניחו לי מה"ש לדייק בלשון הזהב של הרמב"ם ז"ל ולמצוא בו שיטה חדשה דהרי כ' שהולכי' ואוכלי' זאת אומרת דדוקא באוכל דרך הליכה שהוא דרך רעבתנות משא"כ בעומד ואוכל לא מיפסל ומ"מ גנאי הוא לת"ח ובהכי מיירי הירושלמי אבל הטור ז"ל נראה דלא ס"ל הכי

זו היתה למראה עיני רבותינו הראשונים רש"י ותוס' כי הניחוה בלא פירוש הנה מס' כלה ודאי היתה לעיניהם ז"ל דהרי אמז"ל שבת קי"ד איזה ת"ת כו' זהו ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ ואומר ואפי' במס' כלה ופרש"י ד"ה בכ"מ ואפי' במס' כלה דלא רגילי בה אינשי כו' מס' כלה ברייתא היא כלה בלא ברכה כו' ועי' תוס' שם והוא בכלל ספרים חיצונים כמס' סופרים וכיו"ב עי' שה"ג מע"ס סי' ס"ה אלא דמס' כלה רבתי אפשר דל"ה לפנייהם או דל"ה רגילי בה וי"ל דר"ת ז"ל כוון לדבריהם ז"ל ואין זה תימה כ"כ דגדולה מזו שמענו מ"ש רש"י ז"ל חולין י"ג ד"ה ולא בעו"כ דאע"ג דבהדיא תני לה בהא מתניתא ליכא למיפרך תנינא משום דלאו לכ"ע שמיעא להו מתניתא אבל במידי דתנא במתניתין כי א"ל אמורא פריך עלי' מאי קמ"ל חנינא עכ"ל וע"ש ברש"י ק"י ד"ה דתנן ודו"ק שם במ"ש ובסדר זרעים היא דמשמע דלא ס"ל כחוס' שם ובב"מ קי"ד וכן משמע ברש"י ב"מ שם ועי' ג"כ בחוס' חולין ק"ח ד"ה דאמר ותוס' מנחות ט' ד"ה חסר ולשיטתייהו אזלי ובתוס' שם ד"ו ד"ה אלא וכוונת קושייתם שם הוא ג"כ ע"פ כלל זה דלאו כ"ע שמיעא להו ברייתא ות"י שם ושמא שגורה היתה בפ"י כל ועי' גליון שטמ"ק שם דמסיים מאחר דדרשה דקרא הוא לפ"ז צ"ע הרי בחולין י"ג הנ"ל הוא ג"כ דרשה דקרא וע"ע רש"י חולין ט' ד"ה כלהו תנן וע"ע רש"י בכורות ט' ד"ה שביעית שכ' קס"ד דההוא מקשה דפדיון שביעית מותר לעולם ולא שמיע לי' הא דאחרון כו' נתפס והרי משנה הוא במס' שביעית פ"ת מ"ז אע"כ כרש"י חולין ק"י דגם בזרעים אפשר דלא שמיע להו לכ"ע וע"ע ברש"י חולין ע"ו ד"ה הדור וד"ה אותיב ובתוס' שם קכ"ב ד"ה זה עור ודו"ק בכל אלה איברא די"ל דר"ת והא דכלה רבתי לאו בחדא מחתא נינהו אף על גב דבתרויהו אידכר פת מ"מ הבדל רב ביניהם דר"ת דייק וכו' סעודה דפת משמע דאוכלו דרך סעודה קבועה בשוק וכו"כ הטור להדיא בשמו בחו"מ סי' ל"ד סכ"ט דוקא בקובע סעודותיו בשוק ומלשון טובא שמענין לדעת ר"ח

דיני האוכל בשוק

יתגנה בפני הבריות י"ל דאע"ג דאינו גנאי גמור לעצמו מ"מ יאבד זוהר כבודו. ע"כ. ע"ש. עכ"ל.

וכעת ראיתי בס' שלמי חיים (עמ' 48) שכתב שכל הבעיה של אכילת פת בשוק הוא מפני שמברך ברכת המזון בשוק, והאמת שלא הסתפקתי לעיין הטיב בדבריו אבל ק"ק דהרי כל הבעיה באוכל בשוק היא משום בזיון וי"ל שכיון שהם ראשונים הם חולקים על כל המהלך של הסוגיא שלפי רש"י זה מפני בזיון ואומרים שרק יש בעיה בפת ומפני ברכת המזון וצ"ע.

ועוד י"ל שזה בזיון לברכה שמברכין אותה ברחוב. וכמדומני מה שראיתי מהס' הנ"ל זה בשם הריטב"א.

וכעת ראיתי בס' שו"ת אמרי יעקב ח"ב סי' לב לגרי"מ שטרן בתשובה לרב חיים מלין נר"ו וכתב דרק בפת וע"ש בתשובה דהקיל הרבה.

ובגליון הל' מעשיות משיעורו השבועי של הגאון רבי מצליח חי מאזוז שליט"א (גל' קפז הל' לנופש וטיולים ח"ב) ראיתי חידוש גדול בשם הגאון בעל האיש מצליח הי"ד שפעם ראה אחד מתלמידיו אוכל גלידה בשוק וביום הבא אמר בשיעור שיתכן שלדעת ר"ת אסור לאכול גלידה בשוק כיון שזה מבזזה כפת, וחידוש גדול חידש ולא ראינו פוסקים כמותו. ובכל זאת מסתברין דבריו. וצ"ע לדינא.

והגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א ענה לי דזה רק בפת ואפי' שברכתו תהיה מזונות אין הבדל בזה.

וכעת כתב לי בזה הגאון רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א וז"ל: לכתחילה נזהרים בכל סוגי אוכל!

בכבוד רב,

בידידות,

י. א. ד.

בדעת הרמב"ם שהרי בסעי' למ"ד שם שהעתיק לשון הרמב"ם השמיט תיבת שהולכין אבל הב"י אע"ג דבכ"מ ובב"י לא עמד על דיוק לשון זה מ"מ בשלחנו הטהור סי"ח העתיק גם תיבת שהולכין אע"ג דהטור השמיטו ומשמע לי לומר דבסדרו שלחנו הערוך כבר עלה על דעתו דיש לרמב"ם ז"ל כונה מיוחדת בתיבת שהולכין עי' בכללי הרמב"ם בראש ספי"ד בשם משפטי שמואל דכל דברי רמב"ם בתכלית הדיוק ויש לדקדק ולפלפל כאשר תוכל לדקדק בגמרא עצמה.

שו"ר בשו"ת הרדב"ז מהה"ז מבאקוי ז"ל בחאו"ח סי' כ"א שהאריך בסוגיא זו דהאוכל בשוק וקדמני בדקדוק לשון שהולכין ברמב"ם וכ"כ כדברי ובאות ה' שם קדמני ג"כ בדקדוק לשון הירושלמי דקאמר שאין שבחו של ת"ח כו' מכלל דליכא גנאי מדלא חשבו בברכות מ"ג רק ששה שהם גנאי לת"ח וכ' דלפ"ז י"ל בזה גם על הרמב"ם בפ"ה מה' דיעות ה"ב שכ' שהחכם לא יאכל בחנות ולא בשוק כדי שלא יתגנה בפני הבריות משמע דגם גנאי איכא אמנם מי שרגיל בלשון הירושלמי עיניו יראו דלק"מ דכן דרכן של חכמי ירושלמי בלשון נקי' וקלה וכיו"ב מצינו דבברכות מ"ג אמרו שגנאי לת"ח שיצא מבושם לשוק ובירושלמי פ"ח דברכות ה"ה לא נקטו לשון גנאי אלא שאין שבחו וכ"ה במס' דא"ז פ"ו וה"נ אע"פ דבאמת גנאי הוא להת"ח לאכול בשוק שפיר נקטו בירושלמי שאין שבחו וא"ש גם לשון הרמב"ם ז"ל וטעמו לשבח עכ"ל ודפח"ח ול"ז אזדא לה מה שתרצתי לעיל היכי מקשו תוס' מהא דירושלמי לפ"ד המעדנ"י הנ"ל ועי' לשון זה גם בירושלמי סוכה פ"ב ה"ה שאין שבחו של ת"ח להיות מניח את ביתו ברגל והולך לו ברם דגם בבבלי שם כ"ז ל"א בלשון גנאי אלא משבח אני את העצלנין שאין יוצאי' מבתיהן ברגל עי' רש"י שם אמנם מה דמשמע לי' להג' רב"ז ז"ל מתוך דברי הרמב"ם ה' דיעות הנ"ל דס"ל דגם גנאי איכא וכונתו ממש שלא יתגנה בפני הבריות לענ"ד אין הכרח כ"כ די"ל דהפרש יש דלשון גנאי לת"ח היינו גנאי מוחלט משא"כ שלא

מה הדין בזמננו⁸

מתשובתי, חלק ד', ע"ש. (ע"כ מציוניו של הגר"מ גבאי שליט"א בקובץ הנ"ל).

וכן פסק הגר"מ שטרנבוך בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ח עמ' קסז).

ועיין בספר בנתיבות ההלכה (חלק מו) כשרות המטבח (עמ' 424) שנשאל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל מה הדין למעשה באדם שאוכל עוגות ברחוב אם אפשר לקרבו להיות עד בנישואין והשיב יש להחמיר.

וראיתי להגר"א נבנצל בקובץ מה טובו אהליך יעקב (חט"ו עמ' רח) שנשאל אי אוכל בשוק בזמננו נפסל לעדות וענה כשר, כלומר כשר לעדות.

וכעת הראה לי הגאון המחבר בספרו שו"ת באר שרים (במהדו"ח בחלק יו"ד סי' כ"ד אות ב', בהוצאה הישנה נמצא בבאר שרים חלק חמישי סי' י"ד אות ב') ושם כתב וז"ל: אכל בשוק בשעת הדחק אם נפסל לעדות מה ששאל באברך אחד שהיה במקום דחוק והיה לו פרוסת לחם ואכל זאת ברחוב לפי דוחק השעה האם הוא פסול לעדות להיות עד לנשואין או נקיל משום כבוד הבריות עכת"ד.

הנה ראה בקידושין (מ' ע"ב בתוס' ד"ה י"א) ותמצא הרבה קולות בזה הענין וכן בסמ"ע (חו"מ סי' ל"ד סקמ"ח) כך שבדאי בכה"ג אינו נפסל לעדות. עכ"ל.

והאמת שלא זכיתי להבין את דברי קודשו והרי הקולא העיקרית של התוס' היא שזה דווקא בפת

ובענין מה דינו של אוכל בשוק בזמננו שאלתי את הגאון רבי עזריאל אוירבאך שליט"א האם אפשר לפסול לעדות מי שאוכל בשוק בזמננו וענה דצ"ע כי אולי יש הבדל כיון שבזמננו אין כ"כ בושה. ועיין בקובץ מה טובו אהליך יעקב⁹ (ח"ט עמ' שמט) מש"כ הגאון רבי אליהו שלזינגר רב שכונת גילה ומח"ס שו"ת שואלין ודורשין שזה תלוי מי זה האוכל ואם זה אדם מכובד הוא כן נפסל כי זה בזוי בשבילו ואפי' בזמננו. וע"ע בשו"ת חקי חיים – שלזינגר סי' לג שכתב שבזמננו אין בעיה מפני שאין בושת אבל שבכל זאת ראוי לבן תורה שלא יעשה כן. (ולכאורה קצת סתירה בדבריו של הגר"א שלזינגר וצ"ע). וכן כתב בשו"ת דבריך יאיר ח"ב סי' לד שאין נפסל לעדות מחמת שאין זה בושה כל כך בזמן הזה.

וע"ע בקובץ הנ"ל (ח"ב עמ' רלא) שנשאל בזה משה"ת הגר"ח קניבסקי בזה"ל: **שאלה:** אם אוכל בשוק בזה"ז נפסל לעדות די"ל שכבר רבים אוכלים בשוק, ואי"ז בושה.

תשובה: לא אוכלים בשוק.

ובשו"ת חוקי חיים להגר"א שלזינגר סי' ל"ג כתב דבזה"ז י"ל שלא נפסל לעדות שכבר נפרץ. וכ"כ בשו"ת דבריך יאיר ח"ב סי' ל"ד ובס' אוצר המשפט ח"ב עמ' רפ"ו, ועמ"כ בשו"ת דודאי אשר ח"ג סי' כ"ב, אולם בשו"ת משנה הלכות חט"ו סי' ס"ב, שגם בזה"ז נפסל לעדות עי"ש, ובקונ' שלמי חיים או ת כ', ומה שכתבתי בספר גם אני אודך

⁸ הנה בעיקר חקירה זו של מה הדין באוכל בשוק בזמננו יש לדון אם באמת זה לא זלזול בזמננו ואפי' שנגיד שאין זלזול יש דיון גדול אם בטל הטעם בטלה הגזירה או לא ואנו רואים למשל לגבי מים מגולים ביו"ד סי' קטז שמרן בשו"ע כתב שבזמננו שלא שכיחי נחשים מותר לשתות מים מגולים ומזה משמע שהוא סובר שאם בטל הטעם כן בטלה הגזירה. אבל בכל זאת זה רק לדעת האומרים

⁹ ציינתי הרבה פעמים דברים מקבצים אלו ויש לציין שהרבה מהתשובות שהבאתי אותם בשם קובץ זה הם תשובות שקיבל אותם ידידי הרב חיים מלין מח"ס שיח חיים, אורחות האכילה ועוד.

דיני האוכל בשוק

ועיי"ש שהביא מהגאון רבי מנשה אביעזרי שליט"א שאמר לו שבשום פנים אין העולם משתנה ולא בגלל שכולם יהיו משוגעים גם אתה תהיה משוגע ועי"ש.

וכעין זה הראה לי אחי הר"ר יוסף נ"י בספר שערי הברכה (פ"ג הערה ס"ה) וז"ל: ובספר ועלהו לא יכול עמ' ק"ז הביא בשם הגרש"ז אויערבאך שאמנם הנהגות דרך ארץ משתנים בכל דור ודור אך דברים שקבעום חז"ל נשארים לדורות ולכן הדין של האוכל כביצה פת יתכן שהשתנה בזמנינו לפי הכמות שרגילים לאכול אך האיסור לאכול בשוק גם אם יהיה דרך רוב האנשים לאכול בשוק יימשך איסור זה. עכ"ל.

וכעין זה היתה תשובת הגר"ח קניבסקי זצ"ל: לא אוכלים בשוק.

ואחי הגאון רבי יוסף העיר דבענין שלא לצאת לרחוב בלי גרבים רש"י מפרש שזה משום זלזול והמשנ"ב אומר שבזמננו מותר כי אין זלזול וזה ראייה לומר שבזמננו אפשר שאין בעיה של בושט וצ"ע.

ועכשיו מצאתי בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ד עמ' תרטז) שנשאל הגר"א נבנצל מה הדין בזמן הזה דיכול להיות שאין זה כ"כ בושט וענה וז"ל: נ' דאינו פסול.

וכעת שאלתי את הגר"א נבנצל וז"ל השאלה והתשובה:

שאלה: כת"ר ענה לי דלא נפסל האוכל בשוק להיות ש"ץ כיון שרגילים בכך, א"כ י"ל דבזמננו מותר לכתחילה לאכול בשוק כיון שרגילים בכך.

תשובה: לכאורה אם עושה מה שנהוג – מותר. עכ"ל. ושלחתי שאלה זו להגאון רבי עזרא בצרי שליט"א מה"ס שו"ת שערי עזרא ושא"ס וענה לי שדין אוכל בשוק נוהג גם בזמן הזה. ע"כ.

ובשאר אוכלים מותר אבל בנידון שדן הרב באר שרים זה בפת אז אין את הקולא הזו ואחרי כל זה יש דעת השו"ע שסתם ואנו צריכים להחמיר אז בכלל התוס' לא נוגע לנו להלכה וצ"ע.

וכעת ענה לי הגאון רבי אברהם יפה – שלזינגר בעל הבאר שרים במכתב ההסכמה לקונטרס וז"ל: מה שעוררת ע"מ שכתבתי בספרי שו"ת באר שרים חלק יור"ד סי' כ"ד אות ב' באברך שבשעת הדוחק אכל פרוסם לחם ברחוב לפי הדוחק שהיה לו האם נפסל לעדות לקידושין וכתבתי מדברי התוס' בקידושין מ' ע"ב והסמ"ע חו"מ סי' ל"ד סקמ"ד להקל ואין לפוסלו. וע"ז עוררת שבשו"ע מבואר לפסול וכו'. הנה לק"מ במחבר (שם) כתב בזה"ל, הבזויים וכו' והם האנשים שהולכים ואוכלים בשוק בפני כל העם וכו' שאין מקפידים על הבושט שכל אלו חשובים ככלב ואין מקפידים על עדות שקר כל אלו פסולים מדבריהם. ומקרה הנידון בספרי להדיא בשעת הדוחק שהיה כנראה (רעב מאוד) והיה לו פרוסת לחם שאכלה ברחוב ואולי לא היה אפי' לפני כל העם לפי דוחק השעה האם לזה נקרא אתמהה, האם זה חשיב בפני כל העם ההולכים ואוכלים שזה דרכו בכך, בודאי לא ולא, וגם אינו חוטף מאחרים ואוכל, כמו שכתבו בתוס' ובעוד ראשונים, בודאי שורת ההוראה בזה אף להקל ולא לפוסלו אף לא מדבריהם ופשוט.

וזאת גם לדברי המחבר כנ"ל, היות ומה שנידון בספרי, הוא בשעת הדוחק כלשוני (שם באות ב') ולכן אינו נכנס בגדר מה שדיבר המחבר ופשוט. ועיי"ש ברא"ש ספ"ק דקידושין סי' ס"ה ובק"נ שאוכל סעודה וכו'. ובניד"ד היה רק "פרוסה". עכ"ל.

וראיתי בכמה ספרים שאמרו שהענין של בושט לפי פרוש רש"י הוא רק בזמנם אבל בזמננו שאין מקפידים אין בעיה ועיין בשו"ת אורחותיך למדני הנ"ל בענין זה וכן בשו"ת חקרי הלכה (ח"א עמ' נז) וכן עיין בשו"ת גם אני אודך תשובות הרב סלמאן שלמה דורי שליט"א (ח"א עמ' 304).

דיני האוכל בשוק

והנלע"ד כתבתי.

עזריה אריאל, ירושלים ע"ה"ק.

וכן שאלתי את הגאון האדיר רבי עמרם פריד שליט"א מה דינו של אוכל בשוק בזמננו וענה וז"ל: פסול לעדות (קידושין מ עמוד ב, חו"מ סי' לד). עכ"ל. וכן שאלתי את הגאון רבי שמחה יונה קליין שליט"א מו"ץ בעי"ת לונדון וענה וז"ל: כמו בזמן הגמ' והשו"ע. עכ"ל. וצ"ע. וכן שאלתי את הגאון האדיר רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א וענה וז"ל: מה שמקובל היום שונה בכמה פרטים מהמקובל בזמן הגמרא. עכ"ל.

וענה לי בזה הגה"צ רבי דב הכהן קוק שליט"א פסול לעדות. ויש שרוצים להקל ואין להם מקור ברור. עכ"ל.

ושאלתי בענין זה את הרה"ג רבי עובדיה יוסף שליט"א בנו של הגר"י זצ"ל וענה לי וז"ל: מו"א היה מורה שנוהג בזמננו אבל לא בפירות רק בלחם ועוגה הצלחה גדולה ושבוע טוב. וחזרתי ושאלתי למה רק בפת הרי בשו"ע לא חילק וענה וז"ל: לא זוכר מקור אבל ככה אבא היה אומר ומצאתי מקור ושכחתי. וחזרתי וכתבתי לו דכנראה המקור הוא בתוס' קידושין שם שהביא מרבינו תם שרק בפת אבל השו"ע סתם ונראה שכל אוכל וענה וז"ל: כשמרן סותם האם יש ראייה נגד התוספות, מי חולק על התוספות בזה. עכ"ל. ועניתי לו דבתוס' עצמו הביא שיטת רבינו חננאל ורבי אליהו שבכל אוכל יש את הבעיה וכן זה שמרן לא חילק משמע שהוא לא סובר את החילוק הזה.

וכעת קיבלתי תשובה ממרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א וכתב לי וז"ל: אם הוא אוכל ברחוב ממש זה לא צנוע. ע"כ.

וכן שאלתי את הגאון רבי שמעון בעדני שליט"א ואמר שתלוי במנהג המקום ומשמע שאם מנהג המקום הוא לאכול אז אפשר לאכול.

ושלחתי שאלה להגאון רבי דניאל טוויל שליט"א מח"ס לב צדיק ושא"ס בזה"ל: מה דינו של אוכל בשוק בזמננו, ומה הדין בשתייה. ע"כ.

וענה וז"ל: דעת מרן הבית יוסף (סימן ל"ד סעיף יח) דבעינן שיוכלו בפני כל העם, וכדעת הרמב"ם, אבל אם אוכל בשוק שאין בו רוב העם אלא קצת עוברים ושבים לית לן בה. ועיין בתומים שם. ובזמנינו שדרך האנשים לאכול במסעדות, ליתן לן בה כיון שההולך לא הוי בזוי, עיין בספר יד דוד (חלק א דף קס"ו), שדין אוכל בשוק תלוי במנהג המקום שעיקר פסולו הוא מחמת שאינו מקפיד על בושטו, ע"ש. ועיין בשו"ת הר"י מיגש (סימן קנט), ובספר פחד יצחק (מערכת א), ועוד. וכן היקל רבי שלמה זלמן אוירבך ז"ל לבחורי ישיבה ואברכים, וכעת איני זוכר איה מקום כבודו. עכ"ל.

ובענין זה כתב לי הגאון רבי משה יוסף מח"ס שו"ת ראש יוסף ושא"ס וז"ל: לענין זמנינו אף שאין ניכר בזה גנות ראיתי שכתבו דעיקר דין זה שהאוכל בשוק פסול לעדות היינו בעדות נפשות, ואפילו אחרים עושים כן לא היו הורגים או עונשים על פיו של מי שאוכל בשוק, אבל בשאר עדות אפילו להוצאת ממון היו מקבלים אותם. ונפק"מ לעדי קידושין דאף בזמנינו אין ראוי להעמידן לכתחילה. עכ"ל. ואיני יודע איפה מקורו.

ועוד כתב לי בזה הגאון רבי עזריה אריאל שליט"א וז"ל: לענ"ד הדבר פשוט שבימינו אינו נפסל. הרי חזינן שהטעם כמ"ש רש"י וביארו הטור והסמ"ע שמכיוון שאוכל בשוק ואינו מקפיד על בזיונו ממילא יש לחוש שישקר ולא אכפת לו שיתפרסם כעד שקר. ובימינו ברור שלרובא דרובא דאינשי לא אכפת כלל לאכול בשוק ומאידך מאוד יקפידו אם יאמרו עליהם ששיקרו בבית דין. גם הרמב"ם הסמיך עניין זה להליכה ערום, וגם אם אין כוונתו כפשוטו עכ"פ מדובר בביזיון גדול. א"כ בימינו התנהגות כזו אינה מחשידה אותו כמסוגל לשקר. וכל שכן בשתייה, והיום רבים מאוד האנשים שלוקחים עמם בקבוק שתייה לכל מקום.

דיני האוכל בשוק

שליט"א, ואחר המחילה על העיכוב בתשובתי, הנה בליל שיש האחרון (אור ל"ב אייר) הצגתי לפניו את שאלותיו, וכה השיב:

ראשית, שאלה ובירר מה הכוונה ל"אוכל בשוק" – האם הכוונה שאוכל ברחוב, באמצע הכביש? הרי מסתמא לא מדובר כך, אלא שאוכל באיזה מקום בצידי דרכים, כמו שמקובל היום בכל מקום.

ואמר, שבזמן הגמרא, מי שהיה אוכל בשוק הרי זה היה מעיד עליו שהוא "קל דעת", כי היו רגילים לאכול בביתם ולא היו מסעדות וכיו"ב, משא"כ היום שיש רגילות לאכול בשוק – ונתן דוגמא לכך כגון מי שאוכל בשעת נסיעתו באוטובוס וכדומה, ולכן נראה שאין היום את הדין של "אוכל בשוק", וכשר לעדות.

והוספתי לפני מו"ר מרן שליט"א שא"כ כך יהיה הדין גם לענין שליח צבור, וכן לכל התפקידים שהזכיר בשאלתו – סופר סת"ם, שוחט ומשגיח כשרות וכיו"ב, שבכל אלו יש דין של "נאמנות", כמו בעדות, וגם מי שאוכל בשוק בזמן הזה בדרך מכובדת, הרי הוא נאמן [ואה"נ שמי שאוכל בצורה מכובדת ומקובלת, כגון שאוכל בעמצע הכביש ממש וכנ"ל – יש לבדוק אחריו, אבל אינו נפסל לעדות].

הכו"ח בשם מוה"ר שליט"א ובברכת התורה, מכון דברי מאיר

וכעת שאלתי את הגאון הגדול רבי משה שאול קליין שליט"א וענה לי שזה תלוי במנהג האנשים שאם הם רגילים בכך וזה לא נראה מבזה אפשר להקל.

ועתה קיבלתי תשובה מהגאון הגדול רבי יוחנן סג"ל וואזנער שליט"א בעל החיי הלוי וענה וז"ל: בס"ד, יום ראשון לסדר כבוד השם, כ אדר ב' תשפ"ב לפ"ק, יומא דהלולא של הב"ח זיע"א, לכבוד הבחור החשוב עוסק בתורה ועבודה מו"ה

וכן זכיתי לשאול על ענין זה את הגאון רבי עמנואל טולידנו שליט"א ואמר לי שהוא הרבה פעמים ראה אנשים אוכלים ברחוב ולא מבין מה ההתיר שלהם.

וסיפר לי הגאון רבי דוד פרץ שליט"א ממקורביו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שפעם הוא אמר לרב שיש רבנים חשובים שמעשנים ברחוב והרב אמר לו הם בגדר אוכל בשוק ומזה רואים שני הלכות שגם בזמננו שייך דין זה ושגם בסגריה יש את הדין.

וכעת קיבלתי תשובה בענין זה מהגאון ה"ינוקא" רבי שלמה יהודה בארי שליט"א וכתב לי וז"ל: לא פסול לעדות, בזמנינו יש להקל, יש רשות נפרד¹⁰, רק מצד דרך ארץ ראוי לצניעות, אבל הנח לישראל, ואין לזה דין שוק. עכ"ל.

וכעת הראני אחי הגאון רבי יוסף נר"ו בספר טורי זהב לדודי הגאון רבי דוד פרץ שליט"א רב דק"ק שבת אחים פנמה (עמ' קסה וכן הודפס בספר תהלתו בפי עמ' 26) שכתב וז"ל: אדם שהיה יכול לשתות בבית קפה, פוסלו כמוהר"ר מכלוף אבוחצירא לעדות, כי נקרא אוכל בשוק. עכ"ל. והנה מפה יש ללמוד דגם בזמננו יש דין זה ואולי מהמעשה ההוא עד עתה כבר השתנו הזמנים. וצ"ע.

ובזה כתב הרב אמיר ולר שליט"א מח"ס אמרתו ארץ ושא"ס בקובץ באר התורה פרשת ויגש מס' קמט. ע"ש.

וקיבלתי תשובה מהגאון האדיר רבי עזריאל אוירבאך שליט"א ע"י הרב מאיר סנדר שליט"א וז"ל המכתב: בס"ד, אור ל"ז אייר התשפ"ב

מכתב – תשובות ממרן הגרע"א שליט"א

לכבוד הבחור החשוב והנפלא כמר יצחק פרץ הי"ו ממכסיקו סיטי, אחדשה"ט!

קיבלתי מכתבו (מכיום ה' אייר) עם השאלות שביקש לשאול את פי מו"ר מרן הגר"ע אויערבאך

¹⁰ וצ"ע מה כונתו בזה יש רשות נפרד ולא זכיתי להבין.

דיני האוכל בשוק

ואסיים בברכה שתזכו להוסיף בתורה ובעבודה מתוך נחת ושמחה ונזכה לביאת משיח צדקנו ונעלה לירושלים, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים במהרה בימינו אמן. וע"ז באעה"ח, יוחנן סגל וואזנער. עכ"ל.

והנה ענה לי בזה מרן הראשל"צ הגר"י יוסף שליט"א וז"ל: בס"ד, כט בשבט תשפ"ב

לכבוד

הרב היקר והנעלה אוצר כלי חמדה

הר"ר **יצחק פריץ** שליט"א,

בן פורת להג"ר שמואל שליט"א – מקסיקו

שלום רב,

בעניין שאלותיו, אשיב על מקצתם כמסת הפנאי:

בעניין שאלתו אודות אכילה בשוק בזמן הזה, אי הוי פסול לעדות. יעויין בסוגיא דקידושין (מ ע"ב) בענין האוכל בשוק, ויש בכך כמה פירושים שיש בהם נפקא מינה להלכה ולמעשה ואציין: א הר"ח פי' דהיינו דוקא כשחוטף ואוכל. ב התוס' הביאו בשם ה"ר אליהו שהולך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט, כאילו רוצה לקנות מהם. ג ר"ת פירש דהיינו דוקא בסעודה דפת שיש בה גנאי יותר. ד הרא"ש כתב דהיינו דוקא כשקובע ואוכל סעודתו בשוק, ולא דוקא פת. ה הב"ח פי' דמיירי שהוא רגיל לאכול תמיד בשוק ואין לו בושט פנים. ו מרן הב"י כתב בדעת הרמב"ם, דאוכל בשוק היינו בפני כל העם. ז הב"ח כתב בדעת הרמב"ם דהיינו שהולך ואוכל בשוק ואינו יושב במקום אחד. וכתב הרמב"ם (הל' דעות פ"ה ה"ב) כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו לא יאכלנו אלא בביתו על שלחנו, לא יאכל בחנות ולא בשוק אלא לפי צורך גדול, כדי שלא יתגנה בפני הבריות, ובגמרא פסחים מט אמרו, כל ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום סוף מחריב את ביתו וכו'. ותן לחכם ויחכם עוד.

יצחק פריץ נ"י, אחדשה"ט מכתבכם החשוב קיבלתי לנכון בשאלת חכם, בכמה ענינים. א – ומה ששאל מע"כ כמה שאלות בענין האוכל בשוק, והנה אמרו חז"ל (קידושין מ:): ת"ר האוכל בשוק הרי זה ככלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין הלכה כיש אומרים, ופרש"י הטעם שהוא פסול לעדות, דכיון שאינו מן היישוב אין מקפיד על עצמו ואין בושט פנים, וכן האוכל בשוק הואיל ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל.

ב – ובתוס' שם הקשה מהמבואר בירושלמי דר"ש ברבי הוה אכיל בשוקא, חזיה ר"מ אמר לו אין שבח לתלמיד לאכול בשוק משמע שלאחר אין קפידא, ופי' ר"ח דהכא מיירי שחוטף ואוכל, וא"ת אם כן פשיטא דפסול דגזלן הוא, וי"ל שחוטף פחות משהו פרוטה, אי נמי שגזל דבר שאינו מקפיד עליו, והר"ר אליהו מפרש כגון שהלך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט כאילו רוצה לקנות מהם, וניחא השתא שקורין כלב שדומה לכלב אוכל כאן מעט וכאן מעט, ור"ת פירש דאוכל בשוק היינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר עיי"ש.

ג – והנה בשו"ע (חו"מ לד סע' יח) כתב המחבר דהבזוי פסולים לעדות מדבריהם והם אנשים שהולכים ואוכלים בשוק בפני כל העם, וכבר כתבנו בזה בחיי הלוי (ח"ח סי' ו אות יח).

ד – והסמ"ע שם כתב דאם אינו בפני כל העם, אמרו בגמרא דגנאי הוא לת"ח לעשות כן, אבל אין אדם נפסל בכך, וציין שם עוד לשיטת ר"ח דקאי בחוטף ואוכל, ולשיטת ר"ת דוקא בקובע סעודתו בשוק, ומובא בטור שם.

ה – ועכ"פ מכל זה נראה דלמעשה הכל תלוי לפי המציאות, אם עושה דבר שאיש רגיל עושה אותו אין חשש, ורק אם הוא בדרך זלזול שאדם רגיל אינו עושה זה, וכמדומה שבזה נכלל כל השאלות ששאל מע"כ.

בברכת התורה

יצחק יוסף

הראשון לציון

הראשי לישראל

וראיתי לגר"א נבנצל בקובץ מה טובו אהליך יעקב (מס' טו עמ' רח) שכתב וז"ל: אולי תלוי לפי רגילות בני אדם. עכ"ל.

וראיתי כעת בשו"ת אמרי יעקב לגרי"מ שטרן שליט"א (ח"ב סי' לב) בתשובה לידידי הגר"ר חיים מלין שליט"א שכתב שאין איסור כלל בשתיה, וע"ש שהקל הרבה בענין.

האם האיסור הוא גם בשתיה

עיין בספר שלמי חיים – מלין עמ' 70 שכתב ששאל את הגר"י זילברשטיין מה ההוראה למעשה וענה לו שאפשר להקל ובפרט ביום חם והאמת היא שמה שנראה מהגמ' נראה להחמיר וצ"ע.

ושאלתי אותו מה הדין בשתיה וענה לי וז"ל: להקל. עכ"ל.

ועיין בשו"ת גם אני אודך תשובות הרב מתתיהו גבאי ח"ד עמ' 163 שכתב בענין זה.

וראיתי שיש שרצו להביא ראייה מהחתונות של האשכנזים שהם בחוץ ושותים שם אבל אפשר לומר שיש הבדל בזה דכיון שפה יש מחיצות וכן זה המנהג וההלכה וכן אין בזה בושא ואין זה נראה משונה, זה שונה וצ"ע.

ועיין בשו"ת גם אני אודך להגר"מ חלויה (ח"ו סי' לה) שכתב שבגמרא כתוב האוכל ושיש לו כמה ראיות מהגמרא שכשכותבת אכילה זו אינה כוללת שתיה ולמסקנא פסק להקל ועי"ש. וכן עיין בשו"ת אבני דרך – פרינץ (ח"י סי' טז) שכתב להקל בזה. וכ"כ בשו"ת גם אני אודך תשובות הגרמ"ש דיין (ח"א סי' כז) להקל בזה. והאמת שדעתי נוטה מאוד מאוד להחמיר וצ"ע. ומצאתי כעת למרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספר שו"ת עזרת אלעזר (דברים פר' שופטים עמ' 51) שנשאל מרן זצוק"ל בזה וענה לחומרא. עכ"ל. ושמחתי שמצאתי סמך לדברי שאני רציתי להחמיר.

וכעת מצאתי בקובץ גליונות מרי"ח נחוח (שנת תשע"ז פרשת משפטים עמ' 26) שהביא תשובה בענין זה מהרב אהרן קוליק בענין זה שכתב שם שלמעשה אינו נפסל אבל בן תורה יזהר בזה. עי"ש.

וראיתי בגליון בית נאמן (מס' 310 מוצש"ק בחוקותי שכתב שם בעמ' 5) שבגלידה יש להקל אבל בת"ח יש להחמיר ומסתמא שבשתיה זה יותר קל מגלידה כי גלידה יש מחלוקת אם נקרא משקה או לא.

ושאלתי את פי מו"ז עט"ר הגאון רבי מיכאל פרץ שליט"א מח"ס אהלי שם בענין זה וענה לי שלדעתו תלוי איך שותה אם שותה מחוץ לחנות עם כוס אין בעיה כי זה נראה מכובד אבל אם הולך ככה ברחוב שותה מהבקבוק פשוט שזה לא. וא"כ יוצא דלא טעיתי בחושבי שזה נכלל בענין של האוכל בשוק וברוך שכונתי. וכן מתשובה זו אפשר ללמוד שלאכול בשלחנות של המסעדות אין בעיה אבל אין זה מוכרח וצ"ע.

ושאלתי בענין זה את הגאונים הגדולים רבי עזריאל אויירבאך, רבי עמרם פריד, רבי שמואל אליעזר שטרן ורבי יצחק רצאבי שליט"א וכולם ענו פה אחד להקל אמנם הגאון רבי עזריאל אויירבאך הוסיף שצריך לשתות בעדינות ולא שיראה כמו ביזיון וגם הגאון רבי יצחק רצאבי הוסיף שהוא פוסק להקל מדין ס"ס ספק אחד שיש שבכלל מקילים בזמננו וספק שני אולי בשתיה אין מבזה כ"כ ומותר והגאון רבי עמרם פריד ציין לתוספות קידושין דף מ: ולחו"מ סי' לד ועי"ש.

לא ימנע מלהטיל מים. ע"כ. ומשמע דגם לדעתו אין זה שייך בכל אדם. ועוד דזה מסתייע משיטתו הנ"ל דדומה לכלב הוא רק בפת.

ומצאתי בחפיש'ה להגר"י וייס אב"ד וערבויו בשו"ת שיח יצחק (סימן תעט) שכתב: נסתפקתי בהא דנפסק ברמב"ם הלכות עדות (פרק יא ה"ה), וכן בחו"מ סימן ל"ד סעיף י"ח שהאוכל בשוק פסול לעדות, אם גם השותה בשוק בכלל זה, מאחר דבכל הש"ס קיי"ל דשתיה בכלל אכילה, ורש"י בקידושין דף מ' ע"ב ד"ה ופסול לעדות, מסביר למה פסול לעדות, הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל, עכ"ל. והנה בגמרא ברכות (דף נד ע"א) גבי מר בריה דרבינא הוה קאזיל בפקתא דערבות וצחיא למיא וכו' ואברי ליה עינא דמיא ואשתי, הנה מצינו שרבינא שתה בשוק. הרי נראה מזה שאין קפידא בדבר אם שותים בשוק, אמנם כן מזה אין ראיה, דהנה בבכורות דף מ"ד ע"ב מפורש יוצא בש"ס דאין שותים מים בפני רבים, וברש"י שם הטעם, דרך ת"ח להיות צנוע באכילה ושתיה, (ועיין בתוספות בד"ה ואין שותים מים ברבים), ואם בפני רבים אין לת"ח לשותות ק"ו בשוק, והאיך שתה רבינא שם. אמנם תירוצו בידו דמאחר דנעשה לו נס, שאיברא ליה עינא דמיא מסתמא היה בסכנה אם לא היה שותה לזאת הותר לו ג"כ לשותות בשוק, אבל באמת אפשר לומר כפי חקירתנו דכשרק רוצה לשותות אין לו לשותות בשוק.

וכתב עוד: ולכאורה יש לדמות האי דינא לסוכה, דכמו שרשאי לשותות מים או משקין חוץ לסוכה [עס' תרל"ט סעיף ב'], כמו כן אין קפידא בדבר לענין עדות, אבל יש לפלפל ע"ז, דהנה קיי"ל דעד כתרתי תלת ביעתא רשאי לאכול חוץ לסוכה, חוץ מלילה הראשונה שהשיעור אפילו אם אין לו רק כזית צריך ג"כ לאכול בסוכה, עיין טור או"ח סימן תרל"ט, והכי נימא ג"כ לענין שלא יפסל לעדות עד שאכל בשוק כשיעור ב' או ג' ביצים, הלא חז"ל אמרו בגמרא קידושין (מ ע"ב) הלשון האוכל

וכעת הראני אחי הגאון רבי יוסף נר"ו בספר טורי זהב (עמ' קסה וכן הודפס בספר תהלתו בפי מהדו"ח בעמ' 26) לדודי הגאון רבי דוד פרץ שליט"א רב דק"ק שבת אחים פנמה שכתב וז"ל: אדם שהיה יכול לשותות בבית קפה, פוסלו כמוהר"ר מכלוף אבוחצירא לעדות, כי נקרא אוכל בשוק. עכ"ל. ואולי זה רק בקפה ולא במים. וצ"ע.

והגר"א קרביץ הראני תשובה שקיבל מהגר"ח קניבסקי לגבי שתיה וענה וז"ל: להחמיר. והגר"א כתב בהערה ששאל את הגר"מ גרוס ואמר לו להקל בשתיה. וכמו שענה לנו.

ובענין זה כתב לי הג"ר משה יוחאי רז שליט"א מח"ס שו"ת ימין משה ושאל"ס וז"ל:

ומה שנסתפק אם שייך גם בשתיה.

הנה בקידושין (דף מ:): ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב, ויש אומרים פסול לעדות. ע"כ. ופירש רש"י: ופסול לעדות, וכן האוכל בשוק הואיל ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל. עכ"ל.

ובתוספות (שם ד"ה ויש) כתבו: ור"ת פירש דאוכל בשוק היינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר. ע"כ. וכבר כתוב כן במסכת כלה רבתי (פרק י, בש"ס וילנא דף נה טור ב): האוכל בשוק חברו של כלב, "והני מילי בנהמא, ומידי דרעבתנותא, אבל מידי אחרנא לא". ע"כ. ומכאן משמע דבודאי בשתיה יש להקל.

אכן לכאורה יש מקום לומר דשתיה חמירא ממדידאכילה, והוא ממה שאמרו בבכורות (דף מד:): ואין שותין מים בפני רבים. ע"ש. הרי שהקפידו בשתיה טובא.

אלא דרש"י פירש שם: ואין שותין מים, דדרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ובשתיה. עכ"ל. ומדכתב דרך תלמיד חכם, משמע דלשאר העם מותר. וע"ש בתוספות שכתבו בשם רבנו תם דה"ק אפילו לאותם הצנועין שאין שותין בפני רבים מ"מ

דיני האוכל בשוק

יותר קל (עיין ברכות נד, פסחים פו ע"ב, תוס' בכורות מד ע"ב), ולמעשה אפשר להקל לשתות דווקא מים ולא יין ורק לעמוד במקום מסוים ולשתות ולא תוך כדי הליכה. אבל לתלמיד חכם אין לשתות אף מים בפני רבים וק"ש בשוק. (בכורות מד ע"ב ותוס' שם, סי' קע במג"א וברכי יוסף שם, שו"ת שיח יצחק תעט). עכ"ל.

ועכשיו ראיתי להגאון רבי מתתיהו גבאי בספר בית מתתיהו (ח"ד סי' לא) שרצה לדמות דין זה לדין של כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות ואומר ששם סגי בשתיה אז גם כאן אסור לשתות ועי"ש מה שהאריך בזה. והגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א כתב לי להקל בזה. ושאלתי את הגאון הגדול רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א מה הדין בשתיה וענה לי וז"ל: תלוי איך זה נראה לאנשים אם שותה לצמאון לכאורה מותר אם שותה בקביעות יין וכד' לכאורה דומה לאוכל. עכ"ל.

וכעת קיבלתי תשובה ממרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א וענה לי וז"ל: לגבי שתיה תלוי בתירוצי התוס' (קידושין מ:). ע"ש. עכ"ל.

וע"ע במה שכתב ידי"נ הגר"י אביטבול בעל השערי יוסף (בקובץ באר התורה פרשת ויגש מס' קמט).

וכעת קיבלתי תשובה מהגאון רבי חיים רבי שליט"א וכתב וז"ל: עיין קידושין מ: בתד"ה ויש אומרים שהביאו כל השיטות. ע"ש ותהנה. ועיין סמ"ע בחו"מ סי' לד ס"ק מד שפסול לעדות באכילה כשאוכל בפני כל העם. בשתיה זה קל יותר ומקילים כפי הצורך ועיין כף החיים סימן קע ס"ק יח שהמנהג לשתות מים בפני רבים חזק ואמץ חיים רבי עיה"ק חולון. עכ"ל.

וראיתי לגר"א וויס שליט"א בתשובה לר' חיים מלין שליט"א שכתב שפשוט שמותר לשתות מים

בשוק וסתם אכילה בכזית, ולזאת בוודאי אם אכל רק כזית בשוק נפסל על ידי כך לעדות. והנה לשיטת המרדכי בפרק זה בורר שדווקא באכילת פת נאמר זאת, וכן הוא שיטת התוספות פ"ק דקידושין (הנ"ל), בוודאי שאין פסול בשתיית מים בשוק, אמנם אם שותה יין וכדומה עדיין יש לחקור. עכ"ל.

ומ"מ לענ"ד בשתיה יש להקל בזה מעיקר הדין.

והגאון רבי עזרא בצרי שליט"א מח"ס שו"ת שערי עזרא וש"ס ענה דענין זה הוא גם בשתיה ואסור לשתות בשוק אפי' בזמננו. ע"כ.

ושאלתי את הגאון רבי שריאל רוננברג שליט"א אם מותר לשתות מים ברחוב וענה שמותר וחזרתי ושאלתי אם יש הבדל בין מים לקולה דאולי אפשר לומר דקולה זה כן מבוזה ואמר שאין חילוק שכל המשקים מותרים.

וכעת כתב לי הגר"א נבנצל וז"ל: נלענ"ד דבימינו כי רגילים בכך. עכ"ל. וצ"ע אם דעתו דמותר בזמננו לכתחילה.¹¹

וענה לי בזה הגה"צ רבי דב הכהן קוק שליט"א אוכל אמרו ולא שותה. ויתירה מזו ע' בתוס' קידושין מ ע"ב. עכ"ל.

ודודי הגאון רבי יוסף פרץ שליט"א מח"ס פריו יתן וש"ס, פנמה כתב לי בענין וז"ל:

כתוב האוכל, לא כתוב השותה. ולכן כשר לעדות ויש להסתפק אם אינו שבת. ולכאורה כך יוצא ממסכת כלה רבתי. וכ"כ רבי יצחק גוויטע בשדה יצחק גיטין דף פ"ט. ועיין מנחת שלמה א יח בהערה. ועיין שו"ת שיח יצחק סי' תעט שהסתפק בזה. עכ"ל.

וכן שאלתי בענין זה של השתיה את הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א וענה וז"ל: בשתיה הדבר

¹¹ ויש לצי' שהבאנו קודם את תשובות הרב, שכתב תלוי ברגילות בני אדם, ופה הוא מאשר שכן הוא רגילות בני אדם.

דיני האוכל בשוק

להלכה ולמעשה שאפשר לאכול בשלחנות המסעדות שנמצאות ברחוב וכן בטיולים שאוכלים בפארקים כיון שזה כן נראה דבר מכובד ואין בזה בוש כלל וכן הסכימו להלכה הרבה מגדולי הפוסקים הנ"ל. והעריני בחור אחד שהוא רואה את האוכל בשלחן המסעדה שנמצא ברחוב הוא רואה אותו יותר גרוע מאשר לאכול ברחוב ממש ועניתי לו דאולי זה מצד ההשקפתי שהוא רואה את זה לא טוב אבל למעשה כולם רואים בשלחנות אלו משתייכות למסעדה וצ"ע.

ובענין זה סיפר לי הגאון רבי עמנואל טולידנו שליט"א שהוא פעם ראה בארה"ב אנשים שנמצאים בחתונה ואוכלים עומדים ליד הבר ואמר לי לא הבנתי מה ההתיר שלהם אבל לא נראה שרצה לפוסלם לעדות וצ"ע.

וע"ע בשו"ת נהר יוצא מעדן (ח"א סי' כו) שכתב שהאוכל במסעדה אינו פסול לעדות רק שאין זה דרך לבין תורה וכנ"ל ועי"ש.

וע"ע בשו"ת דודאי אשר להגאון רבי אשר אלגבי שליט"א (ח"ג סי' כב) שכתב תשובה ארוכה וערוכה בזה.

וראיתי בגליון בית נאמן (מס' 310 מוצש"ק בחוקותי שכתב שם בעמ' 5) שכתב בשם הגאון רבי מצליח מאזוז צ"ל שאמר למישהו שהיה אוכל גלידה ברחוב שיאכל אותו בתוך החנות. ואולי מזה יש ללמוד שאין לאכול בשלחנות המסעדות אבל י"ל שבזמנם לא היה שלחנות ברחוב ועוד יש לומר

ברחוב ולא נפסלים לעדות מדין אוכל בשוק כיון שאין בזה בוש כלל.

וכעת ענה לי בזה הגאב"ד הג"ר מרדכי גרוס שליט"א וז"ל: כתבתי בזה. ותליא באופן שתייה, אם הוי מים ומשקאות קלים, או שתיית מיץ ענבים וכיו"ב. כמו"כ סיבת השתייה שם. עכ"ל.

וע"ע בשו"ת דודאי אשר – אלגבי (ח"ג עמ' רעה) מה שכתב בזה.

והגאון רבי יודה טשזנר כתב לי בזה דיש הרבה פרטים וזה דינים דלא דשו בהם רבים. ולכן לא רוצה לענות.

בענין אכילה במסעדות, בפארקים ובחתונות

בענין מסעדות ופארקים נראה לי שאפשר להקל וכן הוא מנהג העולם וכן כתב בספר שלום יעקב – סופר (סו"ס כה) מה שהביא בשם הגר"צ א"ש שאין בעיה של איסור אוכל בשוק כשאוכל בפארק¹². וע"ע בשו"ת מקור נאמן (ח"א סי' ער"ה) שנשאל הגר"מ מאזוז אי האוכל בפארק נקרא אוכל בשוק והשיב שאם אוכל בצורה מסודרת ומכובדת אין בזה בעיה. וע"ע בשו"ת דברי בניהו (ח"ה עמ' רנו). וכעין זה ראיתי בספר מנוחת אמת – גרוס (פ"ז וירא מנוחה אות מח) שהתיר לאכול בפארק, וכ"כ בספר שלמי חיים (עמוד 91) שהגר"י זילברשטיין התיר זאת. וכן עיין בשו"ת חקרי הלכה (ח"א עמ' נז) בענין זה. וכן נראה עיקר

והוא פלי, דמה בכך שהאדם אינו בוש, הלא היה ראוי לו לבוש, ולא מצינו שחז"ל יתלו הענין בהחלטות בני אדם. ופוק חזי כל בני הדעת המוכבדים שלא תערב לכם אכילה במקומות הללו כלל. ואפי' בתוך המסעדה לא ניח"ל כ"כ לאכול, מחמת ההמון שאינם קשורים זה לזה. ולא דמי לסעודת חתונה אשר סדנא דארעה חד הוא, כי כולם נקבצו באו לשמחת חתן וכלה, והוולאותם שעות כמשפחה המונה כמה מאות נפשות. עכ"ל.

¹² והנה ראיתי שכתב ע"ז הגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א אב"ד טובה ראיתה וז"ל: ולפי"ז לא ברירא לי הראיה שכתב אלוף נעורינו הגר"ח סופר שליט"א בס' שלום יעקב (סו"ס כה) משם אור העולם חכם בן ציון א"ש זיע"א, דממתני' הנ"ל מוכח לענין מסעדות ברחוב, דלא חשיב כאוכל בשוק הפסול לעדות, דכיון דכך הוא הנימוס ואף אחד לא בוש, שוב הדר להיות כדבר המוסכם. [וכת"ר ציין אליו בעמ' תקל].

ומשיב (ח"ג סי' סה) תשובה נפלאה בענין זה. וכן עי' בספר טוב סחורה (עמ' קב).

וע"ע בשו"ת אבני לוי (ח"ב חו"מ סי' ב) שכתב אריכות בענין זה. וכעת מצאתי להגאון רבי אביגדר נבנצל שליט"א בספר מציון תצא תורה (ח"א עמ' תקמג) שנשאל אם האוכל בשלחנות של המסעדות הנמצאים ברחוב אי יש בזה חשש של אוכל בשוק וענה: לא. עכ"ל. וכמו שהבאתי לעיל בשם ספר אהל יעקב. וע"ע שם בהערות שהביא מהמשנת יוסף ומהגר"מ דויטש שליט"א בשם הגרש"ז אויירבאך זצ"ל בענין לפסול מעשן סיגריות לעדות אבל לא דן אם מעשן בשוק.

ושאלתי ע"ז את הגאון המפורסם רבי עמרם פריד שליט"א וענה וז"ל: במסעדה כיון שזה מקום ישיבה שמיועד לאכילה מסודרת אנשים רגילים לאכול בה, אין בה איסור. (עיין מעשרות פ"ג ה שאם אין בוש לאכול שם הגדרתו כחצר ולא כשוק) וכן פארקים כיון שיש מקום ישיבה כנ"ל. עכ"ל. וכן כתב לי להקל הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א. וע"ע בקובץ טובים השנים (ח"ד סי' א) מה שכתב בענין זה.

וכעת קיבלתי תשובה ממרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א בענין זה וכתב וז"ל: אם הוא אוכל בשלחנות שעל יד מסעדה או בנסיעה ברכבת וכדומה אין קפידא. ע"כ.

ובענין מסעדה ראיתי שג"כ הסכים לקולא הג"ר זלמן נחמיה גולדברג זצוק"ל בס' רואה דרך האמת (עמ' 60).

והראני ידידי הבה"ח ר' שמואל הורסט נ"י בספר שו"ת מגן שלמה (ח"א סי' נט) שפסק להקל.

וכעת הראני אחי הגאון רבי יוסף נר"ו בספר טורי זהב לדודי הגאון רבי דוד פרץ שליט"א רב דק"ק שבת אחים פנמה (עמ' קסה) וכן הודפס ענין זה בספר תהלתו בפי מהדו"ח (עמ' 26) שכתב וז"ל: אדם שהיה יכול לשתות בבית קפה, פוסלו

דאולי בזמנם לא היו רגילים כולם לאכול שם ובאמת היה אסור.

ושלחו לי כעת הלכה יומית מפי הגאון המפורסם רבי עמרם פריד מיום ראשון יז אב ה'תשפ"ב וכתב וז"ל:

שאלה: האם מותר לאכול בחוף ים, בפארק, באוטובוס ובמסעדה, או דהוי אכילה בשוק?

תשובה: אפשר להקל לאכול בחוף, באוטובוס בין עירוני, במסעדה ובמקומות ישיבה שבפארקים, שמאחר וזה מקום ישיבה המיועד לאכילה מסודרת ואנשים רגילים לאכול בו, אין בזה איסור (עיין מעשרות ג, ה שאם אין בוש לאכול שם, הגדרתו כחצר ולא כשוק). עכ"ל.

וע"ע בשו"ת הראשון לציון (ח"ב חו"מ עמ' תסז) שכתב שאפילו שמי שאוכל בחתונה במדרכה אין זה דומה לכלב אבל אין זה ראוי לת"ח. ועי"ש שהאריך בהרבה ענינים בדין זה.

ועיין בשו"ת משנה הלכות (חט"ו סי' סב) מה שכתב בזה וכן עיין במעשה הנורא שהביא עם בעל השואל ומשיב ועי"ש.

וכתב לי בזה הגאון האדיר רבי אביגדר נבנצל שליט"א וז"ל: זה מקום מיועד לאכילה. עכ"ל.

ועכשיו מצאתי בספר שו"ת יוסף לקח – פרץ (ח"א סי' נב) שכתב שאין זה פוסל לעדות אבל אין זה שבח לת"ח אלא יותר טוב שיזמין ויקח לביתו ועי"ש. ומצאתי בחפיש'ה ראיתי למשה"ת (בקובץ מה טובו אהליך יעקב ח"ב עמ' רלב) שנשאל בזה וענה בזה"ל אולי וצ"ע. עכ"ל. וכעת מצאתי בשו"ת אבני ישפה (ח"ו סי' קמג ענף ג) שכתב שאין ראוי ומי שעשה אין לפוסלו לעדות. עי"ש. וע"ע בענין זה במש"כ בשו"ת דברות אליהו (ח"ו סי' צד) עי"ש. וע"ע בספר אהל יעקב – תשובות הפוסקים (ח"ב בחלק של תשובותיו של הגר"א סקוצ'ליס שליט"א סי' כה) שכתב שלמעשה פסק לו הגר"א נבנצל שאינו נפסל לעדות. וע"ע בענין זה בספר מים ההלכה (ח"ד סי' עז). וע"ע בקובץ שואל

דיני האוכל בשוק

בשוקאפשר אגב נפשות יכלל בהצילו העדה מיהא. עכ"ל. וכתב לי להסביר דברים אלו תלמידו המובהק ידידי הג"ר יקותיאל אוהב ציון שליט"א וז"ל: עיין היטב סוגיא דמכות ו ע"א ופרש"י שם, וכונת רבינו שאם היה עד אוכל בשוק בהנ"ל אז יתכן דפוסלין אותו כדי למיהדר אזכותא. עכ"ל.

והראשל"צ הגר"י יוסף שליט"א בהסכמתו לקונטרס דיבר בענין אכילה במקום סגור וז"ל: וראיתי שדן בדבר הנוהגים לאכול לפני פסח מחוץ לבתים, אם יש לחוש בזה משום מי שאוכל בחוץ שנפסל לעדות.

נראה דכיון שהמקום מגודר וסגור, ואין הוא מקום פרוץ שרבים בוקעים בו באותה עת, האוכל שם אינו נחשב כאוכל בחוץ, ואין הדבר דומה לאוכל בשוק, ואין לחוש בזה כלל. ובש"ע הביא בכמה מקומות דמשמע שהיו נוהגים לאכול בחצרות הבתים. ע' ש"ע (סי' רס"ג סעיף ט) וע' בכף החיים סי' רע"ג אות מ"ז, ועוד, ועכ"פ יעשה הכל בצינעא ככל האפשר.

בסוגיא דקידושין (מ ע"ב) האוכל בשוק דומה לכלב [שגם הוא אוכל בשוק] וי"א שהוא פסול לעדות. אמר רב אידי בר אבין הלכה כ"א. ופירש רש"י מאחר שאין בוש פנים ואינו מקפיד על כבודו, אינו בוש בעצמו וליפסל. והקשו בתוס' שהרי במשנה במעשרות מבואר, שת"ח אינו ראוי שיאכל בשוק, כלומר דווקא ת"ח ולא שאר אנשים. ונאמרו בזה כמה תירוצים שיש בהם נפקא מינה להלכה ולמעשה ואציינם: א הר"ח פי' דהיינו דוקא כשחוטף ואוכל. ב התוס' הביאו בשם ה"ר אליהו שהולך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט, כאילו רוצה לקנות מהם. ג ר"ת פירש דהיינו דוקא בסעודה דפת שיש בה גנאי יותר. ד הרא"ש כתב דהיינו דוקא כשקובע ואוכל סעודתו בשוק, ולא דוקא פת. ה הב"ח פי' דמיירי שהוא רגיל לאכול תמיד בשוק ואין לו בוש פנים. ו מרן הב"י כתב בדעת הרמב"ם, דאוכל בשוק היינו בפני כל העם. ז הב"ח כתב בדעת הרמב"ם דהיינו שהולך ואוכל

כמוהר"ר מכלוף אבוחצירא לעדות, כי נקרא אוכל בשוק. עכ"ל. ויש לדון משום שכתב אדם שהיה יכול משמע שאפילו שלא עשה בפועל אלא אדם שהיה מעיז לעשות כזה דבר נפסל כבר והנה מפה יש ללמוד דגם בזמננו יש דין זה ואולי מהמעשה ההוא עד עתה כבר השתנו הזמנים. וצ"ע.

ובענין חתונות כתב לי מרן הראשל"צ הגר"י יוסף שליט"א וז"ל: בס"ד, כט בשבט תשפ"ב

לכבוד

הרב היקר והנעלה אוצר כלי חמדה

הר"ר יצחק פריץ שליט"א,

בן פורת להג"ר שמואל שליט"א – מקסיקו
שלום רב,

בענין שאלותיו, אשיב על מקצתם כמסת הפנאי:

בענין לאכול בחצר הנמצאת מחוץ לאולם אירועים, אם יש לחוש בזה משום מי שאוכל בחוץ שנפסל לעדות. נראה פשוט דמכיון שזהו המנהג באולמות, והחצר סגורה לקהל הרחב, אין הדבר דומה לאוכל בשוק, ואין לחוש בזה כלל. וכמובן שתלמיד חכם צריך לאכול בצורה מנומסת ומכובדת, ויעשה הכל בצינעא. ולפי כל הפירושים נראה פשוט דהאוכל בחצר שנמצא בצד האולם, אין בזה חשש כלל ועיקר.

בברכת התורה

יצחק יוסף

הראשון לציון

הרב הראשי לישראל. עכ"ל.

וכעת הראני הגר"א קרביץ ששאל את הגר"ח קניבסקי זצ"ל וענה לו וז"ל: יש להזהר. עכ"ל.

וכתב לי בזה הגה"צ המקובל רבי דב הכהן קוק שליט"א וז"ל: יש בזה אביזרא של אוכל

לפי הסמ"ע אם אוכל עם אשתו נחשב כאוכל לבד, אבל לא במקום שאמורים לבוא לשם עוברים ושבים. ולמעשה הכל תלוי במנהג בני אדם מכובדים, אם מדובר בפינה שקטה בפארק שמיועדת לכך, הכל מודים שאין בכך בעיה.

וכן מותר לאכול בחצר הנמצאת מחוץ לאולם אירועים, ואין לחוש בזה משום מי שאוכל בחוץ שנפסל לעדות. כיון שזהו המנהג באולמות, והחצר סגורה לקהל הרחב, ות"ח יאכל בצורה מנומסת ומכובדת, ויעשה הכל בצנעא.

אלא שכבר כתב הרמב"ם (הל' דעות פ"ה ה"ב) כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו לא יאכלנו אלא בביתו על שלחנו, לא יאכל בחנות ולא בשוק אלא לפי צורך גדול, כדי שלא יתגנה בפני הבריות, ובגמ' פסחים מ"ט אמרו, כל ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום סוף מחריב את ביתו וכו'.

עיי' בהגהות יעב"ץ (קדושין דף מ' ע"ב) שכתב להבדיל בין הולך ואוכל בשוק, לבין יושב ואוכל, ובזה מיישב הוא את קושית התוספות שם. ע"ש. וזה מדוקדק בלשון הרמב"ם שכתב ההולך ואוכל בשוק. ולפי"ז בנ"ד הרי רגילים לישב ליד שולחנות בחוץ, ואין הולכים ואוכלים. ועוד, דהנה המהרש"א הסביר שלכן האוכל בשוק דומה לכלב משום שאין מזונו של הכלב מצוי בבית, ולכן אוכל הוא גם בשוק אם נמצא לו שם, לפי זה האוכל במסעדה שהוציאה שולחנותיה לחוץ, אינו דומה למעשה הכלב. שוב ראיתי שדן בזה בחשוקי חמד (ברכות דף נ עמוד א) והעלה כאמור, והביא מה שאמרו במדרש (אסתר רבה פרשה ב'): בר לופייני הוה משיא את בתו מן צפורי לעכו, והעמיד חנויות מוזגות יין מצפורי לעכו. ומנורות של זהב מכאן ומכאן, אמרו, לא זזו משם עד שהאכילן עדשים מן הגורן, והשקה אותם יין מן הגת וכו', ומשמע שאכלו בשווקים וברחובות. והיינו שבאותו יום הדרכים נעשו כבית משתה גדול.

בשוק ואינו יושב במקום אחד. וכתב הרמב"ם (הל' דעות פ"ה ה"ב) כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו לא יאכלנו אלא בביתו על שלחנו, לא יאכל בחנות ולא בשוק אלא לפי צורך גדול, כדי שלא יתגנה בפני הבריות, ובגמרא פסחים מט אמרו, כל ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום סוף מחריב את ביתו וכו'. ותן לחכם ויחכם עוד.

וע"ש בתוס' שכתבו, דדוקא אוכל פת פסול אבל לא אוכל פירות. א"נ ל"ש פת ל"ש פירות אלא אם חוטף ואוכל הוא דמיפסיל, וכגון שאין בו שום פרוטה, או שאינו מקפיד עליו. וכתב בכס"מ שם, דהכריחם בזה מפני שאמרו בירושלמי, ר"ש ברבי הוה אכיל בשוק, חזייה ר"מ (אמר לו) אין שבח לתלמיד לאכול בשוק. משמע דלאחר אין קפידא. דהיינו באוכל פירות, או באינו חטף ואוכל, ואפ"ה אין שבח לת"ח. ורבינו סתם דבריו ואין בהם הכרע. א"נ שרבינו סובר דהא דאמר' פסול לעדות, היינו באוכל בפני כל העם, אבל אם אוכל בשוק שאין בו רוב עם, אלא קצת עוברים ושבים, לא מיפסיל מש"ה. והיינו ההיא דירושלמי מ"מ אינו שבח לת"ח. ע"כ. וראה מ"ש בזה בס' משרת משה (עטייה) על הרמב"ם.

ומרן בשלחן ערוך (חו"מ הלכות עדות סימן לד סעיף יח) כתב: הבזויים, פסולים לעדות מדבריהם, והם האנשים שהולכים ואוכלים בשוק בפני כל העם. וכתב הסמ"ע, (ס"ק מד), אבל כשאינו בפני כל העם אמרו בגמרא [ירושלמי מעשרות פ"ג ה"ב] דגנאי הוא לתלמיד חכם לעשות כן, אבל אין אדם נפסל בכך, ע"ש.

וראה עוד בסמ"ע (חו"מ סי' לד ס"ק מד) על דברי השו"ע שהביא את הדין שמי שאוכל בשוק הוא פסול לעדות. שיש שתירצו שיש חילוק בין אם הוא אוכל בפני אנשים נוספים, או רק לבד ללא אנשים. כלומר, לפי חילוק זה כל אדם לא ראוי שיאכל בפני אנשים נוספים בשוק.

לשלוח לו מכתב רק על ידי זה שהוא אדם מבזזה?
וחשב אולי בגלל דחיפות הענין. ומיד שנתן המכתב
פתח הרב מקראקא והנה התוכן: למע"כ ידידי
הגאון אב"ד קראקא להסיר מכשול, הנני בכתב
להעיד על מוכ"ז שראיתיו אוכל בשוק, ולכן הוא
פסול לעדות וחתם. עכ"ל.

אלא דמ"ש להחמיר כ"כ במי שאוכל מהבר וצלחתו
בידו, הנה י"ל דכיום הדבר נהוג בהרבה חתונות,
ואינו נראה כאוכל בשוק שייפסל לעדות בשל כך.
וכ"ה מעשים בכל יום. עכ"ל.

ובגליון ה' מעשיות משיעורו השבועי של הגאון
רבי מצליח חי מאזוז שליט"א (גל' קפז ה' לנופש
וטיולים ח"ב) דיבר על ענין וכתב דמהרמב"ם
שכתב שת"ח לא יאכל בחנות משמע שלא יאכל
במסעדה בשלחנות של הרחוב. ופסק דבפארקים
במקום שלא רואים אותם אנשים מותר. ע"ש.

אכילה בשוק בזמן הקורונה שאין אנשים ברחוב

ראיתי בשו"ת גם אני אודך תשובות הרב אדיר כהן
(ח"ב סי' מא) שחקר הגר"ג הכהן רבינוביץ אי
מותר לאכול בשוק בזמן הבידוד של הקורונה
והשיב לו הגר"א דאפילו שאין לאסור מדינא אין
זה ראוי ויותר כיון שלפעמים כן יש אנשים. ואמנם
חשבתי שמכיון שמרן הבית יוסף פסק דרך אסור
בפני רבים אז אם אין הרבה אנשים ברחוב וגם אין
הרבה במרפסות אז אין בעיה (ויש לדון אם אפשר
לאכול בפני מי שהיה נמצא בחוץ נגד הוראת גדולי
הדור דאולי הוא דומה לכלב מכיון שהוא רשע ואין
בעיה לאכול בפני בהמות אבל מכיון שלגבי שוק
של גוים אסור אז כ"ש פה) ואם יש אנשים
במרפסות צ"ע ואיני יודע מה הדין.

ומיהו אברכים ובני תורה וכ"ש תלמידי חכמים אין
ראוי להם לאכול ליד שלחן העומד על המדרכה
שלא יתגנו בפני הבריות. וכן לגבי האכילה
באוטובוס, דאף שיושב במקומו ואוכל וכן דרך
כמה אותם הממהרים לעבודתם, ומסתבר שאינו
דומה לכלב, משום שאינו הולך ואוכל. ואפ"ה חכם
ימנע מזה. ועיין ברמב"ם (פ"ה מהלכות דעות
ה"ב) שכתב: "כשהחכם אוכל, מעט זה הראוי לו,
לא יאכלנו אלא בביתו על שלחנו. ולא יאכל בחנות
ולא בשוק אלא מפני צורך גדול, כדי שלא יתגנה
בפני הבריות, ולא יאכל אצל עמי הארץ, ולא על
אותן השולחנות המלאים קיא צואה, ולא ירבה
סעודתו בכל מקום ואפילו עם החכמים, ולא יאכל
בסעודות שיש בהן קבוצ הרבה".

והאוכלים ב"בר" בחתונות אם נחשבים כאוכלים
בשוק, ע' בשו"ת משנה הלכות (ח"ה ט"ו סימן סא)
שכתב שההולכים עם צלחת ביד ומסתובבים
ואוכלים ככלב, הגם שאינו בשוק ממש, מכל מקום
נראה שזה גם כן בכלל הרעבתן. ובפרט אם יש שם
נשים ואנשים כדרך המקומות האלו, והוא מסתכל
ומדבר עמהם, שיש ח"ו בכלל אכלו ושתו ויקומו
לצחק. ולפי זה מי שאכל באופן כזה יש להזהר
אחר כך שלא לקראו להיות עד מעדי הקידושין,
והביא שם מעשה ששמע אודות הגאון בעל שואל
ומשיב, שבעת היריד פתח החלון והביט ברחוב,
וראה אדם אחד בשוק, וקראו שיכנס לפניו. ושאלו
מאיזה מקום הוא, והשיב לו מקראקא. שאל אותו
האם הוא מכיר את הרב מקראקא? אמר לו הן.
אמר לו אם אמסור בידך מכתב שתמסרהו לרב,
תעשה לי הדבר? אמר לו כן. אמר לו אבל אל
תפתח אותו, והבטיח לו שלא יפתח. אך יצא יצא
וחבריו שאלוהו האם יש לך קשרים עם הגאון בעל
שו"מ? והשיב להם אני אדם חשוב ואני יוצא ונכנס
בביתו, ולא עוד אלא ששלח לו מכתב לרב
מקראקא. וגם שם אני נכנס ויוצא. חבריו קינאו בו
והוא הלך ובגאותו שחקים, הוא בא לקראקא ונכנס
לרב, ואמר לו רבי יש לי מכתב לכם מהשו"מ! הרב
מקראקא בהכירו תמה, וכי אין לו להשו"מ שליח

אי מותר לאכול בשוק כדי להזדרז למצוות

הנה ראיתי שחקר הגר"ג רבינוביץ את הגרמ"ר שעיו שליט"א בגם אני אודך מתשובותיו (ח"ב סי' קלב) אי מותר לאול בשוק כדי להזדרז למצוות והשיב הרב דיכול לאכול בשוק כדי להגיע ולהיות מעשרה ראשונים, והאמת שלא פשוט לי בסברה והמנהג של ההשכנזים הוא שבחתונות שותים יין ועושים אותם בשוק ואפשר לומר שיש הבדל בין המצוה עצמה שזה עצם המצוה השתיה בין לפה שזה כדי להגיע למצוה ועיין לעיל מה שהבאנו בענין החתונות. וצ"ע. והנה שאלתי את הגאון רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א אם מותר לאכול בשוק כדי לחסוך זמן ללימוד וענה לי וז"ל: נראה שמותר שמבזה עצמו על דברי תורה. עכ"ל. וצ"ע מה יהיה דעתו לענין מצוות.

אי מותר לשים אותו כש"ץ, סופר, שוחט או משגיח כשרות

עיין בקובץ מה טובו אהליך יעקב (מס' ח עמ' קסז) שהביא בשם הגר"מ שטרנבוך שליט"א שאוכל בשוק בזמננו אפשר להעלותו כש"ץ רק שלא יהיה ש"ץ קבוע. וע"ע בקובץ מה טובו אהליך יעקב (חי"א עמ' קמו) שפסק הגר"י זילברשטיין שאין זה כבוד ד' ואין זה כבוד לביה"כ לשים חזן כזה בזוי ועי"ש.

ובענין זה כתב לי דודי הגאון רבי יוסף פרץ שליט"א מח"ס פרי יתן וש"ס, פנמה וז"ל:

עיין או"ח סימן נג ס"ד וסעיף יג, ונראה שאם הוא בעל מדות טובות הנזכרות באו"ח שם, מותר להיות ש"ץ, כיון שבשעה שמתפלל אינו מתבזה ואינו נוהג מעשה נבזות, אין כאן בזיון לתפלה. אלא שכיון שפסול לעדות והטעם הוא שלא איכפת

לו להתבזות, לכן לא איכפת לו לשקר, מסתמא לא כדאי להעלותו ש"ץ, כיון שאינו דובר אמת. עכ"ל. והגאון רבי עמרם פריד ענה לי וז"ל: אין להעלותו (או"ח נג). עכ"ל. ושאלתי את הגאון המפורסם רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א אם אפשר להעלותו כש"ץ וענה לי וז"ל: לא מצינו פסול. עכ"ל. וצ"ע על דבריו דאיך מותר לשים כלב ש"ץ והרי הוא השליח של הצבור ומסתמא לא יכול להוציא אחרים יד"ח אם הוא כלב ויש לעיין יותר.

וכתב לי בענין הגאון רבי משה יעקב חפוטא שליט"א וז"ל: ומה שאתה רוצה לפוסלו להיות ש"ץ ומשגיח כשרות, הנה אין לנו בו אלא חידוש, דסו"ס לרש"י אינו נפסל מדינא אלא שקבעו חכמים לפסלו לפי שאינו חס על כבודו, אולם אין כאן חשש משקר. אלא דמדברי הרמב"ם וכן בשו"ע משמע דאין מקפידין על עדות שקר, וסו"ס כמה עמי ארצות דחשודין על כמה דברים ולא נפסלו לשאר עדויות, והרי רובם אוכלים בשוק. ולכן נר"ל כמש"כ לעיל דדוקא הולכין ואוכלין שהם מבוזין ובל"ז אין לפוסלין בנאמנות של עד אחד, וכן ודאי שכשרים לש"ץ, שהרי עשרה מבוזין שאוכלים בשוק חייבין במנין ויעמידו אחד מהם להתפלל. ובזה גם אם נחשב להחמיר ולפסול האוכלים בשוק גם שאינם הולכים [ולענ"ד לדעת השו"ע דוקא הולכין ואוכלין], סו"ס לש"ץ ונאמנות דע"א באיסורין אין לפוסלם, דא"כ לא הנחת מקום להכשיר רובא דרובא דעלמא. ועיין בשו"ת יכין ובוועז לרשב"ץ ח"ב שאלה ק' דאמרי' בפרק חומר בקודש [חגיגה כ"ב ע"א] כיצד מקבלין האידנא סהדותא מע"ה, כרבי יוסי, וסו"ס משמע דדוקא אם אינו במקרא ואינו במשנה ואינו בד"א וחשוד על עריות וגזל ושבועת שוא, עיי"ש מש"כ. וענין עד אחד יש להאריך בו, והגר' לענ"ד כתבתי, ועוד חזון למועד בע"ה. עכ"ל.

וקיבלתי מכתב מהגאון האדיר רבי עזריאל אוירבאך שליט"א ע"י הרב מאיר סנדר שליט"א וז"ל המכתב: בס"ד, אור לי"ז אייר התשפ"ב

דיני האוכל בשוק

מכתב – תשובות ממרן הגרע"א שליט"א

לכבוד הבחור החשוב והנפלא כמר יצחק פרץ הי"ו ממכסיקו סיטי, אחדשה"ט!

קיבלתי מכתבו (מכיום ה' אייר) עם השאלות שביקש לשאול את פי מו"ר מרן הגר"ע אויערבאך שליט"א, ואחר המחילה על העיכוב בתשובתי, הנה בליל שיש האחרון (אור ל"ב אייר) הצגתי לפניו את שאלותיו, וכה השיב:

ראשית, שאלה ובירר מה הכוונה ל"אוכל בשוק" – האם הכוונה שאוכל ברחוב, באמצע הכביש? הרי מסתמא לא מדובר כך, אלא שאוכל באיזה מקום בצידי דרכים, כמו שמקובל היום בכל מקום.

ואמר, שבזמן הגמרא, מי שהיה אוכל בשוק הרי זה היה מעיד עליו שהוא "קל דעת", כי היו רגילים לאכול בביתם ולא היו מסעדות וכיו"ב, משא"כ היום שיש רגילות לאכול בשוק – ונתן דוגמא לכך כגון מי שאוכל בשעת נסיעתו באוטובוס וכדומה, ולכן נראה שאין היום את הדין של "אוכל בשוק", וכשר לעדות.

והוספתי לפני מו"ר מרן שליט"א שא"כ כך יהיה הדין גם לענין שליח צבור, וכן לכל התפקידים שהזכיר בשאלתו – סופר סת"ם, שוחט ומשגיח כשרות וכיו"ב, שבכל אלו יש דין של "נאמנות", כמו בעדות, וגם מי שאוכל בשוק בזמן הזה בדרך מכובדת, הרי הוא נאמן [ואה"נ שמי שאוכל בצורה מכובדת ומקובלת, כגון שאוכל בעמץ הכביש ממש וכנ"ל – יש לבדוק אחריו, אבל אינו נפסל לעדות].

הכו"ח בשם מוה"ר שליט"א ובברכת התורה, מכון דברי מאיר. עכ"ל.

ועוד פסק הגר"ע אויערבאך שליט"א וז"ל: אף דבזמן חז"ל מסתבר שאדם האוכל בשוק אין

להגישו כש"ץ אולם בזמנינו דהרבה אוכלים בשוק אין בזה בזיון ולכן מותר להגישו לש"ץ. (רשימות הגר"י שוב שליט"א).

וכעת כתב לי בזה הגר"א נבנצל שליט"א וז"ל: נלענ"ד דבימינו כי רגילים בכך. עכ"ל.

ושאלתי אותו עוד פעם, מה היה הדין בזמנם דלא היו רגילים בכך האם היה נפסל להיות ש"ץ. וענה וז"ל: לא. וצע"ג דא"כ למה כתב בזמננו כי רגילים בכך. והרי זה לא הטעם. וד' יאיר עיני.

וכעת כתב לי בזה הגאון המקובל רבי דב קוק שליט"א וז"ל (שלחתי לרב ב שאלות ולכן כתוב אות ב): ב. רק לעדות נפסל אבל להחשד בעבירה לא יחשד. תזכה לברכת "פרצת" בכל התורה. עכ"ל.

וכתב לי בזה הגאון הנאמ"ן רבי מאיר מאזוז שליט"א וז"ל: יכול. עכ"ל.

עיין בספר אהל יעקב – תשובות הפוסקים (ח"א עח) ששאל שאלה זו והגר"י זילברשטיין ענה וז"ל: לעדות נפסל משום שהוא אדם מזולזל אולם לכשרות נשאר נאמן (בדומה לאשה שנפסלת לעדות ונאמנת על איסורין). והגר"א נבנצל ענה לו וז"ל: כאן לא ברור כל כך לאינשי האיסור דהא יש פירושים שונים¹³. והגר"א שלזינגר ענה וז"ל: משגיח נאמן מדין ע"א נאמן באיסורים וברמב"ם בהל' מאכ"א כותב בכמה מקומות שהוא נאמן רק בתנאי שהוא בחזקת כשרות אם אוכל בשוק אינו בחזקת כשרות וק"ו אם אוכל בלי נט"י בודאי זה מערער את חזקת הכשרות שלו ואי אפשר להאמינו כמשגיח אבל אסור לחשוד בכשרים ורק אם הדברים ידועים ויש עדים אפשר לפטרו מתפקידו אבל לא בגלל דבורי לשה"ר ורכילות. עכ"ל.

זה אומר שיש לנו פה שני התרים מהרב, אחד שרגילים בכך, והשני שאולי הוא לא יודע את הדינים.

¹³ וצ"ע מה יהיה הדין אם המשגיח הזה כן ידע הדין. ומצד אחר הבאנו קודם תשובה אחרת מהרב ובה כתב נלע"ד כי רגילים בכך.

דיני האוכל בשוק

אומר תצא ר"ע אומר משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. ע"כ. והאמת שלא עיינתי היטב בגמרא זו מחמת קוצר הזמן אבל ממה שנראה שאפשר להביא קצת ראייה מזה שזה כל כך לא טוב ולא יפה שאפי' יש אומרים שאפשר לגרש אותה בגלל זה וצ"ע. ועי' בתוס' שאמרו שזה קודם נישואין אבל בכל זאת זה אומר שזה משהו בכלל לא טוב. וראיתי שכבר עמד בזה בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ד עמ' תריד) שנשאל הגר"א נבנצל אי ילדים מגיל 8 ו9 יכולים לאכול בגינה צבורית או יש בזה משום אוכל בשוק וענה וז"ל: מותר ושם בהערה הביא שכיון שזה גינה צבורית אפשר לומר שזה יותר קל ועוד הביא שם בהערה שכן פסק הגר"י זילברשטיין שיכולים לאכול שם אפי' שאין זה מקום מיוחד לזה. עי"ש.

ועי' בספר שלום יעקב (עמ' רסח) שכתב שמסתמא לא נפסלת לעדות.

ועוד ראיתי בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ט עמ' שנ) שנשאל בענין זה הגר"א שלזינגר מח"ס שואלין ודורשין ושאל"ס וענה שאין בזה נפק"מ כי היא פסולה לעדות (כנראה שלא נשאל לגבי הדברים שהיא כשרה לעדות) והוסיף שאפ"ה נראה דבאישה זה יותר חמור מפני שאין זה צניעות וזה עזות. עי"ש. ועוד הביא שם (בעמ' שנא) לענין קטן שפסק הגר"א שלזינגר שענין זה נמדד לפום חורפיה וזה תלוי אם הגיע כבר לחינוך או לא ואם הגיע צריך להסביר לו ועי"ש.

ועכשיו ראיתי שנשאל בזה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ב עמ' רלב) לענין קטנים וענה: גם בקטנים. אמנם הגר"מ שטרנבוך בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ח עמ' קסז) פסק שאשה שאוכלת בשוק אינה נפסלת אפי' לדברים שהיא יכולה להעיד. והגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א ענה וז"ל: עיין יו"ד קכז, חו"מ לד. עכ"ל.

וע"ע בזה בשו"ת דודאי אשר – אלגבי (ח"ג עמ' רעט) מה שכתב בזה.

ועי' בחשוקי חמד (בכורות ל' ע"ב עמ' שיז) הביא שאמר לו משה"ת הגר"ח קניבסקי שאי אפשר להאמין בו ופסול להיות משגיח. ועי"ש.

ושאלתי בזה את הגרמ"ש קליין שליט"א וענה לי דאם זה אדם ירא שמים ורק יש לו את הבעיה הזו אולי אפשר להקל.

וכעת הראני הרב אלחנן פרינץ בספרו שו"ת אבני דרך (ח"ז סי' קפו) וכתב שם שלמעשה כדאי להחליף ושהגר"א נבנצל כתב לו להקל.

הנה שאל אותי אאמו"ר עט"ר הגאון הגדול רבי שמואל פרץ שליט"א מח"ס ארחץ בנקיון כפי ושאל"ס שראה סופר אחד אוכל בשלחנות של המסעדה של פלאפל שזה פת שנמצאים ברחוב ושאלתו אי אפשר לסמוך על סופר זה.

והנה עניתי לו דבעיקר הנדון בשלחנות המסעדה יש להקל וכמו שהבאנו לעיל. ואם נגיד שזה כן נחשב אוכל בשוק גם אפשר לצרף את שיטת הפוסקים המקילים בזמננו ועוד יש לדון מדין סופר ואמרתי לו דאולי יש לדמות ענין זה לענין של משגיח כשרות ששני הענינים הם נאמנות, והגר"ח קניבסקי זצוק"ל פסק להחמיר לגבי משגיח כשרות ואולי יהיה אותו הדין פה וצ"ע.

ושאלתי את מו"ז עט"ר הגאון האדיר רבי מיכאל פרץ שליט"א וענה לי דמסתבר שאם זה נראה מבזה יש לפסול אותו.

וכעת ענה לי הגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א שכל מי שפסול לעדות פסול גם מלהיות ש"ץ.

האם דין זה הוא גם באשה ובקטן שנפסלים לעדות בדברים שיכולים להעיד

הנה ראיתי בגמרא מסכת גיטין (פט.) וז"ל: כתנאי אכלה בשוק גירגרה בשוק הניקה בשוק בכולן ר"מ

ועכשיו מצאתי בספר מנוחת אמת – גרוס (עמ' פב הע' מח) שכתב וז"ל: אבל נשים ובנות ישמרו ביותר בזה שלא ללעוס מיני מתיקה וכיו"ב בדרכם ובלא"ה אין זה יאה לבת ישראל נאמנה ללעוס גומי לעיסה אף בבית. עכ"ל.

וכעת ראיתי לגר"א ווייס בתשובה לרב חיים מלין שליט"א שכתב שראוי לחנך את הקטנים בזה ושדרך ארץ קדמה לתורה.

וכעת הראני הגר"א קרביץ ששאל את הגר"ח קניבסקי מה הדין אם יש למישהו עוגיות והבן לא מתאפק עד שיגיע לבית אז רוצה לאכול שם, אם אפשר להקל כיון שאין לו בר מצוה וענה וז"ל: יזהר, טוב להמתין אם יכול¹⁴. עכ"ל.

וכעת י"ל עולם הספר שו"ת אמרי יעקב ח"ב לגר"מ שטרן שליט"א ושם בסי' לב כתב בתשובה לידידי הגר"ר חיים מלין שליט"א דאין לחנך קטנים כלל, ורק הגיעו כבר לגיל עשר שנים יש לחנכם אך ורק אם אוכלים והולכים ואוכלים פת וכו' ע"ש.

ושאלתי בענין נשים את הגאון רבי יודה טשזנר שליט"א וענה וז"ל: תשובה: כבר כתבתי שהלכות האלו עמומות ולא מבוארות היטב בפוסקים מה הדין בזמנינו.

אכן באופן כללי אם אין הדבר נראה מוזר או גנאי לאדם ההוא לפי מעמדו יש מקום להקל.

לענין נשים אין הדבר תלוי בפסול עדות אלא אם הדבר צנוע לעשות כן. והכל לפי הענין.

בברכת התורה,

י' טשזנר.

הנה ראיתי בספר אוצר המשפט (ח"ב עמ' רפז) שכתב שאין איסור בלילה כיון שהוא לא מתבייש מפני שלא רואים אותו ועי"ש.

וע"ע בשו"ת גם אני אודך תשובות הרב סלמאן שלמה דורי (ח"א עמ' רעז) שכתב ג"כ להקל וכן הביא מהגר"י זילברשטיין בחשוקי חמד.

וע"ע בשו"ת גם אני אודך תשובות הגרמ"ש דיין (ח"ה עמ' רלד) במה שדן בענין זה. ועי' בענין זה בספר שלמי חיים (עמ' 87) ששאל בזה את הגר"י זילברשטיין שליט"א וענה לו דגם בלילה צריך להקפיד ולא פלוג רבנן. וע"ע בספר שאלת רב (ח"א פ"א תש"ב) שענה בזה מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל וז"ל: אולי וצ"ע. ויצא דיש סתירה בדברי הגר"י שכתבשוקי חמד הנ"ל כתב להקל ובספר שלמי חיים כתב להחמיר וצ"ע.

ועיין בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ד עמ' תריז הע' ה) שכתב ששאל בזה את הגר"א שלזינגר שליט"א וענה לו דעצם הענין שעושה מעשה כלב אפי' בלילה אין לעשותו. ושם כתב שכן פסק לו הגר"מ שטרנבוך שליט"א מהא דבתוס' לא אמרו חילוק ועי"ש שהביא גם כן שכבר נסתפק בזה בשו"ת שיח יצחק (סי' תעט) ועי"ש. ושמעתי מפי מו"ז עט"ר הגאון רבי מיכאל פרץ שליט"א דבלילה אפשר להקל ואולי יש לחלק דרך כשאין ניכר אבל אם זה בלילה ויש אור או דניכר מסתבר דאסור וצ"ע.

וכעת הראני הגר"א קרביץ שליט"א שענה לו הגר"ח קניבסקי בזה וז"ל: אין נפקא מינה. עכ"ל. וצ"ע מה פירוש התשובה.

אי מותר לאכול בשוק בלילה

¹⁴ יכול גם בגדולים מותר, רק יש לעי' על מה שכתב "טוב" ואולי אפשר לתרץ דהוא סובר דכל הענין של אוכל בשוק הוא רק ענין אז גם פה זה רק "טוב".

¹⁴ וי"ל דזה לא סתירא עם התשובה השניה שהבאנו של הגר"ח על זה דענה גם בקטנים, ופה כתב אם יכול, ואם לא

הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספר שיח חיים – מלין (עמ' 144) לענין פיצוחים וענה מרן זצ"ל וז"ל: כל אלה הדברים של בזיון – זה לא יפה. עכ"ל. וכעת ראיתי בספר מנוחת אמת – גרוס (עמ' פב הע' מח) שכתב וז"ל: אבל אכילת מיני מתיקה גרידא אפשר לאכול. עכ"ל.

וכעת ראיתי לגר"א וויס בעל המנחת אשר בתשובה לגר"ר חיים מלין שליט"א שכתב שהאוכל פיצוחים וגרעינים ברחוב לא נפסל לעדות והוא כתב טעם דבזמננו מי שיאכל בשוק כן יקפיד בדברים אחרים של בושט ונראה שטעם זה הוא גם כדי להתיר את סתם אוכל בשוק ולא רק פיצוחים. וע"ע בספר בחוקותיך אשתעשע (מערכת האלף עמ' ז).

וכעת שאלתי את הגה"צ המקובל רבי דב קוק שליט"א אם מותר לאכול סוכריה בשוק או ללעוס מסטיק וכדו', וכתב לי וז"ל: סוכריה כן (והוסיף אמר שהוא מתכוון גם למסטיק וכד' שמותר).

וכעת כתב לי בזה הגר"א נבנצל שליט"א וז"ל: בכל דבר סוכריה בפה אינה נראית מסטיק אם מוציאו מהפה אסור. עכ"ל.

אם אביו מצווה את הבן שיאכל בשוק מה יעשה

הנה ראיתי שדן בענין זה בספר אהל יעקב – תשובות הפוסקים (ח"א עמ' רעח) ושם נשאל בזה הגר"ח קניבסקי זצ"ל וענה בע"פ וז"ל: שיסביר לאבא שלו שזה לא דרך ארץ. עכ"ל. והגר"ז שליט"א ענה לו וז"ל: מצות כיבוד אב, הוא להאכילו ולהשקותו, מצות מורא שלא יסתור את דבריו, אבל בכל דבר שאין זה נוגע לכבוד אביו, אינו צריך לשמוע לו, אלא שאם עושה בזדון כנגד רצון אביו, יש בזה זלזול לאביו, אבל אם יש לו

וכעת מצאתי בס' אליבא דשמואל ע"ס השו"ע עמ' ר דכתב בשם הגר"ש אוירבאך זצוק"ל דאם אוכל בצינעא באופן שלא יראו אותו אין בעיה.

אי מותר למצוץ סוכריה בשוק וכן בענין פיצוחים וגרעינים

הנה ראיתי שנשאל בזה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ב עמ' רלב) וענה וז"ל: גם שאין ניכר אין לעשות. ועי"ש שהגר"מ גבאי ציין לכמה מקומות. ובציונים הביא מספר כל משאלותיך שכשמרן היה ילד היה מוצץ סוכריה ברחוב עם החזו"א, והחזו"א אמר לו שזה אוכל בשוק עי"ש.

וראיתי בס' שיח חיים (עמ' שדמ) שנשאל הגר"ח קניבסקי על סיפור שהוא עצמו סיפר כמה פעמים שיצא מהבית עם סוכריה בפה והחזו"א אמר לו שיוציאו מהפה ויברך שוב וצ"ע והרי זה אוכל בשוק, וענה וז"ל: זה לא נקרא אכילה בשוק, הוא לא אוכל. עכ"ל קודשו. וי"ל דלמעשה דעתו נראית דמותר. וצ"ע עוד בכל זה.

ועי' בספר שלמי חיים (עמ' 97) שהביא ששאל את הגר"י זילברשטיין שליט"א וענה לו דאם אינו ניכר אפשר להקל וכן שאל בענין מסטיק ואמר שזה זלזול גדול ואין להקל. וכן ענה לי הגאון רבי עמרם פריד שליט"א וז"ל: דברים שניכר שאוכל אסור דברים שלא ניכר מותר. עכ"ל. וע"ע בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ד עמ' תריט) שנשאל הגר"א נבנצל שליט"א אם קיים דין אוכל בשוק בסוכריה וענה: אולי לא. ועי"ש (בהערה י) שהאריך הרבה בענין זה. ושמעתי מפי מו"ז עט"ר הגאון רבי מיכאל פרץ שליט"א דכשאינו ניכר שרי. ושאלתי את הגר"נ הכהן קופשיץ שליט"א וענה וז"ל: סוכריה ודברים קטנים לכאורה אין בעיה פיצוחים אולי גרוע יותר. ועוד ראיתי שנשאל משה"ת

על שאלה א מותר ושאר דברים אלה, והוסיף בע"פ דכוונתו דשאר דברים אלה אסור).

אי מותר לדבר בטלפון ברחוב

הנה ראיתי שכבר עמד בזה בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ד עמ' תריז) ונשאל בזה הגר"א נבנצל שליט"א וענה וז"ל: אם זה חוסך זמן ללימוד זה כדאי. עכ"ל. כלומר כדאי לדבר בטלפון ברחוב אם זה חוסך זמן ללימוד. ועי"ש בהערה שהביא שכן שמע מהגר"ח פ' שיינברג זצ"ל ושכתב הגר"י בורדיאנסקי שליט"א ששמע ששאלו בענין זה את משה"ת הגר"ח קניבסקי וענה וז"ל: ה"ז כאוכל בשוק¹⁵. עכ"ל. ושכן כתב לו הגה"צ רבי חיים ואלקין שליט"א. ושכן כתב לו הגר"ח מישקובסקי שליט"א. ושכן ראה מכתב בענין זה מהגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל¹⁶.

ושכן ראה שחידש הגר"מ הלבארשטאם זצ"ל ולא הסכימו עמו חברי הבד"ץ. וע"ע שם שהביא מהאורחות חיים להרא"ש ולא מוכרחים דבריו. ובענין זה כתב לי הגאון הגדול רבי דוד ינוקא שליט"א ע"ד מה ששאלתי אותו שמעתי שיש כאלו שחידשו שהמדבר בטלפון ברחוב הר"ז פסול

סיבה טובה, ובפרט כאשר זה נוגע לכבוד שמים, ואביו מצוה אותו לעבור על חומרא, גם אם ישמע לו, לא יקים בזה שום מצוה. עכ"ל. והגר"א נבנצל שליט"א ענה לו וז"ל: אם אביו יש לו איזה צורך בזה ישמע לאביו. עכ"ל. והגר"י טשזנר שליט"א ענה לו וז"ל: אם האבא יצוה לו ללכת ערום בשוק האם ישמע לו הרי שני הדינים הם סמוכים בשו"ע ומ"מ הכל תלוי מדוע האבא מצוה אותו בכך כגון אם זה חד פעמי או באופן קבוע ובודאי שיש לאבא טעם לזה וצריך לשקול הדברים לפי הענין. עכ"ל. והגר"א דינר שליט"א ענה וז"ל: יעשה כן בדרך צנוע. עכ"ל. והגר"ע פריד שליט"א ענה לי וז"ל: אין צריך לשמוע בקולו יו"ד רמ סעיף כה, וע"ע שם סעיף ט. עכ"ל. וכן פסק מו"ז עט"ר הגאון רבי מיכאל פריץ שליט"א מח"ס אהלי שם וש"ס. וע"ע בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ד עמ' תרכב) שהביא שם פסקו של הגר"א נבנצל ועי' בהערה. וע"ע בספר שלמי חיים (עמ' 106) מה שכתב בזה. ובענין זה קיבלתי תשובה מהגאון רבי נתן קופשיץ שליט"א וענה לי וז"ל: אם האב אינו הגון אינו צריך לשמוע לו אם האב הגון לכאורה ישמע לו. עכ"ל.

וכעת שאלתי את הגאון המקובל רבי דב קוק שליט"א וענה לי וז"ל: שאר דברים אלה (אסור). עכ"ל. (זה היה מכתב עם כמה שאלות והרב אמר

¹⁵ ושאלתי בזה את הגר"י אזרחי שליט"א מראשי ישיבת מיר וענה דאם כך אמר רבי חיים זצ"ל אין מה להוסיף.

וכששאלתי את הגר"ר שמואל ברוך גנוט שליט"א ממקורביו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל מה הסברא ענה וז"ל: הסברא של הרב פשוטה וברורה.

מאחר שזה זילותא לדבר ברחוב בסולרי, לכן המדבר בו פסול לעדות.

אך מאחר שאנו הרי יודעים שכל העולם, כולל אנשים נכבדים מאד, משוחחים בטלפון ברחוב. ממילא הסברא נדחית.

וקצת צ"ע מפני מה דראיתי כעת בס' שמחת מרדכי לרב מרדכי זיסקינד הגר שליט"א (עמ' ג) ששאל בזה את שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל וענה לו וז"ל: לדבר בזה, מה זה שייך לאוכל. וע"ש עוד שהביא שמרן ענה דלא יודע מה זה, ויש כמה שטענו כן שהוא פסק לחומרא כי לא ידע מה זה. וצ"ע שפה פסק להקל.

¹⁶ וכעין זה ראיתי ממרן הגר"מ ליפקוביץ זצוק"ל, בספר רבי מיכאל יהודה ח"א עמ' 421, שכתב וז"ל: מלבד זאת, ראה רבינו בעצם הדיבור בפלאפון בפרהסיא לעין כל ברחובה של עיר, הנהגה זולה שאינה ראויה, אותה כינה "התדרדרות של זמננו": "היא הנהגה שפילה, לא פחות מזה שאוכל ברחוב ובשוק, אשר כל מי שמחזיק עצמו לבעל נימוס ודרך ארץ, צריך להרחיק עצמו מהנהגה כזו" – כתב רבינו במכתב. עכ"ל.

עדות דרבנן מחמת שאינם מקפידים שלא לשוחח בטלפון הנייד ברחוב.

והנה מקור ד"ז הוא בהא דאיתא בגמ' (קידושין מ:): "ת"ר האוכל בשוק הר"ז דומה לכלב, וי"א פסול לעדות, א"ר אידי בר אבין הלכה כיש-אומרים", ופירש"י (שם, ד"ה ופסול לעדות): "וכן האוכל בשוק הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל", והרמב"ם (פי"א מהל' עדות ה"ה) הוסיף ע"ז: "וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם, והם האנשים שהולכין ואוכלין בשוק לפני כל העם, וכגון אלו שהולכין ערומים בשוק בשעה שהן עושין במלאכה מנוולת, וכיוצא באלו שאינן מקפידין על הבושת, שכל אלו חשובין ככלב ואינן מקפידין על עדות שקר", וכ"נ להלכה בשו"ע (חו"מ, סי' לד סי"ח), ועי' בבאה"ג (שם, אות ז) שציין לסוגיית הגמ' במס' ב"ק (פו:) עיי"ש, ובביאור הגר"א (שם סק"מ) ציין להא דאיתא בגמ' (יבמות סג:): "בגוי נבל אכעיסם... במתניתא תנא אלו אנשי ברבריא ואנשי מרטנאי שמהלכין ערומים בשוק, שאין להן משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום."

ויעויין בערוה"ש (חו"מ שם סי"ח) שהוסיף בזה דברים: "דכל אלה אין להם תואר אדם, אלא כבהמה וכלב" וכו'.

ולמעשה לא נתפרש בדברי הפוסקים מהו גדרו של האוכל בשוק, אם דווקא באכילת פת, כעין אכילת קבע, או שבכל אכילת עראי דינא הכי, וגם לא נתפרש להדיא מה דינו של השותה בשוק.

לעדות מהי דעתכם בזה וענה וז"ל אין זה נכון. עכ"ל. וכן ענה לי בזה הלשון הגר"ע פריד שליט"א אין זה נכון. עכ"ל. וצע"ג גדול למעשה ונראה דאפשר להקל. וכן ראיתי בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ח עמ' קסז) שכתב להקל בשם הגר"מ שטרנבוך שליט"א. ועכשיו ראיתי לידידי הרב יוסף אביטבול שליט"א מח"ס שערי יוסף וש"ס בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ז עמ' תפג) שכתב דמילתא פשיטא היא דמותר לדבר בטלפון ברחוב ועי"ש¹⁷.

והנה צ"ע מה ההוא אמינא להחמיר בזה והרי האיסור הוא לאכול ודיבור בטלפון בכלל לא דומה.

ובענין זה קיבלתי תשובה מהגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א וז"ל: שלום וברכה להבחור היקר והחשוב ממשפחת אפרתים כמר יצחק פרץ הי"ו

בנוגע לדיבור בטלפון נייד ברחובה של עיר - לדעתי ח"ו לומר שהעושה כן פסול לעדות מדרבנן, שכן פוק חזי מאי עמא דבר, שרבים וטובים, וביניהם גם גדולים, נוהגים כן, ומכיר אני תלמידי-חכמים חשובים ומורי הוראות מובהקים שמשתדלים להיות זמינים לשואליהם בכל עת ובכל שעה ככל האפשר להם, ומשיבים דבר ה' זו הלכה גם תוך כדי הילוכם ברחוב, ויש שאפילו משתמשים לצורך כך באוזניה, ונראה כאילו הם מדברים לעצמם בעת הילוכם, וחלילה לנו להוציא לעז על גיטין וקידושין שהעמידו עליהם עדים כשרים ויראי-שמים שכביכול הללו הם פסולי

לגזור גזירות מדעתנו, וכמו שראיתי שידידי הגר"נ בן שמעון שליט"א בעמח"ס מעשה נסים פסק שמותר לדבר בטלפון ברחוב ואמנם חילק בין גברים לנשים יעו"ש בכ"ד, ואמנם גם לנשים ליכא לאסור דאף דקימ"ל דכל כבודה בת מלך פנימה, מ"מ הרי אם מדברת בשקט ובצניעות ליכא לאסור בזה, ואני לענ"ד כתבתי.

¹⁷ והאמת היא שאיני מבין איך הוא יכול לכתוב ככה והרי רבנים גדולים החמירו ולפחות שיכתוב כדאי להחמיר וצע"ג. והרב יוסף השיב לי וז"ל: לכבוד הבה"ח יצחק פרץ נ"ו. שלו' וברכה, לענ"ד אין לאסור בזה כלל וכלל, כיון דלא מצינו שזה אסור ואינו אלא הנהגת דרך ארץ שראוי להחמיר בזה, וממילא הרבה פוסקים כתבו שיש להחמיר בזה, ולכן כתבתי שפשיטא שמותר לדבר בטלפון ואין לנו

דיני האוכל בשוק

הפרוצים, והדבר מסור לרבני ומנהיגי הקהילות די בכל אתר ואתר.

בברכת הצלחה רבה בתורה וביר"ש

הרב אברהם משה הלפרין

ראש המכון

ועוד שאלתי בזה את הגר"נ קופשיץ שליט"א וענה וז"ל: אולי גרוע יותר אם מדבר בקביעות. עכ"ל.

ובענין זה כתב לי הגאון רבי נסים יחיאל בן שמעון שליט"א מח"ס שו"ת מעשה נסים וש"ס וז"ל: לכבוד הבחור הנפלא חוקר ודורש בתורה, מזכה הרבים בגליונותיו המתוקים, שוקד באהלה של תורה ללא הרף, רבי יצחק פרץ שליט"א.

מה ששאלת שראית מה שחידש שהמדבר בטלפון ברחוב זה כמו שאוכל בשוק, ומה דעתנו בזה.

לענ"ד הדברים הפלגה בעלמא הם, ופוק חזי מאי עמא דבר דאפילו ת"ח רבנים ומורי הוראות משוחחים בטלפון ברחובה של עיר ואין פוצה פה ואין מצפצף. מיהו אם משוחח בטלפון באזור צדדי ברחוב שפיר טפי. כמו כן באופן שמדבר בתחנת אוטובוס שמקובל לדבר שם, כגון שמתקשר לברר מתי זמן בואו של האוטובוס אין בכך חשש כלל דדבר מקובל הוא בעיני בני"א.

...ואסיים במה שראיתי בקובץ 'מה טובו אהליך יעקב' (גליון ח' עמ' קסז) שהביא בשם מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, דאף שנפסק להלכה שאסור להסתכל בפני האוכל ולא במנתו על מנת שלא לביישו, אולם מי שאוכל בשוק מותר להסתכל עליו, דהרי חזינן שאינו מתבייש.

ולענ"ד הדן לפני רבותיו בקרקע, לא הבנתי הרי גם אדם בשוק לא אוהב שמסתכלים לו בצלחת, וצ"ע. עכ"ל.

וכתב בזה ידי"נ הגר"ר יוסף אביטבול שליט"א במכתב ברכה לקונטרס וז"ל: וראיתי מש"כ כת"ר

וזה מכבר אני מעורר בכל הזדמנות ובכל עת מצוא על מה שנפרץ הדבר, גם בקרב בני תורה, שיוצאים לרחובה של עיר עם כוס משקה קר או חם, שאף שלא נתפרש הדבר להדיא מ"מ למיחש מיבעיא עכ"פ דגם זה בכלל האוכל בשוק, שהוא חשוב ככלב ופסול לעדות.

והן אמת שבתמונות רבות של גדולי ישראל מלפני השואה, במקומות נופש במעיינות המרפא באירופה, הם נראים מהלכים ברחובה של עיר עם כוסות משקה של מי הרפואה בידם, מ"מ אפשר דבמקומות המיוחדים לכך שאני, ובפרט כאשר ניכר שעושים כן לצורך רפואה, ואין ללמוד מכך היתר להסתובב ברחוב עם כוס משקה.

ומ"מ עדיין אין בכוחנו ללמוד מזה גם לענין דיבור בטלפון נייד, ולפרש שגם זה בכלל דברי הרמב"ם (שם): "וכיוצא באלו שאינן מקפידין על הבושת", שכן כאמור נוהגים בזה גם אנשים נכבדים ביותר יראי-שמים שאינם משנים בדיבורם ואינם חשודים ח"ו על עדות שקר.

ולגופו של ענין, אם ראוי להקפיד על כך או שאין צורך, הכל לפי המקום ולפי השעה, שבמקומות שהדבר אינו נהוג בקרב אנשים נכבדים המקפידים על כבודם, הן מקרב מחננו והן מחוצה לו הן בני ברית והן שאינם בני ברית, יש להקפיד על כך, אבל במקום שכבר דשו בו רבים והכל נוהגים כן, כאמור לעיל, אין נראה שצריך להקפיד על כך. אך בוודאי שיש להיזהר שלא לשוחח בקול רם, ולא בשחוק וקלות ראש, שצורת שיחות כאלו מתאימה אכן רק לאלה שאינם מקפידים על כבודם ואינם בושים לזלזל בעצמם.

ומענין לענין באותו ענין, ידוע כי הגאון בעל 'שבט-הלוי' זצ"ל היה מקפיד שלא יעמידו עדי קידושין המחזיקים ברשותם טלפון נייד שאינו כשר, מטעמים מובנים. אך איני יודע כיצד יש לנהוג בכך בחו"ל במקומות שאין תחליף כשר לטלפונים

דיני האוכל בשוק

וכן יפה שתיקה לחכמים, וכן דברי חכמים בנחת נשמעים שזה כולל לא לדבר בקולי קולות.

וכעת לנדון דין הנה האדם יש לו דברים דומה לבהמה ויש דברים דומה למלאכי השרת, כדאיתא במס' חגיגה דף טז ע"א ע"ש. הדברים שדומה לבהמה אם עושה אותם בפרהסיא הוא דומה לכלב, ופסול לעדות, ובדברים שדומה למלאכי השרת אם עושה בפרהסיא אינו חסרון בבושה רק חסרון בכבוד המושא.

ולכן האוכל בפרהסיא וההולכים ערומים שדומים לבהמה פסולים. ואילו המדברים בשוק הם מראים שאינם בהמות, וא"כ אין מקום לפוסלם לעדות.

י"ב ניסן תשפ"ב פנמה

בברכה ובידידות

יוס"ף

ושמעתי כעת בשם הגר"ד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון להחמיר.

וכתב לי בזה הג"ר שלמה זעפרני שליט"א שלמעשה לא נפסל אבל כדאי לת"ח לא לדבר בטלפון בשוק.

ושאלתי את הגר"ש גרוס שליט"א בעל השבט הקהתי בזה"ל: ראיתי שיש כאלו שחידשו שאסור לדבר בטלפון ברחוב מפני מה דאיתא בגמרא האוכל בשוק פסול לעדות מה דעת כבודו בזה. וענה וז"ל: תלוי אם מדבר בשקט מה שנחוצץ אין חשש¹⁸. עכ"ל.

וכששאלתי את הגר"ח רבי שליט"א על חידוש זה ענה לי וז"ל: לא שמעתי כזה חידוש אדרכא הרמב"ם בהלכות דעות פרק ה מביא דרך ארץ להתנהג ברה"ר, לא לצעוק, ולא לרוץ, ודיבור בנחת, ולא הביא שלא לדבר ברה"ר. גם הראיה מהגמרא (ברכות מג:) לא יספר עם אשה בשוק,

שליט"א להביא ממש"כ בקובץ מה טובו אהליך יעקב (גליון ח' עמ' קסז) שהביא בשם מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, דאף שנפסק להלכה שאסור להסתכל בפני האוכל ולא במנתו על מנת שלא לביישו, אולם מי שאוכל בשוק מותר להסתכל עליו, דהרי חזינן שאינו מתבייש. עכ"ד, וכת"ר הביא שהגרנ"י בן שמעון שליט"א העיר ע"ד, ולענ"ד הדן לפני רבותיו בקרקע, לא הבנתי הרי גם אדם בשוק לא אוהב שמסתכלים לו בצלחת, וצ"ע. עכ"ד. ואולם לענ"ד נראה לומר בזה דהא סו"ס כיון שהוא מבוזה, ממילא ליכא בהא איסורא, והארכתי בזה במק"א בתשובה להגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א. עכ"ל.

וכתב לי בזה דודי הגאון רבי יוסף פרץ שליט"א מח"ס פריו יתן ושא"ס וז"ל: כבוד הבחון עדיו לגאון ולתפארת כה"ר יצחק בן אחי ידידי הרב הגדול הרה"ג כמוהר"ר שמואל נר"ו

שלם וברכה

קבלתי העלון החשוב "בארות יצחק" מס' 20 בענין המדבר בטלפון ברחוב אם פסול לעדות, שראית מי שציידד כן. וכל הרבנים המשיבים כתבו לנכון שאינו נפסל. ואמרתי לבאר הגדר מה הוא כאוכל בשוק ומה אינו כוותיה.

דדברים שצריך לעשותם בצינעה הוא מב' סיבות הפוכות. יש דברים מחמת שבהם האדם דומה לבהמה, וזה פחיתות לאדם שדומה לבהמה, ולכן מי שעושה זה בפרהסיא מראה שלא מתבייש בזה שדומה לבהמה. ומזה נולדו דיני צניעות בבית הכסא, ודיני צניעות בלבוש, שהרי הגוף הוא דבר משותף בין אדם לבהמה ולכן צריך לכסותו.

ויש דברים שהצניעות יפה להם מחמת חשיבותם, וכמו שאמרו במס' מו"ק טז סוף ע"א-ע"ב לימוד התורה בסתר. וכן אמרו הלומד בצינעה לא משכת.

¹⁸ וצ"ע מה כוונתו דהרי מי שלא נחוצץ לו ומדבר

דיני האוכל בשוק

בספ"ה מיסוה"ת ופעמים שרואים ת"ח מדבר בהליכתו בפלפון ותמהים ע"ז שאינו מן הראוי ויש בכך דררא דחילול השם, ואם מגיע לו שיחה דחופה יש לו לחוס על כבוד שמים ולילך בצד לדבר.

בברכת התורה משה מרדכי. עכ"ל.

וכעת שאלתי את הגאון רבי אביגדר נבנצל שליט"א דשמעתי דיש רבנים רבים שאסרו לדבר בטלפון ברחוב מדין אוכל בשוק וענה וז"ל: אינו נלענ"ד. עכ"ל.

אי מותר לאכול בחוף הים

הנה ראיתי שנשאל בזה הגר"א שלזינגר שליט"א בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ט עמ' שנ) וכתב שלא שמע בשם החזו"א שהקפיד על כך. ועי"ש. ובקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ד עמ' תרכא) נשאל הגר"א נבנצל אם נכונה השמועה בשם מרן החזו"א שהקפיד לא לאכול בחוף הים משום אוכל בשוק וענה וז"ל: לא ידוע לי. עכ"ל. ועי"ש בהערה שהביא מספר מעשה איש שהגר"ח קניבסקי סיפר שפעם היה איתו בחוף הים ורצה לקנות תירס ואמר לו הרי זה אוכל בשוק. וכן הביא חומרא בענין זה מהגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל. וכן הביא ששאל בע"פ את הגר"ח קניבסקי וענה לו דנכון. ועוד הביא דכן פסק לו הגר"י זילברשטיין והגרא"י דינר שליט"א. ועי"ש. וע"ע בספר שלמי חיים – מלין (עמ' 88) שהביא בשם הגר"י מקלב להחמיר בבני תורה ועי"ש. וכן כתב לי להקל הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א.

וכתב לי בזה הגר"ר אהרן בוטבול שליט"א וז"ל: מותר אם יושבים. עכ"ל.

והגר"ע פריד ענה וז"ל: מותר כיוון שרגילים בכך. עכ"ל.

ומשמע עם גבר מותר לדבר בשוק והובא ברמב"ם שם.

ויתכן כשרואים שמחזיק טלפון לא כשר, בזה יש בעיה. אבל דיבור בטלפון כשר בנחת לצורך ממש לא נראה שיש בעיה. ועיין בתוספות קידושים מ: מתי אוכל בשוק פסול. והבן

ויתכן מי שמרשה לאשתו להתלבש לפי המודע. והכל צמוד ובולט, ועאכ"ו פאה נכרית שגם לאשכנזים אסור. כשזה פרוע ויותר לצדדים וכו'.

והגר"ש אלישיב זיע"א צעק על זה מאוד, וכן שר התורה זיע"א פסק שמלה על הנעליים. והם מקילים ומתירים בקושי עד הברכיים. רח"ל. הבעלים האלה באמת פסולים לעדות, וזכר לדבר מש"כ מרן רבינו הגאון זיע"א ביב"א ח"ד יור"ד סימן א. שיש פוסקים, אשה בגילוי ראש ברה"ר בעלה פסול להיות שוחט כמובן שתלוי בענין, העיקר שבדיני צניעות יש להחמיר ולאסור כמה שיותר. וכן כאשר כמה זוגות אוכלים יחד במסעדה זה גם בעיה. ויתכן שפסולים לעדות. כי מתוך הנסיון שהכל נעשה שם בקלות ראש. רח"ל.

חזק ואמץ חיים רבי

עיה"ק חולון. עכ"ל.

ושלחתי את כל הדברים הנ"ל עם שאלה למה דעת כ"כ הרבה גדולים להחמיר להגאון הגדול רבי משה מרדכי קארפ שליט"א מח"ס הלכות חג בחג ושא"ס וענה לי וז"ל: אהובי וחביבי רבי יצחק שליט"א

במקום שכל כך הרבה רבנים אמרו את דעתם מה יוסיף שפעוט כמוני הקטן הרבה מהקטן שבהם יביע דעתו וכבר אמרו בעת המפזרים כנס.

רק נראה שבאמת הגר"ח זצ"ל ועוד שדימוהו לאוכל בשוק לא באו לפסול לעדות רק כיוונו שאין זה דבר הראוי לת"ח לנהוג כן ומחובתנו שיתקיים בנו ישראל אשר בך אתפאר כמ"ש הרמב"ם

דיני האוכל בשוק

פרטי שמותר לאכול ואינו חשיב כאוכל בשוק.
(רשימות הגר"י שוב).

והעירני דודי הגאון רבי משה פרץ שליט"א מח"ס שלמא בעלמא וש"א"ס שגם ברכב זה מבונה ואנשים חשובים לא יאכלו בתוך הרכב והאמת שאחר התבוננות נאמר שאמת נכון הדבר ולא נראה אף פעם את הגדול הדור אוכל ברכב. ובכל זאת נראה שלמעשה אפשר להקל וצ"ע.

וכעת ענה לי אאמו"ר שליט"א שגדולי ישראל לא אוכלים ברכב מפני שכולם רואים אותם אז להם יש בעיה אבל אה"נ שבדרך שלא רואים יאכלו.

וכעת ראיתי בס' שלמי חיים (עמ' 74) שכתב וז"ל: ומצאתי בס"ד בספר כשחר אורך להר"א נ"ב שליט"א (פ"א אות כ"ג) ששאל למרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל שאלתי על האוכל בשוק שדומה לכלב שלהי פ"ק דקדושין שזה מסתמא לאו דווקא בשוק אלא סתם בחוץ ונסתפקתי אם קאי גם על מי שאוכל במכונית ואמר רבנו שמסתבר שבמכונית זה אחרת ויותר יש לדמות למי שאוכל בתוך בית שפתוח לרה"ר עכ"ד ומדדימה כן לבית משמע דמי רי בגוונא דהוא קבוע בבית שהכל עוברים ורואין אותו ואעפ"כ שרי וגם חזינן מדבריו כביאור מו"ר הגר"י מקלב שליט"א דאוטובוס ולדברי הגראי"ל גם מכונית הוי ממש בית ולא חשיב שוק והנה במה שדימה מרן הגראי"ל זצ"ל לאוכל בבית שפתוח לרה"ר עי' בנידון זה להלן אות כ"ב ומכ"ז קצת צ"ב בתשובת מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בסו"ס עלי שיש (עמוד רע"א אות ח) שנשאל בזה"ל האם אסור לאכול פת ברכב משום כל האוכל בשוק תשובה: כשזה פקו"נ מותר. וצ"ב. עכ"ל.

והנה לגבי אוטובוס נשאל בזה הגר"ח קניבסקי זצ"ל (שדה צופים – קידושין מ: עמ' תע) וענה וז"ל: איני יודע אם זה אוכל בשוק אבל בן תורה אינו צריך לנהוג כך למי שאינו בן תורה הענין יותר קל. עכ"ל.

וכתב לי בזה הג"ר יצחק רצאבי שליט"א וז"ל: כיון שנמצאים שם זמן רב וצריכים לכך, שפיר דאמי, ולהשתדל שיהיה במקום שפחות נמצאים בני אדם. עכ"ל.

ושלחו לי כעת הלכה יומית מפי הגאון המפורסם רבי עמרם פריד מיום ראשון יז אב ה'תשפ"ב וכתב וז"ל:

שאלה: האם מותר לאכול בחוף ים, בפארק, באוטובוס ובמסעדה, או דהוי אכילה בשוק?

תשובה: אפשר להקל לאכול בחוף, באוטובוס בין עירוני, במסעדה ובמקומות ישיבה שבפארקים, שמאחר וזה מקום ישיבה המיועד לאכילה מסודרת ואנשים רגילים לאכול בו, אין בזה איסור (עיין מעשרות ג, ה שאם אין בוש לאכול שם, הגדרתו כחצר ולא כשוק). עכ"ל.

מה הדין ברכב פרטי או באוטובוס ציבורי

הנה שאלתי בזה את הגר"נ הכהן קופשיץ וענה לי וז"ל: מסברא מותר וכי יאסר מפני שרואים אותו הרי גם בבית פעמים שאוכל ליד חלון פתוח. עכ"ל. והרב משה יוחאי רז כתב לי וז"ל: לגבי אוטובוס, אם יושב על מקומו ואוכל בהצנע, מסתבר דמותר. וכל שכן כשאוכל ברכב פרטי החונה ברחוב, דאין זה בגדר האוכל בשוק, ואין שייך בה טעמי הגנאי. עכ"ל. והגר"ע פריד ענה לי בזה וז"ל: מותר. עכ"ל. והגר"י רצאבי ענה וז"ל: אם מוסתר שפיר דמי. עכ"ל. והגר"ר יצחק מאיר הגר ענה וז"ל: רכב פרטי אינו שוק ואינו דרך בזיון. עכ"ל.

ועוד לגבי אוטובוס עי' בגליון הלכות והנהגות לגר"מ שטרנבוך (פר' בלק, ה'תשפ"ב) במדור לשכת הגזית.

והגר"ע אויירבאך שליט"א פסק: האוכל באוטובוס כשיושבים שם אנשים זרים חשיב כאוכל בשוק אולם אם היושבים באוטובוס מסביבו הם קרוביו או ידידי אינו חשיב כאוכל בשוק וכ"ש ברכב

דיני האוכל בשוק

ראיה על קלקול לכן אם מגלה דעתו שנחשב אצלו מקולקל, חוזר לתמותו.

תזכה לברכת "פרצת" בכל התורה. עכ"ל.

וכעת כתב לי בזה הגאון הנאמ"ן רבי מאיר מאזוז שליט"א ראש ישיבת כסא רחמים ספרדית וז"ל: יקבל בפני עשרה שלא יאכל עוד בשוק ויקנוס עצמו בסכום מסוים אם יעבור על זה. עכ"ל.

ויש לעי' לענין דינא מה לעשות, ויש לעי' בבן אדם שגילה דעתו וקיבל בפני עשרה אבל באמת הוא לא איכפת לו אלא רק עשה כן כדי להיות כשר לעדות אבל הוא לא מתבייש לאכול בשוק. ונראה דבכל זאת חוזר לכשרותו, כיון דאנו לא בודקים לבבות, אין לדיין אלא מה שעניו רואות, ואפי' שזה יגיד, תדע אני אם לא היה בגלל הענין של אוכל בשוק, הייתי אוכל כל יום בשוק, נראה דבכל זאת לא נפסל כיון שלמעשה לא אוכל. ואם נגיד שנפסל לא יהיה לנו גדר ברור, ונראה שהגדר הוא מי שלמעשה אוכל כמובן עם כל הפרטים כדי להפסל נפסל, מי שלא, לא נפסל. וצריך לעי' עוד בנידון זה.

אי מותר לאכול בשוק גוים

הנה חקר דודי הגאון רבי יואל פרץ שליט"א דאולי אפשר להקל לאכול בפני גוים כיון דכתוב בפסוק אשר בשר חמורים בשרם ודעתי נוטה להחמיר מכיון דלמעשה הגוי לא נראה כמו בהמה בבהמה אין בעיה כי זה בזוי אין בפני מי להתבזות אבל פה דזה בן אדם רק שהאמת היא שהוא דומה בהמה אבל בכל האנשים מתבזים ומתבישים ומכיון שמתבישים מגיעים לעיקר דין זה. ויש לעיין עוד בענין זה דאולי כן צודק דאין כל כך בוש לאכול בפני הגוי כפני יהודי וצ"ע. ועוד נתעוררתי לומר דאסור דהנה גם הם באנשים החשובים שלהם הם לא אוכלים בשוק כמו נשיא מדינה הוא לא יאכל

ובהסכמת כ"ק הגאון רבי עמרם קליין שליט"א כתב שגם שמע להקל מאביו הגאון בעל המשנה הלכות זצ"ל.

וכעת ענה לי בזה הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א וז"ל: מותר. עכ"ל.

ושאלתי את הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א אם מותר לאכול ברכב פרטי הנמצא ברחוב או באוטובוס ציבורי הנמצא בשוק וענה לי וז"ל: מותר (המותר הולך על המכונית) תלוי אם נסיעה קצרה כמובן אין לאכול אבל נסיעה ארוכה אין חשש כגון מעיר לעיר. עכ"ל.

ושלחו לי כעת הלכה יומית מפי הגאון המפורסם רבי עמרם פריד מיום ראשון יז אב ה'תשפ"ב וכתב וז"ל:

שאלה: האם מותר לאכול בחוף ים, בפארק, באוטובוס ובמסעדה, או דהוי אכילה בשוק?

תשובה: אפשר להקל לאכול בחוף, באוטובוס בין עירוני, במסעדה ובמקומות ישיבה שבפארקים, שמאחר וזה מקום ישיבה המיועד לאכילה מסודרת ואנשים רגילים לאכול בו, אין בזה איסור (עיין מעשרות ג, ה שאם אין בוש לאכול שם, הגדרתו כחצר ולא כשוק). עכ"ל.

כיצד האוכל בשוק חוזר לכשרותו

הנה ראיתי שנשאל הגר"א שלזינגר (קובץ מה טובו אהליך יעקב ח"ט עמ' שנ) בענין איך האוכל בשוק חוזר להיות נאמן בעדות ופסק דדי אם יפסיק מלאכול. וכן פסק הגר"א נבנצל בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ד עמ' תרכג), וע"ע שם בהערה שהביא תשובה מהרב רפאל מלין שליט"א בענין זה ועי"ש.

וכעת קיבלתי בזה תשובה מהגאון המקובל רבי דב קוק שליט"א וז"ל: א. מפני שאינה "עבירה" אלא

דיני האוכל בשוק

יהודים ולפי"ז הוא פסול לעדות והנני דו"ש וכת"ס חיים יוסף דוד וויס. עכ"ל.

וכעת ראיתי שכבר דן בזה בספר שלמי חיים – מלין (עמ' 95) ושם הביא שהגר"י זילברשטיין שליט"א פסק דאסור מכיון שהם רואים בזה זלזול לתלמידי חכמים. ע"ש.

ושאלתי בזה את הגרמ"ש קליין שליט"א וענה לי דלא אומרים את הפסוק לענין זה.

וכעת ענה לי בזה הגאון רבי שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א בעל השבט הקהתי וז"ל: לכ' לא יאכל דאם אינו אוכל יוצא מזה קידוש השם ראו החילוק בין יהודי לגוי. עכ"ל.

וכעת כתב לי בזה הגאון רבי יודה טשזנר שליט"א וז"ל: תשובה: כבר כתבתי שהלכות האלו עמומות ולא מבוארות היטב בפוסקים מה הדין בזמנינו.

אכן באופן כללי אם אין הדבר נראה מוזר או גנאי לאדם ההוא לפי מעמדו יש מקום להקל.

ולכאנ' אין הבדל בין אוכל בשוק של ישראל לאוכל לאכול בשוק של גוים, אם אין הדבר נראה מוזר וכדו' יתכן לאכול שם באופן עראי. אולם רב

בברכת התורה,

י' טשזנר.

וכתבתי לרב טשזנר דלא זכיתי להבין כוונתו דלמה כתב דאין הבדל בין שוק יהודים לשוק של גוים והרי זה בני אדם וזה בהמות. וענה וז"ל: אף שגיוסם הם כבהמות מ"מ גם גוי הוא צלם אלקים.

אמנם אין הדבר תלוי בזה כי מה שיהודי אוכל בפרהסיא לעיני כל, אין זה מכובד, ואין זה מדת דרך ארץ.

וז"ל הגר"ח פלאג'י זצ"ל בספרו כף החיים (סימן כד אות סג): בכל עת ובכל זמן דרך ארץ קדמה לתורה, וביותר בדברים הנוגעים לסעודה דצריך להזהר ביותר, דאם אינו נוהג כשורה הוא נבזה

בשוק וכ"ש וקל וחומר שאנחנו הבני תורה אנו יותר מהם וצריכים להתנהג מכובד.

והגאון רבי פנחס אברהם מייערס שליט"א אב"ד האג ומח"ס שו"ת דברי פנחס ושא"ס: האיסור לאכול בשוק לאו דוקא ישראל אלא גם בפני גוים משום זילותא.

והגאון רבי יניב נסיר שליט"א ראש בית הוראה מעין טהור ומח"ס שו"ת תפלה למשה כתב לי וז"ל:

שלום לכבוד הבחור החשוב כמה"ר יצחק פרץ שליט"א

לענ"ד בדבר זה התשובה פשוטה שאסור, וראיה ממה שחז"ל דרו בין הגויים כידוע ואפ"ה לא חילקו באיסור. והטעם נ"ל פשוט שאף לפני גויים יש איסור חילול ה' וזה בכלל זה [ולד' כת"ר יהיה אפשר לגנוב מן הגוי ולהורגו וכו'] כי בשר חמורים בשרם, אלא שאין לך בו אלא חידוש.

אשריו ואשרי חלקו ששוקד על תלמודו במדינת הים ויה"ר ויהיה אילן דומה לשרשים מש' פרץ על ענפיה ופארותיה.

ועוד שאלתי בענין זה את דודי הגאון רבי משה פרץ שליט"א רב ומו"ץ בעי"ת מכסיקו ומח"ס שלמא בעלמא וז"ל: מסתברא שגם בזה נחשב שמבזה עצמו. עכ"ל. והרב שליט"א הוסיף וז"ל: כל זה לדעת האומרים שגם בזמננו שייך דין זה. עכ"ל.

ובענין זה כתב לי הגאון רבי יוסף חיים דוד וויס שליט"א מח"ס שו"ת ויען דוד ושא"ס וז"ל: א"כ הבחור היקר כמר יצחק פרץ נ"י אחדש"ה בשאלתו אי מותר לאכול בשוק של גוים דברי כתוב אשר בשר חמורים בשרם ובפני בהמות מותר לאכול.

תשובה: יש ראיות מש"ס, דאין אדם מבזה עצמו אף לפני גוים, ואשר בשר חמורים בשרם לא נאמר לגבי זה, ולא חילקו בין שוק של נכרים לשוק של

יש צד להקל מפני שזה פורים וכולם מתחפשים וכתוב ונהפוך הוא כלומר זה יום שאולי יש אנשים שקצת לא מתביישים לעשות שטויות והנה נדון קודם אם נגיד דשתית מים מותר מה הדין ביין הרי כתבנו דמה ההתיר בשתיה הוא הצמאון ואם צריכים אז ביין אין שותים אותו מפני צמאון (חוץ מאדם שכור שמרגיש שחייב לשתות יין אולי דינו כצמא) כך שנראה אם זה לא בין אדם שמרגיש שחייב לשתות מחמת ששיכור הוא ורגיל לשתות יין בקביעות נראה דמצד היין אסור. ובוא נדון מצד יום הפורים דאולי אפשר לומר דאם שיכור הוא זה היה מעשה שעשה משום השכרות אבל בסתם יום לא יעשה כזה דבר ונראה דזה כן טענה צודקת. ומצאתי בחפשי בספרים בספר שלמי חיים – מלין (עמ' 66) ששאל את הגר"י זילברשטיין שליט"א בענין זה וענה לו דאסור לשתות יין ברחוב ואפילו בפורים. ולא דיבר מה הדין אם שיכור שתה.

והנה יש לעיין אי מותר להשתכר לאדם שישתה יין בשוק או דזה נקרא דיעשה משהו לא טוב ועדיף שלא ישתכר ומסתמא מותר לו להשתכר וצ"ע.

ועכשיו ראיתי לגר"א שלזינגר שליט"א בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ט עמ' שנב) שכתב שייין הוא כמו קפה ותה שרגילים לשתות בבית ולכן אסור לשתותו ברחוב ואומר שמסתבר שבשאר משקים יותר קל הענין. ע"כ.

והנה שלחתי שאלה זו לכמה וכמה ת"ח מופלגים וב"ה אעתיק את התשובות.

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א ענה לי וז"ל: אין לעשות כן אך אין למחות במקילין כיוון שאכילת מצווה נקראת עבודה¹⁹ (עיין מועד קטן כח עמוד א, פסחים עב ע"ב, בכורות מד ע"ב). עכ"ל. והגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א ענה וז"ל: אם זה אחרי

ונמאס בעיני אלהים ואדם, ועליו יאמרו רע לשמים ורע לבריות, ואפרש קצת מן הקצת מהם היותר רגילות ורעות מאד, והוא דתחילה וראש יזהר האדם שיאכל וישתה בנחת ולא כמו גרגרן ורעבתן כמידתו של עשו הלעיטני נא, וכל שכן כשסועד אצל אחרים דיקוצו בו היושבים בצידו, (ועיין למוה"ר במדרש תלפיות מערכה ח' בטעם ס"ה), ואפילו שאוכל יחידי ואין זרים אתו, יחשוב כאילו אוכל בפני המלך כמו שכתוב בזוהר חדש, ובעבודה ומורה דרך, דהשכינה עומדת בשלחן, וגם ידוע הרמז של הקדוש של"ה בפסוק ז"ה אל"י ואנוהו, (ועיין שם בעבודה ומורה דרך, ובעמודי שמים), ואם כן אימתא דשכינתא יהיה עליו, (ועיין לעיל מזה באות נ"ב), וזכור נא מה שאמר המגיד למרן הקדוש, דיפה כיונו המסתירים עצמן בשעת אכילה כבשעת צורכיהן, וכו'.

בברכת התורה,

י' טשזנר.

ועכשיו הגיע לי מכתבו של הגר"א נבנצל וכתב לי וז"ל: אסור. עכ"ל.

וכעת שאלתי בזה את מרן פוסק הדור הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א וענה דמותר לאכול בשוק של גוים.

ועכשיו הגיע לי תשובות של הנאמ"ן הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א וז"ל: לא כדאי. עכ"ל.

אם מותר לשתות יין בפורים ברחוב

הנה הסתפקתי אם מותר לשתות בפורים יין ברחוב והנה קודם כל תלוי במחל' לענין שתיית מים דאם מים אסורים פשוט דגם ביין יהיה אסור אבל אולי

וכעת מצאתי בס' חשוקי' חמד לגר"ז שליט"א (זבחים עמ' רעט) שכתב בשם השיח יצחק שאולי באכילת מצוה ככהן שאוכל תרומה בשוק אולי לא נפסל.

¹⁹ ומוכח דאם אין זה שתית מצוה יש למחות.

ברחובה של עיר ביום פורים כדרך השמחים לשותה בדרך הפקר. כך שלכל דבר יש גדר הין הפך לכלב והיכן שמר על עצמו צורת האדם. ולכאורה הגמ' והראשונים נתנו גדר כללי שמשם תלמד לכל הנידונים האחרים. וזיל בתר טעמא. וז"ל הרדב"ז על הרמב"ם שם, ודרך כלל כל שעושה דברים ששאר בני אדם מתביישין לעשות והוא אינו חושש לבושת ולא לבזיון הרי הוא פסול וזו כוונת רש"י ורבינו ז"ל. ע"כ. עכ"ל. והגאון רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א ענה: אולי הוא פסול לעדות בו ביום בכל ענין זה נראה שלא תלוי בפעם אחת אלא במי שנוהג בקביעות. עכ"ל. והגאון רבי דוד ינוקא שליט"א כתב לי וז"ל: לא יתחיל אבל באונס כשיכור קצת, לא נפסל. עכ"ל. ועכשיו כתב לי בזה דודי הגאון רבי משה פרץ שליט"א מח"ס שלמא בעלמא ושאל"ס וז"ל: מסתברא שנפסל, וחזינן גם בימינו שאנשים מכובדים לא שותים ברחובות אף ביום פורים. והוסיף הרב שליט"א וז"ל: כל זה לדעת האומרים שגם בזמננו שייך דין זה. עכ"ל.

ולמעשה יש כמה צירופים להקל לשתות יין ברחוב ביום פורים אחד דאולי הוא שיכור ושיכור הלך מדעתו, ועוד דאולי רק נפסל לבו ביום, ועוד דאולי צריך שיהיה בקביעות כדי שיפסל, ועוד דביום פורים לא נראה כל כך מבוזה, ועוד דאם בשתיה התירו לצמאון גם פה אולי זה אדם אשר מרגיש כחייב לשתות מכיון שהוא מאוד רגיל לשתות. ועדיין צע"ג. וד' יאיר עינינו. וכעת שאלתי את הגאון רבי דניאל טוויל שליט"א מח"ס לב צדיק ושאל"ס וענה דנפסל כיון שלא היה לא לשתות ואמרתי לו דיצא מדעתו ואמר דמי שיצא מדעתו בדרך כלל לא שותה ואם שותה זה אשמתו.

מה הגדר של שוק

נפסל בו ביום ועי' בתשובת הגרמ"י רז וכן עי' בתשובת הרב יצחק מאיר הגר שליט"א.

שאינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי, לית לן בה. עכ"ל.

והגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א ענה לי וז"ל:

בס"ד, לכבוד הבה"ח יצחק פרץ נ"ו

במה ששאל האם מותר לשתות יין בפורים ברחוב והאם יש בזה משום אוכל בשוק, לא הבנתי מה יתחלק פורים מכל השנה, ואטו בפורים אין לקיים המצוות, וגם בפורים יש דין בזויים ולכן גם בפורים אסור לשתות יין בשוק, דאטו דין חיוב איניש לבסומי הוא דין להתפרע ולהשתולל ברחובות עם בקבוקי יין, ואני לענ"ד כתבתי, וכן נראה פשוט, ומסתמא כן יסכימו כל גדולי ההוראה.²⁰

בברכת התורה, יוסף אביטבול

והגאון רבי משה יוחאי רז שליט"א ענה וז"ל: אודות מה ששאל מה הדין של השותה יין בפורים ברחוב. אפשר שאם עושה כן מתוך שמחה של מצוה אין חשש, שהרי לא שייך לומר בה הטעם שכתב רש"י שאינו מקפיד על כבודו, כי כך היא מצות לבסומי, והכל יודעים שעושים זאת רק בגלל השמחה, ואפילו איסור לא ילבש יש שהתירו (עיין ברמ"א או"ח סימן תרצו, ולאאמו"ר שליט"א בשו"ת מציון אורה ח"ב חאו"ח סימן לב), וכל שכן בהא. עכ"ל.

והגאון רבי יצחק מאיר הגר כתב לי וז"ל: בשתיה בודאי קיל טפי, בפרט לשיגרת הסוגיא שרק באוכל בריבים ובקביעות וכו' מהיכי תיתי לחדש ולהוסיף מה שלא אמרו חז"ל. ובפרט בימים חמים שעושה כן מחמת צמא גדול הגובר עליו. קשה לעשותו ככלב בשל כך, אבל שוב פעם תלוי בצורת האדם שלו עד כמה ביזה אותה, כי אינו דומה השותה כגרגרן ומשקאות חריפים ברחובה של עיר לשותה משקה להרוות צמאוננו, ואינו דומה השותה

²⁰ הבאנו את תשובת הגאון רבי דוד ינוקא שאם זה אונס כשיכור לא נפסל וכן הבאנו שיטת הגר"נ קופשיץ שרק

דיני האוכל בשוק

והגר"י רצאבי ענה וז"ל: מקום שמצויים עוברים ושבים. עכ"ל.

והגאון רבי אהרן בוטבול שליט"א כתב לי וז"ל: רה"ר. עכ"ל.

ושאלתי בזה את הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א וענה לי דאפילו בסמטא יש להחמיר.

וכעת ענה לי בזה הגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א וז"ל: כולל כ"מ שאין דרך בנ"א לאכול שם. עכ"ל.

וכעת ראיתי בס' שלמי חיים (עמ' 50) שהביא דעת הגר"ר יצחק זילברשטיין שליט"א והגאון רבי אביגדר מילר זצ"ל בענין זה וכתב שם וז"ל: וכן אמר לי הגאון הגדול ר' יצחק זילברשטיין שליט"א דדווקא בזמן חז"ל היה 'שוק' המיועד למסחר ששם היו כל האנשים הולכים ורצים ובאים ושבים והיו סתם רחובות ששם לא היו אנשים הרבה כ"כ ולא היה גנאי אבל בזה"ז כל הרחובות בבחינת 'שוק' דאין רק מקום המיוחד כולו למסחר ותחת כל בית ובנין מצויים חנויות לרוב ועל כן בכל רחוב אסור לאכול. וע"ע בגליון 'עומק הפשט' שהביא מהגר"ר אביגדר מילר זצ"ל בענין מה שמקילין לאכול בסימטה קטנה דאמר ע"ז דהאוכל בשוק דומה לכלב גדול והאוכל בסימטה דומה לכלב קטן. עכ"ל.

וראיתי בגליון בית נאמן (מס' 310 מוצש"ק בחוקותי שכתב שם בעמ' 5) וכתב שם וז"ל: ומרן בכסף משנה אומר שהשוק היינו מקום מעבר הרבה בני אדם אבל אם זה מקום של פינה ובצד אין הכי נמי (שמותר). ומזה אפשר ללמוד שבסמטא יש להקל אבל עדיין צ"ע.

וענה לי הגה"צ המקובל רבי דב קוק שליט"א כל מקום שרבים עוברים. עכ"ל.

הנה הבאנו לעיל תשובה מהגאון הינוקא שכתב אין לזה גדר של שוק והאמת שלא זכיתי לרדת לסוף דבריו והאם כל ברחובות בזמננו לא נקראים שוק וכנראה שכך כוונתו²¹.

וראיתי שנשאל בזה הגר"א נבנצל שליט"א וענה וז"ל: גם רח' צדדי. עכ"ל. וע"ש בהערה שהביא שענה לו בזה הגאון בעל שבט הקהתי וז"ל: המודד הוא במקום שאין אדם נוח לו לאכול שם. עכ"ל. וזה דומה למה שענה לי דמה שנראה מבזזה זה האיסור. ועוד הביא שם מגליון עומק הפשט בשם הגר"א מילר זצ"ל להחמיר.

והגאון רבי עזריאל אוירבאך שליט"א פסק בזה"ל: האוכל בשוק דומה לכלב היינו כל מקום שרבים מצויים שם ואין רגילים לאכול שם אף שאין שם דיני רשות הרבים ולכן כתוב האוכל בשוק ולא האוכל ברשות הרבים. (רשימות הגר"י שוב).

ומרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בס' דולה ומשקה (עמ' 122) ענה וז"ל: בכל מקום שמצוי אנשים עוברים. עכ"ל.

ושאלתי את הגר"מ ש קליין שליט"א מה הגדר של שוק ואמר לי שאם זה סימטא אפשר להקל אבל אם זה מקום שעוברים בו אנשים יש להחמיר.

וענה לי בזה הגר"ע פריד שליט"א וז"ל: בשוק בפני כל העם (רמב"ם פרק יא מעדות, חו"מ סי' לד יח) ודעת הב"ח שכל שוק אסור כיוון שרבים עוברים שם. וברחובות צדדיים שכמעט לא עוברים שם אנשים, יש להקל. ולתלמיד חכם אין להקל בזה. (בכורות מד עמוד ב, רמב"ם פרק ה מעדות). עכ"ל.

ותראה הוא אמר לא מכיר ואח"כ כתב בתשובה אין לזה גדר של שוק מפני שאין אנשים וצ"ע אם אפשר לסמוך על תשובה זו למעשה.

²¹ וכשהביאו לרב שליט"א את השאלה הוא אמר אני לא מבין בזמננו אין דין של אוכל בשוק אמרו לו למה הוא ענה בגלל שאין אנשים ברחוב אמרו אבל כן יש תצא

דיני האוכל בשוק

והנה מצאתי בספר דקדוקי סופרים (קידושין ח"ב על דף מ: עמ' קפ) שכתב שיש גירסאות (גירסא ס = תלמוד קדושין עם פירוש רש"י, דפוס ואעדי אלחג'ארה בספרד, רמ"ד (?).) שהביאו דומה למלך במקום דומה לכלב. ואחי ר' יוסף אמר דמסבר דמשם יצא הטעות דהיה להם גירסא של דומה למלך והמדפיס בטעות הוסיף מילת פירות, ומשם יצא הכל וזה לא מדרש אלא גירסא בגמרא. ויש לעיין בזה עוד.

ושאלתי בזה את הגר"א נבנצל שליט"א מה דעתו כדי לתרץ מדרש זה וענה לי וז"ל: איני יודע. עכ"ל.

אכילה בשוק בערב יו"כ דהוי אכילת מצוה

הנה ראיתי שדן בענין זה בשו"ת גם אני אודך תשובות הרב נתן קפלן ח"א סי' טו ושם פסק דיאכל. ושם העירו לו דגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה וענה בשם זקינו שבזמננו זה לא בזוי לאכול בשוק. וסיפרתי דברים אלו למו"א הגאון רבי שמואל פרץ שליט"א ואמר לי דלא דומה מפני שמהשאלה מוכן שמדובר שאכל כבר סעודה והשאלה אם הוא רוצה לאכול יותר, וא"כ שיעשה מה שירצה אם הוא רוצה לקיים את המצוה ולבייש את עצמו בכבוד. והוסיף דאם באמת מדובר במקרה שלא אכל כלום ולא יכול לאכול אלא ברחוב שבאמת יאכל מפני שזה מצות עשה וזה הנהגה טובה וא"כ עדיף מהסברא שכתב שם דיאכל.

והנה חשבתי דאפילו דאכל כבר יש להקל באכילה בזמן הזה במקום שזה לא נראה מבזה וכמו שכתב שם ומטעמים ברורים אשר נתבארו כבר לעיל.

וכעת ענה לי בזה הגאון רבי אביגדר נבנצל שליט"א וז"ל: מקום שמצויים בו רבים שלא צורך אכילה²². עכ"ל.

אם מותר לאכול פירות בשוק

הנה בספר פחד יצחק (כללים, ערך אוכל) הביא מדרש פליאה, האוכל פירות בשוק דומה למלך.

ולכאורה סותר את מאמר הגמרא והנה ראיתי שיש הרבה שדנו בזה ושם בפחד יצחק תירץ שאיתא במסכת סנהדרין דמלך פסול לעדות אז האוכל פירות בשוק דומה למלך מפני שהוא פסול לעדות.²³

ובשו"ת אפרקסטא דעניא (ח"א סי' קעז) כתב דזה טעות סופר שהתבלבל עם המאמר המפורסם חתן דומה למלך.

וראיתי בספר מנחת דוד – רוזנברג (ח"ו עמ' תמה) שכתב שזה לשיטת ר"ת דרק בפת אסור ומנהג המלכים היה לאכול פירות בשוק וא"כ דומה למלך ולא לכלב. ותירוץ יפה הוא, אבל לא נראה שלזה התכוון בעל המדרש. וצ"ע.

ועיין בענין זה בשו"ת הרב"ז שאפראן (סי' כא) שהאריך הרבה בענין זה ובכל עניני האוכל בשוק. (והיא לו נדפסה בסוף הקונטרס בס"ד).

ולמעשה י"ל שהמדרש או שהוא ט"ס או שהוא מדרש פליאה ויש לפרש אותו כנ"ל. ואכמ"ל.

והנה אחי ר' יוסף נ"י משיבת פונוביז' אמר לי דאבדוק בספר דקדוקי סופרים דאולי שם אמצע תשובה למקור הטעות הזה.

²³ וצ"ע בתשובה זו והרי האוכל בשוק דומה לכלב והמלך הוא לא כלב. ועוד דלמה כתב האוכל פירות למה דווקא פירות ולכאורה גם בשאר דברים. וצ"ע.

²² יש לצי' את חידושו הגדול של הרב שזה דוקא שלא לצורך אכילה ולכאורה שוק זה אפי' שוק של אכילה שגם זה מבזה.

דיני האוכל בשוק

היישוב אין מקפיד על עצמו ואין לו בושט פנים, וכן האוכל בשוק הואיל ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל. מיהו בחידושי הריטב"א שם כתב וז"ל, פירש רבינו חננאל כשאוכל משל אחרים אבל משל עצמו לא, דגרסינן בירושלמי דמעשרות (פ"ג ה"ב) רבי שמעון הוה אכיל בשוקא חזייה רבי מאיר אמר ליה אין שבח לתלמיד חכם לאכול בשוק ובשל גרמיה ע"כ, ומדלא אמר ליה אלא אין שבח מכלל דרבי יוחנן דאמר פסול לעדות היינו בשל אחרים ובגזל פחות משה פרוטה, דאי לא תיפוק ליה דמפסיל משום גזל, ורבינו תם ז"ל פירש דהכא בפת שהוא גנאי גדול לאכלה ולברך בשוק, וההוא דירושלמי בפירות ולתלמיד חכם הוא גנאי ולא לאחר.

גם המאירי (שם) כתב, האוכל בשוק הרי הוא פסול לעדות מפני שהוא בכלל הבזויים. וכן פסק הרמב"ם בהלכות עדות (פרק יא הלכה ה) וז"ל, וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם, והם האנשים שהולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם, עיי"ש. וע"ע בכסף משנה (שם ס"ק ה). וכן פסק מרן בשו"ע (חו"מ סימן לד סעיף יח). ובסמ"ע (שם ס"ק מד) כתב, אבל כשאינו בפני כל העם אמרו בגמרא ירושלמי דגנאי הוא לתלמיד חכם לעשות כן, אבל אין אדם נפסל בכך, עיי"ש.

מכל מקום גם אם יש דעות דס"ל שאינו נפסל לעדות, לכל הפירושים ודאי שאינו נאה לאכול בשוק. וראיתי בשו"ת הר"י מיגאש (סימן קנט) שכתב, כל האוכל בשוק פסול לעדות פרשו הגאונים ואמרו לאו משום דאיפסיל מחמת רשע הוא, ולא משום דאיסורא קעבד, אלא משום דהוא פחות וירוד ואינו נוהג בכבוד עצמו. לכן נראה להלכה שאינו מוסיף בזה מצוות, אלא פחיתות וביזוי שנוהג בעצמו. ורחמנא ליבא בעי. אמנם אם להוט אחר מצוה זו, הרי יכול לקחת סוכריה שבכהאי גוונא אף אחד לא רואה ואין בזה שום ביזוי, כך נראה לי פשוט.

הנראה לע"ד כתבתי

וראיתי להגרמ"מ קארפ בקובץ מה טובו אהליך יעקב (חי"ד עמ' קעא) דהשיב שאכילה פעם אחת אין בעיה א"כ אכילת מצוה פעם אחת אין בעיה.

וקיבלתי תשובה מהראב"ד הגאון רבי יוחנן וואזנר שליט"א בעל החיי הלוי ע"י ידידנו הרב א. שוורץ שליט"א וז"ל התשובה:

לכבוד הרב יצחק פרץ שליט"א

לאור טירדת מרן שליט"א

אני כותב לכם מה שענה בעל פה,

נראה פשוט שאין להתיר שביום גדול וקדוש כזה יאכלו בשוק, וודאי צריך להיות בצניעות ובקדושה.

בכבוד רב וברכת כתיבה וחתימה טובה

א. שווארץ

וכעת שאלתי בזה להגאון רבי עמרם פריד שליט"א וענה לי וז"ל: אסור. עכ"ל. ושאלתי את הרב עוד: האם גם בזמננו אסור, או די"ל ס"ס ספק בזמננו מותר ואת"ל דאסור אולי לדבר מצוה מותר. וענה וז"ל: אסור גם בזמננו. עכ"ל.

וכעת קיבלתי תשובה מהגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א בעמח"ס שו"ת שביבי אש ושא"ס וראב"ד דמערב בני ברק וז"ל: נראה דגם אכילה של מצוה הוי בכלל איסור דאכילה בשוק. עכ"ל.

וכתב לי בזה הגאון רבי אוריאל חוברת שליט"א רב הישוב נחליאל ובעמח"ס שו"ת ברכת אוריאל ושא"ס וז"ל: לידידי ויקירי ר' יצחק פר"ץ הי"ו

שלום רב לאוהבי תורתך וגו'

תשובה: לענ"ד אין מה להאריך בזה, כי היא מצוה הבאה בעבירה, כדאיתא בקידושין (דף מ עמוד ב) האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב, ויש אומרים פסול לעדות. ופירש רש"י (שם) דכיון שאינו מן

דיני האוכל בשוק

אוריאל חוברת. עכ"ל.

וענה לי בזה הרה"ג רבי דב קוק שליט"א דאסור.

והגאון רבי אביגדר נבנצל שליט"א כתב לי וז"ל: אין הבדל בין ערב יו"כ ליום אחר. עכ"ל.

וכעת קבלתי עוד תשובה מהרה"ג ר' אביגדר נבנצל שליט"א על ענין זה וז"ל: במקום ובצורה שרגילים בכך. עכ"ל.

וכעת ענה לי בזה הגאון רבי שריאל רוננברג שליט"א גאב"ד בני ברק וכתב וז"ל: בס"ד, א) מי אומר שכל אכילה היא מצוה, מי שקיבל תענית מתענה כל היום, עד סעודה מפסקת, ול"א דמבטל מ"ע דאורייתא שאינו אוכל כל היום.

ב) גם אם היא מצוה אין לקיים אותה בשוק. ואולי זה ביזוי מצוה, כמו כיסוי הדם ברגל.

שריאל רוננברג

וכתבתי לגאון שליט"א מכתב שאלה על דבריו וזה תוכן המכתב: בס"ד, לכבוד הגאב"ד הגאון הגדול רבי שריאל רוננברג שליט"א, אחדשה"ט וש"ט כראוי. כהמשך למכתבו אלי שכתב לי הנה נתעוררתי בכמה דברים אחרי שקראתי את תשובתו כמה פעמים, וב"ה הריני בא על סדר דבריו של כבודו לברר מה הם ספיקותי שהתעוררו לי בעת קריאת מכתבו, ותורה היא וללמוד אני צריך.

במה שכתב בהתחלה מי אמר שכל אכילה היא מצוה. הנה מצאתי כמה מקורות בזה (כמה מהמקורות המובאים במכתב, הם מה שראיתי במשנ"ב מהד' דירשו), ואביאם אל הדר"ג בס"ד.

הנה ראיתי במשנ"ב (סי' תרד סוף ס"ק א) שכתב ויש לאדם למעט בלימודו בערב יו"כ כדי לאכול ולשתות.

והגר"ח מוואלוז'ין (בס' כל הכתוב לחיים עמ' קפח מהד' תשס"ט) נהג לאכול פירות הרב יותר מכפי

הרגלו תמיד וכן אחיו הגרש"ז נהג לאכול כל היום ממש בלי גוזמא.

וכן היו המהרי"ל דיסקין (עמודי אש פי"ב אות סב) והסבא מקלם (ארחות רבינו ח"ב עמ' קצט בשם החזו"א) אוכלים צימוקים כל היום.

והשו"ע הרב (פסקי הסידור סדר כפרות) כתב בשם האריז"ל שיש להרבות באכילה ובשתיה כשיעור שני ימים בערב יו"כ.

כעת הריני בא על מה דכתב כבודו מי שקיבל תענית מתענה כל היום, עד סעודה מפסקת, ול"א דמבטל מ"ע דאורייתא שאינו אוכל כל היום.

הנה ראיתי בשו"ע (או"ח סי' תקע ס"ב) שכתב ודן בנידוננו בדיוק, וכתב שם, הנודר להתענות בשבת ויו"ט וערב יו"כ וחנוכה ופורים, דינו שוה לנודר להתענות כך וכך ימים וארעו בהם ימים הללו אם הוציאו בלשון נדר דינו כמקבל עליו בלשון נדר, ואם הוציאו בלשון קבלת תענית בעלמא דינו כמקבל בלשון קבלת תענית.

ובס"א הסביר, אם קבלו בלשון קבלת תענית בעלמא אינו צריך התרה (ובמשנ"ב הסביר דאין כח קבלתו חל כלל על יום זה), ואם קבלו בלשון "הרי עלי" שהוא לשון נדר, צריך התרת חכם. והסביר שם איך וכן הביא את שיטת הרמב"ם שחילק לגבי חנוכה ופורים, וע"ש ברמ"א שכתב שהעיקר כסברא ראשונה. ומבואר שאפי' אם קיבל בלשון הרי עלי צריך לעשות התרה ובמשנ"ב כתב ויראה להתיר כדי שלא יהיה מחויב להתענות ואם לא התיר והתענה צריך למיתב אחר כך תענית לתעניתו כדי שיכפר לו, וכו'. מבואר דאם לא עושה התרת נדרים חייב להתענות כל היום (ואשמח אם כבודו יאיר את עיני להגיד לי איפה מצא דין שמפסיק בסעודה מפסקת) וצריך לעשות תענית אחר בגלל חומרת הענין.

ומה שכתב הדר"ג דלא אמרינן דמבטל מצוות עשה דאורייתא, חשבתי די"ל דהחיוב מעיקר הדין הוא

דיני האוכל בשוק

ואבקש נא מחילה מהדר"ג על שאני מטריח אותך, אבל פשוט לא זכיתי להבין כוונתו, ואשמח מאוד מאוד לקבל את תשובתו בענין, כדי להבין את הענין לעומק. ושכמ"ה. הבחור המצפה לשמוע ולקבל תשובה מהדר"ג. יצחק פרץ. מכסיקו. עכ"ל מכתבי אל הגאב"ד.

וקיבלתי תשובה בזה מהגאון רבי יודא טשזנר שליט"א וז"ל: אין הידור להוסיף במצוות במקום חשש איסור, ושב ואל תעשה עדיף.

בברכת התורה,

י' טשזנר.

וכעת שאלתי בזה את מרן פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א וענה שזה אסור.

כזית (כידוע שיש מחל' גדולה בזה ולא ניכנס כעת לפרטים) וכל אכילה יתירה מזו בו ביום מקיימים בה מצווה קיומית דאורייתא. וא"כ לא מבטל שום דבר דזה מצווה קיומית.

כבודו כתב גם אם היא מצווה, אין לקיים אותה בשוק. ואולי זה ביזוי מצווה, כמו כיסוי הדם ברגל

מה שכתב דהוי ככיסוי הדם ברגל, הנה לא זכיתי להבין כוונתו, דכיסוי הדם ברגל, זה ממש בזיון למצווה דמקיים אותה עם הרגל, משא"כ פה הוא אוכל בשוק, ולא מבזה את עצם המצווה דעושה אותה עם בזיון, אלא דע"י שעושה את המצווה, מתבזה הוא בעצמו, ואולי י"ל דלהפוך זה טוב דמבזה את עצמו כדי לקיים מצווה.

וכעת כתב לי בזה הג"ר שמאי גרוס שליט"א בעל השבט הקהתי וז"ל: באופן שיראו אנשים לא כדאי דאין יודעין הסיבה בפרט בערב יו"כ שהוא יו"ט ואז ודאי אין דרך לאכול בחוץ. עכ"ל.

דינים העולים להלכה לענ"ד²⁴

במצוות דלא קשור זה לזה ולא נתיר איסור כדי לעשות מצוה ואולי אפשר לומר דנקרא מצוה הבאה בעבירה. ואולי במקרה של האוטובוס שאוכל שם כדי לחסוך זמן ללימוד אפשר להקל.

ט – לגבי לשים את האוכל בשוק כש"ק, סופר, שוחט או משגיח כשרות – יש לדון בכל מצב ומצב, מפני דיש הרבה פרטים בענין, כגון, אם יודע שזה אסור, אם זה שוק ממש, וכו'.

י – לגבי קטנים ונשים – נראה דגם להם אין זה דרך ארץ וכדאי לחנך את הילדים בענין חמור זה ולגבי נשים איני רואה למה לחלק, ובכל זאת זכורני שת"ח פעם אמר לי סברה להקל ושכחתי אותה.

יא – לגבי אכילה בשוק בלילה – אולי אפשר להקל אם אין הרבה אנשים וכן אולי אפשר לצרף דלא רואים אותו אבל בזמננו שיש אור חשמלי צ"ע ובמקום חשוך אפשר להקל.

יב – לגבי אכילה שאינה ניכרת – נראה דאם אינו ניכר אפשר להקל וכן לענין אוכל תחת המסיכה בזמן הקורונה דאם לא נראה ולא ניכר אולי אפשר להקל.

יג – לגבי אדם שאביו אומר לו שיאכל בשוק – נראה דלמעשה לא ישמע לאביו וטוב שיסביר לו דאינו רוצה להפסל לעדות וכהגר"נ קופשיץ שליט"א.

יד – לגבי דיבור בטלפון ברחוב אי נחשב כאוכל בשוק – נראה דאפשר להקל ולדבר בטלפון ברחוב ויותר אפשר להקל כשהוא

א – לגבי הדיון אם זה רק ענין של דרך ארץ או זה איסור – נראה דאין זה איסור ממש אבל ודאי דיש בזה משום דרך ארץ וכן מסתברים מאוד דברי אאמו"ר שליט"א והגר"נ קופשיץ שליט"א.

ב – לגבי הענין אם זה דוקא בת"ח – נראה דיש להחמיר ולהקפיד גם במי שאינו ת"ח.

ג – לגבי אם זה דוקא בפת או גם בשאר אוכלים – נראה דגם בשאר אוכלים יש את הדין הזה.

ד – לגבי מה הדין בזמננו – נראה מאוד דתלוי לפי המצב אם זה מצב שאין הרבה אנשים או שזה מכובד או שזה מקום שכולם נוהגים להקל, אפשר להקל, ואם לא כדאי להחמיר אבל אין לפסול עד בגלל זה.

ה – לגבי שתיה – נראה דאם שותה בעדינות אפשר להקל בשעת הדחק כגון שצמא.

ו – לגבי שלחנות המסעדות – נראה דאפשר להקל כיון שרבנים גדולים הקלו ולא ראינו מי שמחמיר.

ז – לגבי אכילה ברחוב בזמן הקורונה שלא היו אנשים ברחוב אבל היו במרפסות – נראה דאין להקל בגלל זה כיון שיש הרבה אנשים במרפסות וגם יש אנשים ברחוב וגם אפשר לומר דלא פלוג.

ח – לגבי אכילה ברחוב כדי להזדרז למצוות – נראה דאי אפשר לאכול בשוק כדי להזדרז

²⁴ כתבתי לענ"ד כדי להבהיר שחס ושלום לסמוך על מסקנות אלו למעשה אלא למעשה כל אחד יעשה כדעת רבותיו.

יט – לגבי שתיית יין בפורים ברחוב – נראה דהשותה יין בפורים ברחוב והוא שיכור, אינו נפסל לעדות מדין אוכל בשוק.

כ – לגבי מה הגדר של שוק – מסתבר שרק רחוב גדול נקרא שוק ורחוב כמו סימטא או רחוב צדדי אפשר להקל וכהגר"א נבנצל וכהגרמ"ש קליין שליט"א.

כא – לגבי הענין של אכילת פירות בשוק – נראה דאותו הדין בכל האוכלים ואין הבדל אם זה פירות.

כב – לגבי הענין של אכילה בשוק בעיו"כ – נראה דבזמננו יש להקל במקום שלא נראה מבוזה.

לחסוך זמן ללימוד ובכל זאת כיון שיש הרבה גדולים שמחמירים המחמיר תבוא עליו ברכה.

טו – לגבי אכילה בחוף הים – נראה דאפשר להקל ולאכול בחוף הים כיון שכך נהוג וזה לא נראה מבוזה.

טז – לגבי אכילה ברכב פרטי או באוטובוס ציבורי – נראה דאין שום בעיה ברכב פרטי וכהגרנ"ק שליט"א.

יז – לגבי איך עושים תשובה – נראה דמספיק שיקבל על עצמו להפסיק לאכול.

יח – לגבי שוק של גוים – פשוט דאסור לאכול בשוק של גוים אפי שאין שם יהודים מכיון שיש להם צורה של בן אדם.

תם ולא נשלם שבת לבורא עולם

דיני האוכל בשוק

מכתב ברכה והוספות לקונטרס, מיד"ג הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א בעמח"ס שערי יוסף ושאל"ס

בס"ד, יום שלישי י"ט אב תשפ"ב

לכבוד ידידי ורעי הבחור החשוב ר' **יצחק פריץ** שליט"א בעל מחבר הגליונות בארות יצחק, ובנו של הגאון רבי שמואל פריץ שליט"א במח"ס ארחץ בנקיון כפי, מקסיקו, ראיתי שכת"ר שליט"א בס"ד עומד להוציא לאור קונ' שלם בהל' אוכל בשוק, ובו גם תשובות מגדולי הפוסקים, ויקרא בשם "**דיני האוכל בשוק**".

וראיתי מש"כ כת"ר שליט"א להביא ממש"כ בקובץ מה טובו אהליך יעקב (גליון ח' עמ' קסז) שהביא בשם מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, דאף שנפסק להלכה שאסור להסתכל בפני האוכל ולא במנתו על מנת שלא לביישו, אולם מי שאוכל בשוק מותר להסתכל עליו, דהרי חזינו שאינו מתבייש. עכ"ד, וכת"ר הביא שהגרנ"י בן שמעון שליט"א העיר ע"ד, ולענ"ד הדן לפני רבותיו בקרקע, לא הבנתי הרי גם אדם בשוק לא אוהב שמסתכלים לו בצלחת, וצ"ע. עכ"ד. ואולם לענ"ד נראה לומר בזה דהא סו"ס כיון שהוא מבזה, ממילא ליכא בהא איסורא, והארכתי בזה במק"א בתשובה להגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א.

ואכתוב על עוד נושא, שכת"ר שליט"א לא כתב לדון בקונ' הנ"ל, בדין אכילה בבית הקברות, האם איכא בהא משום אוכל בשוק, שנשאלתי ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א במח"ס גם אני אודך בזה"ל: האם בבית הקברות יש בעיה של אוכל בשוק ע"כ, והנה יש לדון היכא דבית הקברות ענק (כגון בבית הקברות דצפת) או שצמא מאד מפני הצמא, וכגון בהלויות של גדולי ישראל שיש שמש ודוחק והוא חייב לשתות, א"כ בזה מיירי, אלא דבכה"ג כיון דהוא חייב לשתות, לא שייך בכלל את האיסור של האוכל בשוק, ובפרט שלרוב הדעות כל האיסור של האוכל בשוק, הוא דוקא באכילה, לרוב שיטות הראשונים, אלא דאפשר לבאר השאלה דמיירי בכה"ג דהוא עומד חוץ לקבר ד' אמות האם יהיה שרי ליה לאכול או לא, כיון דחשיב בית הקברות כשוק, וכגון מה שמביאים ברכות לעילוי נשמת הנפטר, וכל כיוצא בזה כגון בהילולות וכדו', והנה לכאורה י"ל דדוקא כל האיסור הוא רק בשוק שמצויים שם הרבה בני אדם, וכה"ג ראיתי שכתב המהר"ם אריק בהגהות לדברי הגמ' בקידושין (דף מ:): שדוקא בשוק הוא דאסור אבל בשדה דלא שכיחי רבים כ"כ אין קפידא ע"כ וא"כ הכא נמי בבית הקברות י"ל שדמי לשדה, וע"כ ליכא בהא שום איסורא, אולם בכה"ג דאיכא הלויה של גדול הדור אז דמי לשוק, אבל מעיקרא לית עליה שם שוק, וע"כ ליכא בהא איסורא של אוכל בשוק. [ומצד דין אכילה בבית הקברות, ראה מה שהארכתי בגם אני אודך מתשובתי סוף חלק א' יעו"ש באריכות].

וכן י"ל לפי מה שכתב בכסף משנה על דברי הרמב"ם בהל' עדות (פי"א ה"ה) שכתב דכל מה דאיתא בגמ' שהאוכל בשוק פסול לעדות הוא רק באוכל בפני כל העם, וכמו שכתב שם הרמב"ם בזה"ל: "ואוכלין בשוק בפני כל העם" עי"ש מה שמיושב לפי"ז הסתירה ממש"כ ברמב"ם בהל' עדות, מ"מ מוכח דכל היכא דליכא אינשי שפיר דמי. וכן פשיטא שמותר לאכול אצל קברות הצדיקים, וכמו שהבאנו כבר כמה פעמים לענין תפילה אצל צדיק (עי' דברי יוסף ב"ק דף יז: ובמש"כ בקובץ באר התורה מס' 12 ועוד) ובפרט בקבר הרשב"י באתרא קדישא מירון, שהוא קבור במערה, ועוד שהברכות לעילוי נשמתו. ויש עוד להאריך בזה ותלי בכל פרטי ודיני וגדרי האוכל בשוק, וכאשר האריך ידידינו הגאון רבי חיים מלין שליט"א בספרו "שלמי חיים", ואני לענ"ד כתבתי.

ויש עוד להאריך בכל דיני אוכל בשוק, וכמו שהאריך בזה כת"ר שליט"א, ויהי רצון שיזכה כת"ר שליט"א לכתוב עוד עשרות ספרים בכל חלקי התורה הקד' בעיון ובעמקות עד ההלכה למעשה, ובזכות זה נזכה לביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה

הצער באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושאל"ס - בני ברק

תשובת הגאון רבי בצלאל זאב שאפראן זצוק"ל על אוכל בשוק

²⁵שו"ת הרב"ז חלק א (אורח חיים, יורה דעה) סימן כא

כבוד הרה"ג וכו' מוה"ר מנחם מאניאל [ז"ל] אבד"ק וואסלוי.

ע"ד אשר שמע כת"ה שהגה"ק מסאנץ זצ"ל פלפל עם כמה רבנים גדולים, אם ת"ח רשאים לאכול פירות ברחוב. ואמר שנמצא באיזה מקום שהאוכל פירות בשוק דומה למלך. וכת"ה אינו זוכר באיזה מקום נמצא מאמר כזה. ובקשוני לבאר דבר זה ממקורים נאמנים:

תשובה

(א) מקור הדבר בקידושין דף מ' סוע"ב: האוכל בשוק ה"ז דומה לכלב, וי"א פסול לעדות. והתוס' שם ד"ה וי"א, הקשו אמאי פסול לעדות, הא אמרינן בירושלמי ר"ש ב"ר הוה אכיל בשוקא חזייה ר"מ א"ל אין שבח לת"ח לאכול בשוק, משמע דלאחר אין קפידא. ופי' ר"ח דהב"ע בשחוטף ואוכל. וא"ת אם כן פשיטא דפסול דגזלן הוא. וי"ל שחוטף פחות משהו פרוטה. א"נ שגזל דבר שאינו מקפיד עליו. והר"א מפרש כגון שהלך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט כאלו רוצה לקנות וכו'. ור"ת פי' דאוכל בשוק, היינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר עכ"ל. והרא"ש בסופ"ק דקידושין הביא ג"כ לשיטות אלו כמו התוס', אבל לשון הירושלמי הביא בשינוי, שסיים בדברי ר"מ שאמר: אין שבח ת"ח דאכיל בשוקא, ובלבד בשל גרמי'. וכתב, דהר"ח דקדק מדקאמר אין שבח ת"ח מכלל דלאחרים אין חשש בשל גרמי'. וגם לפי' ר"ת הביא דהאי אוכל בשוק, היינו שאוכל סעודתו וכו', ע"ש בק"נ, דהיינו פת, דכל הסעודה קרויה ע"ש לחם יעו"ש. הרי מבואר דעת ר"ת דרק סעודה דפת אסור לאכול בשוק, ומיפסיל לעדות עי"ז. אבל פירות רק לת"ח אין שבח לאכלם בשוק, אבל שאר כל אדם שרי:

(ב) אבל מאור עינינו הרמב"ם ז"ל נראה שדעת אחרת עמו בזה, שהרי בפי"א מהל' עדות ה"ה כתב וז"ל, וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם, והם האנשים שהולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם וכו' שאין מקפידין על הבושת, שכל אלו חשובין ככלב, ואין מקפידין על עדות שקר עכ"ל. ובכ"מ שם הביא לשיטות שבתוס' קידושין הנ"ל, ומסופק האיד דעת הרמב"ם נוטה ע"ש. וכן בהגמ"י שם הביא לשיטת ר"ת והר"ח הנ"ל. אבל בטוש"ע חו"מ סי' ל"ד סעי' י"ח לא הביא רק להרמב"ם. ובכ"מ שם כתב, דהרא"ש והתוס' דרך אחד להם בסברת ר"ת, דאוכל בשוק, היינו קובע סעודתו בשוק והביא מש"כ במישרים (נ"ב ח"ד) שדעת הרמב"ם כדעת ר"ת. והבי"י כתב, ולא ראיתי הכרע לכך, ויותר נראה לומר דס"ל דהא דאמרינן פסול לעדות, היינו כשאוכל בשוק בפני כל העם. אבל אם אוכל בשוק שאין בו רוב העם, אלא קצת עוברים ושבים לא מיפסיל, והיינו ההיא דירושלמי עכ"ל. ותמהני שלא הביא הב"י הכרח לחילוק זה, ממש"כ הרמב"ם ז"ל בעצמו בפ"ה מהל' עדות ה"ב, וז"ל: כשחכם אוכל מעט זה הראוי לו, לא יאכלנו אלא בביתו על שלחנו, ולא יאכל בחנות, ולא בשוק, אלא מפני צורך גדול, כדי שלא יתגנה בפני הבריות, עכ"ל. וא"כ ודאי מקורו טהור מהירושלמי המובא בתוס' והרא"ש הנ"ל, שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק. והכ"מ ז"ל לא הערה כלל מקור הרמב"ם בזה. הרי מבואר דעת הרמב"ם בהל' דיעות דרק לת"ח אין שבח לאכול בשוק, אבל שאר כל אדם ודאי לא מיפסלו לעדות עי"ז. וא"כ נראים לכאורה דברי הרמב"ם כסותרים אהדדי להלכות עדות הנז' אלא ודאי מוכרחים אנו לחלק כחילוק שבב"י ובכ"מ הנ"ל דהא דאמרינן דפסול לעדות, היינו כשאוכל בשוק בפני כל העם, אבל אם אוכל בשוק שאין בו רוב העם, רק קצת עוברים ושבים לא מיפסל, ורק לת"ח אין שבח בזה. ועפי"ז שפיר דקדק הרמב"ם ז"ל בלשונו הזהב, דבהלכות עדות כתב: "שהולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם". ובהלכות דיעות גבי חכם, כתב סתם: "ולא בשוק". ולא כתב "בפני כל העם". ויש להעמיס עוד בלשונו הזהב של הרמב"ם ז"ל: "דלא מיפסלו לעדות אלא

²⁵ תודתי נתונה לרב יגאל שפרן שליט"א על העברת תשובה יקרה זו ואישורו להדפיסה בקונטרס.

דיני האוכל בשוק

אלו האנשים ההולכין ואוכלין בשוק בפני כל". אבל לא היושבין ואוכלין בשוק, אפי' בפני כל העם, עכ"ז לא מיפסלו לעדות דהרי כל עיקר הטעם בזה כתב הרמב"ם שכל אלו אין מקפידין על הבושת. וכן הוא בפירש"י קידושין מ' ע"ב ד"ה ופסול. שכתב, דהאוכל בשוק הואיל ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל [ע"ש ברש"י שכתב גם על כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ובד"א, שאינו מן הישוב ופסול לעדות. הוא ג"כ מטעם שאינו מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים ע"ש. ועפ"ז אתי שפיר דברי הרמב"ם בפ"א מהל' עדות ה"א, שכתב ע"ז, שכל מי שירד עד כך, חזקה שהוא עובר על רוב עבירות שיבואו לידו, עכ"ל. כלומר, כיון שע"כ גם להרמב"ם עיקר הטעם משום שאין לו בושת פנים, שהרי בהלכה ה', כתב: "וכן הבזויין" וכו'. משמע דדמי להדדי. ונמצא מש"כ: "שאין מקפידין על הבושת". קאי גם ע"ז שאינו מן הישוב, וכיון שאין לו בושת פנים, ודאי חזקה שהוא עובר על רוב עבירות שיבואו לידו. כנדרים כ' ע"א שהבושה מביאה לידי יראת חטא, וכל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא וכו' ע"ש. ומשמע דמי שאינו מתבייש במהרה הוא חוטא. וכן מבואר להדיא במס' דא"ז בפ"ד (מאלו הפרקים שנמצאו במחזור ויטרא) ד"ל כל מי שאין לו בושת פנים" במהרה הוא חוטא וכו' ע"ש. ואתי שפיר דברי הרמב"ם בטעמו]. וא"כ עפ"ז נראה דדוקא אלו ההולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם דהוא גנאי גדול וזלזול ביותר, וכיון שמזלזלו בנפשיהו כל כך, ודאי שאינן מקפידין ג"כ על עדות שקר, והכי מיפסלו לעדות. וזה הוא שדקדק הרמב"ם בלשונו בהל' עדות וכתב "ההולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם", כלומר דדוקא אלו שמזלזלו בנפשיהו בזלזולים גדולים כאלו. מיפסלו לעדות. משא"כ בחסר א' מאלו התנאים לא מיפסלו לעדות כגון אלו היושבין ואוכלין בשוק, או כגון אלו שאוכלין רק בפני קצת עוברים ושבים לא מיפסלו לעדות, ורק לת"ח אין שבה גם בזה. ובכגון זאת מיירי הרמב"ם בהל' דיעות גבי חכם. ואולי אפשר לדייק עוד מלשון הרמב"ם, דגם אלו העומדין ואוכלין בשוק בפני כל העם לא מיפסלו לעדות עכ"פ. דדוקא אלו ההולכין ואוכלין מיפסלו. אעפ"י דלאכול מעומד גם בביתו על שלחנו. אסור, כגיטין ע' ע"א, וכ"פ הרמב"ם בפ"ד מהל' דיעות ה"ג וז"ל, לעולם כשיאכל אדם ישב על מקומו או יטה על שמאל עכ"ל. וכש"כ ת"ח שאסור, כמבואר במס' דא"ז (בריש אלו הפרקים שנמצאו במחזור ויטרא) וז"ל, מי שהוא ת"ח לא יאכל מעומד עכ"ל. עכ"ז לא מיפסל לעדות בזה, שהרי הרמב"ם דקדק וכתב "ההולכין ואוכלין בשוק", משמע דוקא הולכין ואוכלין, שגנאי גדול הוא כנ"ל. ומצאתי כעת בהגהות מהריעב"ץ בקידושין שם, שכתב מדנפשי דיש לחלק בין שוק לשוק, ובין ההולכין ואוכלין, ובין היושבין ואוכלין ע"ש. ובמח"כ אישתמיט מיני' אז הרמב"ם והכ"מ והב"י וכל הנ"ל:

(ג) איברא בדעת רש"י ז"ל מצינו להוכיח גדולה מזו, דדרכן של ת"ח להיות צנועין באכילתן ובשתייתן גם באוכלין בביתם על שלחנם. מדאמרינן בבכורות מ"ד ע"ב: ואין שותין מים בפני רבים, ופירש"י דדרך ת"ח להיות צנוע באכילה ובשתיה. ובתוס' שם הקשו מפסחים פ"ו ע"ב מר"ה בר' דר"נ ששתה. ולא אהדר אפיה. וחילקו בין בשעת סעודה ובין שלא בשעת סעודה ובין מים לשאר משקים עש"ה [ובפסקי תוס' סי' צ"ד, ובמג"א סי' ק"ע ס"ק ז' ובמחצת השק"ב ובא"א ובברכ"י שם עש"ה]. ומשמע דרבותינו בעלי התוס' ז"ל ס"ל בדעת רש"י ז"ל דכן דרכן של ת"ח להיות צנוע גם באכילתו בביתו על שלחנו. דאל"כ מאי מקשו מפסחים פ"ו ע"ב, הא י"ל דרש"י מיירי באוכלין ושותין בשוק בפני רבים (דומיא דמשתנין מים בפני רבים) ובפסחים ע"כ לא מיירי בשותה בשוק כמבואר שם דר"ה בר' דר"נ ה' בביתו של רנב"י. אלא ודאי דהתוס' ס"ל בשיטת רש"י דדרך ת"ח להיות צנועין גם באכילתן בביתם על שלחנם. וכ"מ מהש"ס ברכות ח' ע"ב דא"ר גמליאל בג' דברים אני אוהב את הפרסיים, הם צנועין באכילתן, וצנועין בביה"כ, וצנועין בד"א. ומשמע דצנועין באכילתן גם בביתם על שלחנם כנ"ל. ועפ"ז לכאורה אפשר לפרש הא דכתובות ס"ב ע"ב בברתיה דכלבא שבוע דחזיית' לרע"ק דהוה צנוע ומעלי וכו'. דלהכי קראה אותו "צנוע", משום שראתה בו שהי' צנוע באכילתו כדרכן של ת"ח. אבל י"ל מברכות ס"ב ע"א דאמרו שם דאין קורין צנוע, אלא למי שצנוע בביה"כ ע"ש, ועיינתי במהרש"א בח"א בברכות ובכתובות שם, ונראה מדבריו שפ"י הא דקראה לרע"ק צנוע, משום שהי' צנוע בביה"כ ע"ש. ולפענ"ד תימה לומר כן. ויש לשאול ע"ז ג"כ כמו שא"ל ר"נ בברכות ס"ב ע"א להווא ספדנא דנחת קמי' דר"נ ואמר האי צנוע באורחותיו הוה וכו' ע"ש. אבל לפי מה שכתבתי שהי' צנוע באכילתו אתי שפיר טפי. [וגם מש"כ המהרש"א

דיני האוכל בשוק

בח"א ברכות שם דקרא דהצנע לכת עם ה' אלקיך דוחק לפרש בהכי ע"ש. תימה שלא הביא להש"ס סוכה מ"ט ע"ב. שדרשו דהצנע לכת עם אלקיך, זו הוצאת המת, והכנסת כלה וכו' ע"ש] וי"ל בגוף מאמז"ל בברכות דאין קורין צנוע אלא למי שצנוע בביה"כ. והמהרש"א שם כתב דגם מה ששינוי בלשון המשנה והוי צנוע כו', יש לפרש בענין זה ע"ש. ולא ידענא מה יענה בהא דתנן בדמאי פ"ו מ"ו: וצנועי ב"ה ה' נוהגין כדברי ב"ש? ובירושלמי פ"ו דדמאי סוף ה"ה אמרו: מהו צנועי, כשירי. אר"ח כך שינוי שהכשר נקרא צנוע. ובפי' מהר"י בן מלכי צדק בדמאי שם גרס בירושלמי דאר"ח "כאן" שינוי שהכשר נקרא צנוע. והרמב"ם בפיהמ"ש שם פי' דצנועי, הם המדקדקים במצות. והרע"ב שם הוסיף, ותיקון המדקדקים במצות [ועיין ברש"י ברכות ט' ע"ב ד"ה ותיקין ע"ש]. והר"ש שם פי' צנוע, הכשרים שמחמירין על עצמם. וכן בנדה י"ב ע"א לענין עדן של צנועות, א"ל ראב"מ לר' אמי תנא תני צריכות ואת תני צנועות, א"ל שאני אומר כל המקיים דברי חכמים נקרא צנוע. אמר רבא ושאינו מקיים דברי חכמים צנוע הוא דלא מיקרי, הא רשע לא מקרי? וכו' ע"ש [ועיין בפ' הפ"מ על הירושלמי דמאי הנ"ל ד"ה אמר ר' חסדא, ודבריו תמוהים]. וי"ל דרבא בנדה י"ב ע"א הנ"ל אזל לשיטתו ביבמות כ' ע"א דאמר אביי כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש. א"ל רבא וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מיקרי, רשע נמי לא מיקרי? וכו' ע"ש. וי"ל דרבא אזל עוד בשיטתו גם בשבת מ' ע"א דאמר רבא שם האי מאן דעבר אדרבנן שרי למקרי ל' עבריינא ע"ש [ועפ"ז תמהני על התשו' מהרי"ט ח"א בח' על הרי"ף פ"ג דקידושין נ"ט ע"א גבי עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו, שאמרו שנקרא רשע. וכתב המהרי"ט דלא אתפרש היכא אשכחן דנקרא רשע. נהי דעבריינא מקרי, דכל דעבר אדרבנן שרי למקרי עבריינא, אבל רשע מנ"ל? וכו' ע"ש. ותימה שלא הביא מכ"ז דמי שאינו מקיים דברי חכמים נקרא רשע כנז'. ועיין בפמ"ג או"ח בפתיחה כוללת ח"א אות כ"ד]. וי"ל עוד מברכות ס"א ע"ב דאמר רבא כגון אנו בינונים, וא"ל אביי לא שביק מר חיי לכל בריה. וי"ל ג"כ דאביי ורבא תרומיהו אזלו בזה בשיטתיהו, דרבא דאמר דכל שאינו מקיים ד"ח מיקרי רשע, וא"כ לדידי' כל מי שמקיים ד"ח לא נקרא אלא בינוני, לכך שפיר אמר כגון אנו בינונים. ואביי דס"ל דכל המקיים ד"ח נקרא קדוש, לכך שפיר אמר לרבא: לא שביק מר חיי לכל בריה, וזה נכון. אבל בגליון הש"ס בברכות ס"א ע"ב שם כתב, דבע"י ובילקוט הגירסא רבה. וא"כ רק אביי אזיל בזה לשיטתו ולא רבאב). וא"כ כיון שהוכחתי לדעת ממה ששנו חכמים בלשון המשנה, ומהבבלי, והירושלמי, שהכשר והמדקדק במצות נקרא "צנוע", עפ"ז אתי שפיר טפי זה שקראה ברת' דכלבא שבוע לרע"ק "צנוע". כמש"כ התוס' כתובות ס"ב ע"ב ד"ה דהוה, דרע"ק גם קודם שלמד שומר מצות ה' ע"ש:

(ד) ולא אכלה עטי מלהביא גוף דברי הירושלמי שרבותינו הקדמונים תמכו יסודותיהם עלי' (כנז' באות א'), ואדקדק בה עד מקום שידי מגעת, וממילא רווחא שמעתא, ודעת קדושים אמצא בס"ד! - דהנה זה לשון הירושלמי פ"ג דמעשרות סוף ה"ב: "אית תנא תני שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק. כהדא ר"א בר"ש הוה אכיל בשוקא, חמתיה ר"מ, א"ל בשוקא את אכיל, ובטל גרמיה" [כלומר הפסיק א"ע מלאכול עוד]: -

והנה לפום ריהטא נסתרה מלפנינו שבילי חכימאי דירושלמי, וגם עקבותיהם לא נודעו: א) דהאי "אית תנא תני" וכו' אהיכא קאי? וכבר נלאו המפרשים לפרשה. ב) עוד יש לדקדק דלשון זה שאמרו "אית תנא תני". משמע דאיכא תנא אחרינא דפליג ע"ז, ומאן הוא? ג) דמלשונם שאמרו "שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק", משמע דגנאי ודאי ליכא אלא שאין שבחו. מדלא חשבו בברכות מ"ג ע"ב אלא ששה דברים שהם גנאי לת"ח ע"ש. וא"כ קשה מהיכא תיסק אדעתין דשבת הוא להיות אוכל בשוק, שהוצרכו לומר שאין שבחו? ד) ועוד גם שינוי גירסאות מצינו כאן. דלפנינו בירושלמי הגי' דר"א בר"ש הוה אכיל בשוקא. ובתוס' והרא"ש ובהגמ"י הנ"ל מבואר דגירסתם ה' בירושלמי ר"ש ברב"י וכו'. ולכאורה לא איתפרש לן איזה גירסא עיקרית היא? ועוד הרא"ש מסיים בלשון הירושלמי "ובלבד בשל גרמיה". ולפנינו בירושלמי איתא "בטל גרמיה" כנ"ל? ונראה דהגירסא שלפנינו "ובטל גרמיה" עיקרית היא, כמובן משטחיות לשון המעשה שבירושלמי:

וכדי ליישב כל אלו הדקדוקים אקדים למש"כ הר"ש ז"ל בפ"ג דמעשרות מ"ד, על הא דתנן: והחרובין עד שלא כנסם לראש הגג, מוריד מהם לבהמה, פטור וכו'. וכתב הר"ש, דאוכלין על המוקצה בין במקומן, בין שלא

דיני האוכל בשוק

במקומן, אפי' לרב כדפרשינן לעיל, אבל לעולם לאו דוקא לבהמה, וה"ה לאדם. והא דנקט בהמה כדמפרש בירושלמי לפי שאין דרך ת"ח לאכול בשוק, עכ"ל. ולשון הר"ש אין לו שחר להמעיין. ונראה שט"ס נפל בכאן. ודבריו יתפרשו עפ"י ש"כ הר"ש ז"ל בעצמו בריש הפרק מ"א שם, שהביא להירושלמי בפ"ג דמעשרות ה"א, דרב ס"ל כרבי. דא"ר יוסי בן שאול בשם רבי דאין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו, ועולא ס"ל כרבנן, דאוכלין על המוקצה בין על מקומו בין שלא על מקומו. מתיב ר' יוסי ב"ש לרבי, התנינן, החרובין עד שלא כנסן לראש הגג וכו', א"ל לא תתביני חרובין, חרובין מאכל בהמה הן. ופי' הר"ש, וכיון דהיב לה לבהמה, ידעו דעדיין לא יבשו כל צרכן בראש הגג, דלאחר שיבשו כל צרכן אין להאכילן לבהמה. ולעולא ל"ק מתני' דחרובין, דדלמא בהמה לאו דוקא, דה"ה אדם. והא דנקט בהמה כדפי' בירושלמי לפי שאין דרך ת"ח לאכול בשוק, עכ"ל. וא"כ עפי"ז יתפרש שפיר דברי הר"ש במ"ד הנ"ל, דשם פי' המשנה לעולא דס"ל דאוכלין על המוקצה בין במקומו בין שלא במקומו. וכתב, דאפי' לרב דס"ל דאין אוכלין אלא במקומו, אתי שפיר לשון המשנה דחרובין, כדפריש לעיל דמוריד מהם לבהמה דוקא, משום דחרובין מאכל בהמה הם כנז'. אבל לעולא לאו דוקא לבהמה, וה"ה לאדם. והא דנקט בהמה לפי שאין דרך ת"ח לאכול בשוק. וא"כ עפי"ז הא דכתב הר"ש "אבל לעולם לאו דוקא לבהמה". ט"ס הוא. וצ"ל: "אבל לעולא לאו דוקא לבהמה". וזה ברור:

וא"כ עפי"ז נתיישב הב' דקדוקים הראשונים. דהאי "אית תנא תני" שבירושלמי, שפיר קאי על המשנה דחרובין הנ"ל. כלומר דלעולא אמרו כן, דלדידי' ע"כ לבהמה לאו דוקא, וה"ה לאדם, אלא משום שאין שבחו לאכול בשוק נקטו במתני' לשון בהמה. משא"כ רב תנא הוא דפליג וס"ל כרבי. ולדידהו ע"כ דוקא נקטו המתני' לשון בהמה, משום דחרובין מאכל בהמה הם כנז'. ומצאתי בס' שנות אליהו להגר"א ז"ל שנראה שפי' גם הוא ז"ל דברי הירושלמי כן ע"ש. אבל אין לומר דגם בזה פליגי רב ועולא, דרב דס"ל כרבי, יסבור דגם ת"ח שרי לי' להיות אוכל בשוק. זה אינו, דא"כ יהיו דברי הרמב"ם ז"ל סותרים אהדדי. דבפ"ג מהל' מעשרות הי"ז פסק כרב וכרבי, כמש"כ הכ"מ שם. ובפ"ה מהל' דיעות ה"ב הנ"ל פסק דאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק כנז' אלא ודאי, דהכל מודים שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק. והא דפסק הרמב"ם ז"ל כרב דס"ל כרבי, ולא כעולא דס"ל כרבנן בירושלמי שם. והלא אין הלכה כרבי מחביריו? י"ל משום דלעולא ע"כ מתני' דקתני לבהמה לאו דוקא הוא, אלא ה"ה לאדם, כמש"כ הר"ש הנ"ל. אעפ"י שאין שבחו של ת"ח לאכול בשוק. מ"מ איסורא ודאי ליכא, ואם עבר לא מיקרי רשע. משא"כ לרב ע"כ הא דקתני מתני' לבהמה, דוקא הוא, דלאדם איכא איסורא, משום דאין אוכלין על המוקצה אלא על מקומו, ואם עבר על דברי חכמים מיקרי רשע. וא"כ מתני' מסייע לרבי. ושפיר פסק הרמב"ם ז"ל כוותי', כמש"כ הכ"מ הנ"ל. ואזדא תמיהת המרה"פ על הירושלמי רפ"ג דמעשרות ד"ה המעביר, במה שתמה על הרע"ב והכ"מ שם עש"ה [ועיין ברע"ב שם מה שפי' על המשנה דחרובין, ובתפארת ישראל שם, ויש להאריך הרבה בדבריו. ועיין במרה"פ על הירושלמי מעשרות פ"ג ה"ב ד"ה והחרובין, שכתב על הרע"ב שלקח לו דרך לעצמו, ולא כדרך הר"ש ע"ש. ובאמת המעיין היטב בר"ש יראה שהרע"ב לא נטה כלל מדרך הר"ש ז"ל, עש"ה והבן]:

וכיון שהוכחנו לדעת זאת, דהאי "אית תנא תני" שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק" אמתני' דחרובין קאי. וא"כ שפיר קמה וגם נצבה שיטת ר"ת (שהבאתי לעיל אות א' - ב') דיש חילוק בין האוכל פת בשוק ובין האוכל פירות בשוק. וא"כ לשיטתייהו ע"כ האי דירושלמי בפירות מיירי. ולפי מה שכתבתי נתברר הדבר כשמלה מפורשה, דהירושלמי בפירות מיירי, שהרי אמתני' דחרובין קאי כנז'. וא"כ עפי"ז ע"כ צ"ל דגם האי מעשה שהביאו בירושלמי מר"ש ברב"י [ולפנינו ר"א בר"ש] דהוה אכיל בשוקא וחמתיה ר"מ וא"ל בשוקא את אכיל וכו'. ג"כ בחרובין ה' המעשה. דאם לא כן, האיך מביאים בירושלמי ראייה מזה שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק, גם פירות. דלמא המעשה בר"ש ברב"י ה' שאכל פת, ולהכי שפיר קא"ל ר"מ בשוקא את אכיל? אלא ודאי דקים להו דהמעשה בר"ש ברב"י ור"מ ה' ג"כ בחרובין. ושפיר הביאו ראי' מזה שאין שבחו של ת"ח לאכול בשוק גם פירות. - והא דאכיל ר"ש ברב"י חרובין, אף על גב דמאכל בהמה הם, כירושלמי רפ"ג דמעשרות הנז', וברמב"ם בפ"ד מהל' דיעות הי"א דחרובין רעים לעולם ע"ש. וי"ל משום דסימנך עשירין מקמצינן, כחולין מ"ו

דיני האוכל בשוק

ע"א, ע"ש בפ"ה הב' שברש"י [וא"כ יהי' מזה קצת ראי' דהגירסא העיקרית בירושלמי ר"ש ברב"י ולא ר"א בר"ש]. וא"ל הא גם ר' חנינא ה' די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, כברכות י"ז ע"ב ותענית כ"ד ע"א וחולין פ"ו ע"א. י"ל כפירש"י בתענית שם דר"ח [ר"ל] חסר לחם ה', ומתגלגל ה' בחרובין ע"ש. [ויש לדייק עוד קצת במה שאמר ר"מ לר"ש ברב"י: "בשוקא את אכיל". כלומר, הלא נכד ר"ג "את" שהיה אוהב את הצנועין באכילתן, כברכות ח' ע"ב הנ"ל]:

ועפ"י האמור יש ליישב מה שמצאתי בספר "פחד יצחק" (אות א' "אוכל") שכתב, שראה במק"א דבפירות שאוכל בשוק, הרי זה דומה למלך וכו' ע"ש. וקשה מאד, דהרי בירושלמי הנ"ל דאיירי בחרובין, ואפ"ה אין שבח לת"ח כנ"ל? ולפי מה שכתבתי אתי שפיר, דאדרבה כיון דהירושלמי מיירי בחרובין, דמאכל בהמה הם, ורעים לעולם כנז', ודאי שאינם ראויים להעלות על שלחם מלכים, כש"כ לאכלם בשוק, דנראה ודאי כדרך רעבתנות לאכול "חרובין" בשוק. ולהכי שפיר אמרו בזה שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק. משא"כ לאכול שאר פירות שהם טובים ויפים למאכל אדם שפיר י"ל דהרי זה דומה למלך. וא"כ אתי שפיר מה שמביא ה"פחד יצחק", ולא סיתראי נינהו להירושלמי שלפנינו:

ועוד יש ליישב דברי ה"פחד יצחק", דשאני שבחו של ת"ח שהוא גדול יותר במעלה, משבחו של מלך, כהוריות י"ג ע"א, ובירושלמי שם פ"ג ה"ה, ובתדב"א סא"ז פט"ז, דחכם קודם למלך. וכ"ה במד"ר ר"פ נשא. ורבנן אקרו מלכים, כגטיסין ס"ב ע"א. מ"מ מעלות ת"ח גדולים יותר ממעלות מלכים, כמו ששנו חכמים בלשון המשנה באבות פ"ו מ"ה, ובמ"ד שם ששלחנך גדול משלחנם. וא"כ עפ"י שפיר דייקו בירושלמי ואמרו "שאין שבחו של ת"ח וכו'. כלומר אעפ"י שהאוכל פירות בשוק ה"ז דומה למלך, מ"מ לת"ח אין שבח בזה. ועפ"י מיושב דקדוק הג' שדקדקתי בריש אמיר:

איברא דכל מה שפלפלתי עד כה, הוא רק לפי מה שנמשכתי אחר פ"ה הר"ש והגר"א ז"ל דהאי "אית תנא תני" שבירושלמי קאי על המשנה דחרובין. אבל המפרש "פני משה" על הירושלמי שם דוחה פ"ה זה, ופירש, דהאי "אית תנא תני" שבירושלמי נשמט ממקומו. וקאי על המשנה שאח"ז שם: ואיזהו חצר שהיא חייבת במעשרות וכו' ר"נ אומר כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה. ועלה. הוא דאתא בירושלמי לפרש דאית תנא תני שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק. וא"כ בחצר שהוא בוש לאכול בתוכה, נראה כאלו אוכל בשוק, וע"ש במרה"פ. וא"כ עפ"י פשיטא דלא קשה מידי על מה שמביא ה"פחד יצחק" הנ"ל דהאוכל פירות בשוק ה"ז דומה למלך. ואינו סותר כלל למ"ש בירושלמי שלפנינו שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק. משום דעפ"י פ"ה הפ"מ לא מיירי בפירות דוקא:

הרי בררתי כל שיטות רבותינו הפוסקים הראשונים באר היטב. ועתה דעת לנכון נקל, איזה דרך ישכון אור פני מלך חיים. ובין תבין הפלפולא טבא שהי' בין הגה"ק מסאנץ ז"ל ושאר הרבנים הנ"ל, נ"ע בג"מ:

(ה) ועוד הערה אחת קטנה נשארה בקולמסי בזה. במה שדקדקתי לעיל בלשון הירושלמי שאמרו "שאין שבחו של ת"ח להיות אוכל בשוק". מכלל דליכא גנאי בזה, מדלא חשבו בברכות מ"ג ע"ב אלא ששה דברים שהם גנאי לת"ח כנ"ל. וא"כ עפ"י לכאורה יש לדקדק בזה גם על, הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' דעות ה"ב שכתב "שהחכם לא יאכל בחנות ולא בשוק כדי שלא יתגנה בפני הבריות". ומשמע מלשונו דגם גנאי איכא בזה? אמנם כל מי שרגיל בלשון הירושלמי, עיניו יראו, ולבבו יבין דלא קשה מידי. משום דכן דרכן של חכמי ירושלמי לתפוס לשון נקיה וקלה. וכיוצא בזה מצינו. דבברכות מ"ג ע"ב אמרו ש"גנאי" לת"ח שיצא מבושם לשוק. ובירושלמי פ"ח דברכות ה"ה. לא נקטו לשון גנאי, אלא "שאין שבחו" של ת"ח להיות יוצא מבושם. וכן הוא במס' דא"ז פ"ו. והכא נמי, אעפ"י דבאמת גנאי הוא לת"ח להיות אוכל בשוק. שפיר נקטו בירושלמי בלשון "שאין שבחו". וא"כ אתי שפיר גם לשון הרמב"ם ז"ל וטעמו לשבח. וזה ברור:

בצלאל זאב שאפראן